

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Monika TIŠKIENĖ

**UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS VEŽĖJAS VEIKLOS
EFEKTYVUMAS IR VYSTYMO SI PERSPEKTYVŲ
ĮVERTINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Monika TIŠKIENĖ

**UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS VEŽĖJAS VEIKLOS
EFEKTYVUMAS IR VYSTYMO SI PERSPEKTYVŲ
ĮVERTINIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Aš, Monika Tiškienė, teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas

(parašas)

Magistro darbo autorius Monika Tiškienė

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas Doc. dr. Henrikas Karpavičius

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

ANOTACIJA

Monika Tiškienė

Uždariosios akcinės bendrovės Vežėjas veiklos efektyvumas ir vystymosi perspektyvų įvertinimas. Magistro darbas.

Magistro darbe yra išanalizuoti ir susisteminti įvairių Lietuvos ir užsienio autorių teoriniai įmonės veiklos vertinimo bei ją įtakančių veiksnių aspektai bei identifikuoti įmonės veiklos efektyvumo ekonominės analizės metodologiniai aspektai. Išsamiai analizuojama transporto paslaugas teikiančios įmonės UAB Vežėjas veikla, atliekant tradicinę įmonės finansinės būklės analizę, palyginant gautus rezultatus su šakos rodikliais, nustatant rezultatus lėmusių veiksnių įtakos laipsnius bei atliekant įmonės veiklos perspektyvų įvertinimą. Taip pat darbe ieškoma įmonės veiklos rezultatų dinamikos sąsajų su šalies bei tarptautine ekonomine aplinka. Patvirtinama suformuluota tyrimo hipotezė, kad įmonės veiklos bei aplinkos veiksnių analizė leidžia tiksliai ir teisingai įvertinti realią įmonės padėtį bei vystymosi tendencijas.

ABSTRACT

Monika Tiškienė

Efficiency of activity and assesment of development perspectives of joint stock company “Vežėjas”. Master’s work.

This master’s work indicates analysis and structuring of theoretical aspects of company’s activity evaluation and factors that influence it described by various Lithuanian and foreign authors, and identifies methodological aspects of economic analysis of company’s efficiency analysis. It includes a thorough activity analysis of transportation service provider JSC Vežėjas, by doing a traditional financial analysis of a company, comparing results with the indicators of the sector, determining the influence of factors which cause the results, and evaluating company’s perspectives. This work also includes attempt to identify how local and international economic environments influences changes in company’s results. It also confirms the hypothesis formed by analysis which says that the analysis of company’s activity and factors of the environment allow to evaluate real situation and development trends of a company exactly and correctly.

TURINYS

IVADAS.....	6
I. ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1.1. Įmonių veiklos analizės reikšmingumas ir tikslai	9
1.2. Įmonės aplinka ir jos įtaka veiklos rezultatams	13
1.2.1. Vidinė įmonės aplinka ir jos veiksniai.....	13
1.2.2. Išorinė įmonės aplinka ir jos veiksniai	14
1.2.2.1. Tiesioginio poveikio išorinė aplinka.....	15
1.2.2.2. Netiesioginio poveikio išorinė aplinka	17
1.2. Įmonės veiklos vertinimo metodologija	21
1.2.1. Pelningumo rodikliai.....	21
1.2.2. Mokumo rodikliai	23
1.2.3. Kapitalo struktūros bei turto panaudojimo efektyvumo rodikliai	25
1.2.4. Įmonių bankroto tikimybės vertinimas	28
1.3. Matematinų analizės metodų apibūdinimas.....	30
II. UAB VEŽĖJAS VEIKLOS EFEKTYVUMO EKONOMINĖ ANALIZĖ	33
2.1. UAB Vežėjas veiklos charakteristika ir vidinė aplinka	33
2.2. UAB Vežėjas išorinės aplinkos ypatybės	34
2.2.1. Tiesioginio poveikio išorinė aplinka	34
2.2.2. Netiesioginio poveikio išorinė aplinka	35
2.3. UAB Vežėjas finansinių ataskaitų dinamikos bei struktūros analizės	37
2.3.1. UAB Vežėjas turto, kapitalo bei įsipareigojimų dinamikos analizė.....	38
2.3.2. UAB Vežėjas turto, kapitalo bei įsipareigojimų struktūros analizė	42
2.3.3. UAB Vežėjas pelno (nuostolio) ataskaitų dinamikos bei struktūros analizė	46
2.4. UAB Vežėjas santykinų finansinių rodiklių analizė	50
2.4.1. UAB Vežėjas pelningumo analizė.....	50
2.4.2. UAB Vežėjas mokumo analizė	53
2.4.3. UAB Vežėjas kapitalo struktūros ir turto panaudojimo efektyvumo analizė	56
2.4.4. UAB Vežėjas bankroto tikimybės įvertinimas.....	58
III. UAB VEŽĖJAS VEIKLOS VYSTYMO SI TENDENCIJŲ ĮVERTINIMAS	61
3.1. Ekonominės aplinkos pokyčių įtakos UAB Vežėjas veiklos perspektyvoms vertinimas	61
3.2. UAB Vežėjas investicijų pagrindimas ir finansinių ataskaitų projektavimas.....	63
3.2.1. UAB Vežėjas pelno (nuostolio) ataskaitos prognozė 2011 – 2012 metams	63
3.2.2. UAB Vežėjas balanso prognozė 2011 – 2012 metams.....	65
3.2.3. UAB Vežėjas santykinų rodiklių prognozė 2011 – 2012 metams	67
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	69
LITERATŪRA.....	73
PRIEDAI	76

LENTELĖS

1 lentelė Pagrindiniai pelningumo rodikliai įmonės efektyvumo vertinimui.....	22
2 lentelė Pagrindiniai turto panaudojimo efektyvumo rodikliai	27
3 lentelė Bankroto tikimybės vertinimo skalė Altmano modeliui	29
4 lentelė A. Altmano modeliai skirtingų tipų įmonių bankroto tikimybių vertinimui.....	29
5 lentelė UAB Vežėjas organizacinė struktūra.....	33
6 lentelė BVP dinamika 2007 – 2010 m	36
7 lentelė Kuro kainų bei darbo užmokesčio rodiklių dinamika 2007 – 2010 m.....	37
8 lentelė UAB Vežėjas bei Lietuvos krovinių kelių transporto sektoriaus įmonių pelningumo rodikliai	50
9 lentelė UAB Vežėjas turto pelningumą sąlygojančių veiksnių įvertinimas	51
10 lentelė UAB Vežėjas nuosavo kapitalo pelningumą sąlygojančių veiksnių įvertinimas	52
11 lentelė UAB Vežėjas nuosavo kapitalo pelningumą sąlygojančių veiksnių bei rodiklių įvertinimas	52
12 lentelė UAB Vežėjas grynasis darbinis kapitalas ir jo poreikio apskaičiavimas.....	55
13 lentelė UAB Vežėjas finansų struktūros koeficientai 2007 – 2010 m.	56
14 lentelė UAB Vežėjas turto panaudojimo efektyvumo koeficientai	57
15 lentelė UAB Vežėjas bankroto tikimybės vertinimas remiantis E. Altmano modeliu.....	59
16 lentelė UAB Vežėjas bankroto tikimybės vertinimas remiantis G. Springate modeliu	59
17 lentelė Įmonių bankrotų statistika Lietuvoje 2007 – 2010 m	60
18 lentelė UAB Vežėjas pardavimo pajamų priklausomybė nuo BVP, kuro kainų bei Lietuvos gyventojų vidutinio darbo užmokesčio	61
19 lentelė Tiesinės regresijos a ir b reikšmės	62
20 lentelė Prognozuojama UAB Vežėjas pelno (nuostolio) ataskaita 2011-2012 m.....	64
21 lentelė Prognozuojamas UAB Vežėjas balansas 2011-2012 m.	66
22 lentelė Prognozuojami UAB Vežėjas pelningumo rodikliai 2011 -2012 m.....	67

PAVEIKSLAI

1 pav. Įmonės veiklos analizės ekonominės informacijos fondas	11
2 pav. Įmonės veiklos analizės informacija ir jos taikymas	12
3 pav. Apyvartinio kapitalo ir pelno ryšys	25
4 pav. UAB Vežėjas turto dinamika 2007 – 2010 m.	38
5 pav. UAB Vežėjas trumpalaikio turto sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.	39
6 pav. UAB Vežėjas nuosavo kapitalo sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.	40
7 pav. UAB Vežėjas mokėtinų sumų ir įsipareigojimų sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.	40
8 pav. UAB Vežėjas trumpalaikių mokėtinų sumų ir įsipareigojimų sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.	41
9 pav. UAB Vežėjas turto struktūra 2007 – 2010 m.	42
10 pav. UAB Vežėjas trumpalaikio turto struktūra 2007-2010 m.	43
11 pav. UAB Vežėjas nuosavo kapitalo struktūra 2007-2010 m.	44
12 pav. UAB Vežėjas mokėtinų sumų ir įsipareigojimų struktūra 2007-2010 m.	45
13 pav. UAB Vežėjas trumpalaikių įsipareigojimų struktūra 2007-2010 m.	45
14 pav. UAB Vežėjas pardavimų, savikainos bei bendrojo pelno dinamika 2007-2010 m.	46
15 pav. UAB Vežėjas savikainos sąnaudų struktūros dinamika 2007 – 2010 m.	47
16 pav. UAB Vežėjas bendrojo pelno ir veiklos sąnaudų lyginamųjų svorių pokyčiai 2007-2010 m.	48
17 pav. UAB Vežėjas grynojo pelno dinamika 2007-2010 m.	49
18 pav. UAB Vežėjas trumpalaikio mokumo dinamika 2007 – 2010 m.	54
19 pav. UAB Vežėjas apyvartinio kapitalo ir pelno ryšys 2007-2010 m.	55

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvos įmonės per nepriklausomybės laikotarpį patyrė labai daug įvykių, turėjusių įtakos jų finansinei būklei, veiklos rezultatams, stabilumui ir plėtrai. Neigiama įtaką jų veiklai darė šalies ekonominiai ir politiniai pokyčiai, infliacijos svyravimai, nestabili finansų ir mokesčių sistema, komercinių bankų krizė ir kiti veiksniai. Be to, labai pasikeitė išorės aplinka (ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio mastu, ypač Vidurio ir Rytų Europoje), daugelis įmonių nesugebėjo prie jos prisiderinti, priimti reikalingų sprendimų veiklos valdyme, pertvarkydami įmonės organizacinę valdymo struktūrą, numatydami svarbiausius tikslus ir strategijas. Dėl nesugebėjimo persiorientuoti ir atlaikyti vis didėjančią rinkos konkurenciją daugelis įmonių bankrutavo. Per 1993–2010 metų laikotarpį Lietuvoje buvo paskelbtas bankrotas 10.248 įmonėms (Įmonių bankroto valdymo departamentas, 2011). Viena šio reiškinio svarbių priežasčių buvo ta, kad įmonėse nebuvo atliekama jų veiklos analizė.

Problema. Dažniausiai įmonės skiria nepakankamai dėmesio veiklos analizei, kuri, naudojant sistemingai ir nuodugniai, parodo ne tik realią įmonės padėtį, bet ir padeda nustatyti įmonės rezultatų gerinimo kryptis. Ne ką mažiau svarbi problema – tai, kad priimdama investicinius bei finansinius sprendimus įmonės administracija remiasi paviršutiniškomis prognozėmis, nepagrindžiant jų matematiškai.

Tyrimo objektas - UAB Vežėjas veiklos efektyvumas bei vystymosi perspektyvos.

Mokslinis darbo naujumas – pateikta transporto įmonės kompleksinė veiklos vertinimo sistema, kuri ypatinga tuo, kad įmonės veiklos efektyvumas įvertinamas daugeliu aspektų: įvairiais finansinės analizės, aplinkos poveikio bei perspektyvas apibūdinančiais rodikliais. Darbo naujumą sąlygoja ir tai, jog ekonominės krizės tema yra ir buvo populiariausia tema pastaraisiais metais, o visi specialistai, analitikai, įmonių vadovai ir net valstybių vadovai nuolat kalba apie būtinybę nustatyti kuo efektyvesnius sprendimus ir priemones, siekiant sušvelninti šios ekonominio ciklo fazės padarinius ūkio subjektams bei numatyti sprendimus ūkio subjektų atsigavimui.

Baigiamojo darbo tikslas – atlikus transporto įmonės UAB Vežėjas veiklos efektyvumo ekonominę analizę, įvertinti šios įmonės vystymosi perspektyvas.

Tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Apibendrinti ir susisteminti įmonės veiklos analizės sampratą, jos veiklą įtakojančius veiksniai ir veiklos efektyvumo ekonominės analizės metodologinius aspektus;
2. Atlikti tradicinę UAB Vežėjas finansinės būklės analizę 2007 – 2010 m. laikotarpiu palyginant gautus rodiklius su sektoriaus rodikliais bei ištirti ekonominę aplinką, kurioje veikia įmonė;
3. Išanalizuoti UAB Vežėjas pasirinkimus, įtakojučius veiklos rezultatus;

4. Nustatyti UAB Vežėjas vystymosi perspektyvas;
5. Remiantis atlikta analize, pateikti išvadas bei pasiūlymus veiklos efektyvumo didinimo klausimu.

Darbo hipotezė. Įmonės veiklos bei aplinkos veiksnių analizė leidžia tiksliai ir teisingai įvertinti realią įmonės padėtį bei vystymosi tendencijas.

Darbo metu buvo analizuojama transporto paslaugas teikiančios įmonės UAB Vežėjas veiklos rezultatai 2007 - 2010 m.. Ši įmonė buvo pasirinkta, kadangi transporto sektorius – viena dinamiškiausių ir perspektyviausių Lietuvos ūkio šakų. Transporto sektorius vaidina svarbų vaidmenį ne tik šalies bet ir tarptautinėje ekonomikoje. Be to, transporto sektoriaus įmonės Lietuvoje buvo vienos pirmųjų Lietuvos įmonių, kurios susidūrė su ekonominės situacijos pokyčiais tarptautinėje rinkoje, kas neišvengiamai įtakojo šių įmonių veiklos rezultatus analizuojamu laikotarpiu. Ekspertai vienbalsiai sutaria, kad kaip niekada svarbu didesnę dėmesį skirti transporto sektoriaus veiklos efektyvumui gerinti, ypatingai ekonomikos augimui lėtėjant, mat nuo šio sektoriaus labai priklauso ir kitų ekonomikos sričių raida. UAB Vežėjas veiklos efektyvumo vertinimas pirmiausiai buvo atliekamas remiantis tradicine finansų analize – skaičiuojami įmonės likvidumo, mokumo, pelningumo, kapitalo struktūros rodikliai, vertinama įmonės bankroto tikimybė E. Altman bei G. Springate modeliais. Gauti finansiniai rodikliai buvo lyginami tarpusavyje, su nustatytomis normomis bei su tos pačios šakos įmonių rodikliais, akcentuojant priežastis, sąlygojusias esminius pokyčius bei rezultatų skirtumus. Kadangi transporto paslaugas teikiančios įmonės pasižymi imlumu ilgalaikiam turtui, kuris norint dirbti efektyviai bei sėkmingai privalo būti nuolat atnaujinamas – jų veiklos efektyvumo vertinimą galima atlikti analizuojant atliktas bei palnuojamas investicijas. UAB Vežėjas veiklos efektyvumo analizė buvo atlikta naudojantis *Excel* skaičiuokle.

Darbo metu panaudoti **tyrimo metodai**: matematinė lyginamoji analizė, statistika (tiesinė regresija, koreliacija), grandininių pakeitimų metodas, atliktas mokslinės literatūros sisteminimas ir apibendrinimas.

Informacinį pagrindą sudaro užsienio ir lietuvių autorių publikacijos, skirtos šiai temai nagrinėti. Užsienio autorių poziciją įmonių veiklos analizės klausimu galima suskirstyti į dvi grupes: Vakarų šalių bei Vidurio ir Rytų Europos šalių autoriai. Vakarų šalių autoriai L. Bernstein, E. Brigham, G. Foster, D. Fried, Ch. Palmer, B. Rees, C. Stickney, A. Sondhi, G. White, L. Barych, G. Forster, Ch. Gibson ir kt. vertindami įmonės veiklą daugiausia dėmesio skiria įmonių finansinei būklei tirti ir savo knygas dažniausiai pavadina „Finansinė analizė“ arba „Finansinių ataskaitų analizė“. Tuo tarpu Rytų ir Vidurio Europos šalių autoriai M. Bakanov, L. Bednarski, N. Čumačenko, N. Dembinskij, L. Jermolovič. L. Kravčenko, V. Kovaliov, P. Savičev, A. Šeremet ir kt. daug dėmesio skiria produkcijos gamybos, ritmingumo ir kokybės, darbo našumo, darbo laiko

naudojimo, darbo užmokesčio ir kitų klausimų analizei. Lietuvoje įmonių veiklos vertinimą daugiausia nagrinėjo J. Mackevičius, E. Buškevičiūtė, Mačerinskienė, V. Gronskas, G. Kancerevyčius, I. Klimavičienė, D. Šlekienė, J. Lazauskas, D. Poškaitė, R. Norvaišienė, A. Rutkauskas, P. Stankevičius ir kt., kurie dažniausiai remdamiesi Vakarų autorių knygomis daugiausia dėmesio skiria finansinių santykinių rodiklių skaičiavimui bei aiškinimui.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai. Pirmojoje dalyje pateikiama įmonių veiklos analizės reikšmė jų veiklos efektyvumo vertinimo metodologija. Antrojoje, analizės dalyje, atliekama transporto paslaugų įmonės UAB Vežėjas veiklos rezultatų išsami analizė, remiantis konceptualioje dalyje nagrinėtais teoriniais metodais. Trečioji dalis skiriama įmonės veiklos vystymosi perspektyvų vertinimui, pateikiant pasiūlymus veiklos efektyvumo didinimo klausimu.

Praktinių darbo rezultatų reikšmingumas. Tikimasi, jog tyrimo metu gauta informacija bei pasiūlyti sprendimai padės įmonės vadovybei pasirinkti teisingą įmonės veiklos vystymo kryptį bei gerinti veiklos rezultatus.

I. ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Įmonių veiklos analizės reikšmingumas ir tikslai

Įmonių veiklos analizė – tai įvairios ekonominės informacijos apie įmonės veiklą rinkimas, visapusiškas ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonės vadovybei pasiekti numatytus tikslus. Gerai atlikta įmonių veiklos analizė padeda atsakyti į daugelį klausimų, pavyzdžiui: kokie įmonės veiklos rezultatai buvo pasiekti ankstesniais metais, kodėl buvo gauti tokie rezultatai, ar galėjo jie būti geresni, kokios priežastys turėjo įtakos rezultatams ir jų pokyčiams, palyginti su ankstesnių laikotarpių ir planiniais rezultatais, ar buvo galima dirbti geriau, taupiau naudoti išteklius, ar buvo priimti teisingi, ekonomiškai pagrįsti sprendimai ir kt. Atliekant įmonių veiklos analizę, nagrinėjama įvairių rodiklių dinamika ir struktūra, jų tarpusavio ryšiai ir priklausomybė, nustatomi veiksniai, turėję įtakos tam tikrų rodiklių pokyčiams. Laisvos konkurencinės rinkos sąlygomis galioja nuostata, kad įmonės veiklos analizę būtina atlikti visais veiklos laikotarpiais, t. y. net tada, kai dirbama gerai ir pelningai.

Tačiau, nepaisant didelės įmonių veiklos analizės reikšmės, daugelis jos teorijos ir praktikos klausimų išnagrinėti nepakankamai. Kaip pastebėjo profesorius, habilituotas daktaras Jonas Mackevičius, ypač skiriasi Vakarų šalių ir Rytų ir Vidurio Europos autorių požiūriai į įmonės veiklos analizės turinį ir jos teikiamą informaciją. Vakarų šalių autoriai L. Bernstein, E. Brigham, G. Foster, D. Fried, Ch. Palmer, B. Rees, C. Stickney, A. Sondhi, G. White ir kt. daugiausia dėmesio skiria įmonių finansinei būklei tirti ir savo knygas dažniausiai pavadina „Finansinė analizė“ arba „Finansinių ataskaitų analizė“. Tuo tarpu Rytų ir Vidurio Europos šalių autoriai M. Bakanov, L. Bednarski, N. Čumačenko, N. Dembinskij, L. Jermolovič, L. Kravčenko, V. Kovaliov, P. Savičev, A. Šeremet ir kt. daug dėmesio skiria produkcijos gamybos, ritmingumo ir kokybės, darbo našumo, darbo laiko naudojimo, darbo užmokesčio ir kitų klausimų analizei ir savo knygas dažniausiai pavadina „Įmonių ūkinės veiklos analizė“ arba „Ekonominė analizė“. Taigi iki šiol nėra bendro įmonių veiklos analizės turinio, t. y. kokias įmonės veiklos sritis ir ūkines operacijas tirti, kokią informaciją kaupti ir ją vertinti.

Nepaisant įvairių autorių nuomonių skirtumo įmonės veiklos analizės turinio klausimu, įmonės, siekdamos išsilaikyti konkurencingoje rinkoje ir užtikrinti savo veiklos tęstinumą, turi nuolat analizuoti savo veiklos rezultatus, taikyti kuo tobulesnes veiklos analizės metodikas. Teisingas esamos būklės įvertinimas padeda gerokai objektyviau numatyti veiklos plėtros būdus ir galimybes – tai yra viena iš būtinų kiekvienos įmonės išlikimo ir plėtros sąlygų. Įmonių veiklos analizės būtinumą ir jos reikšmę lemia laisvos rinkos ekonomikos plėtra, nuolat auganti konkurencija, naujų ūkininkavimo formų ir valdymo metodų taikymas ir kiti veiksniai. Įmonių veiklos analizė yra vienas iš svarbiausių įmonės ekonominės informacijos šaltinių. Ji kartu su buhalterine apskaita

teikia daugiau negu 80% visos įmonės ekonominės informacijos. Anot J. Mackevičiaus (2008) būdingiausi įmonių veiklos analizės bruožai, nusakantys jos, kaip ekonominės informacijos šaltinio, reikšmę yra:

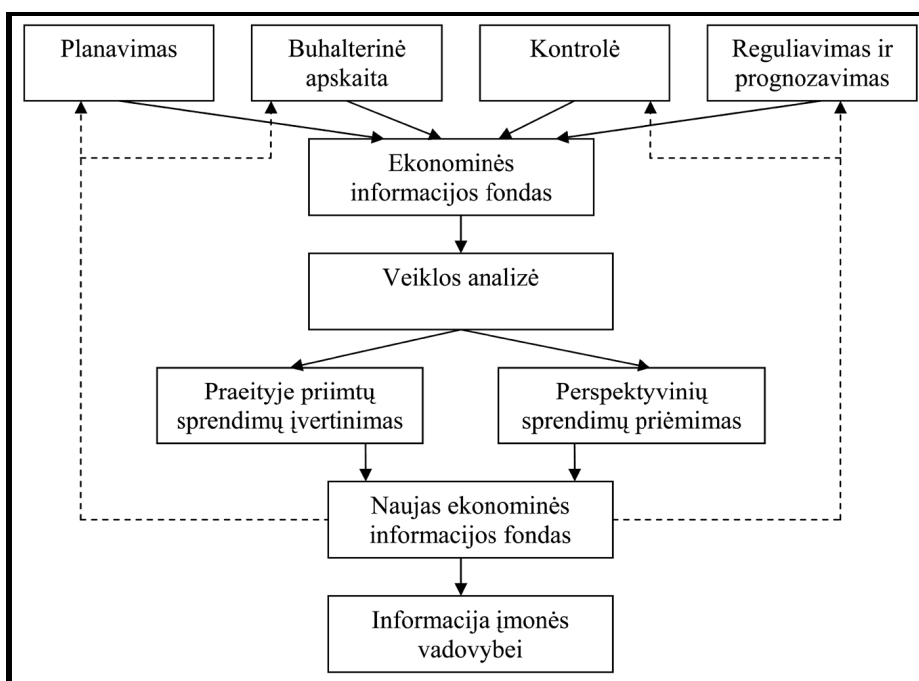
1. išsamus ekonominių reiškinių tyrimas, tų reiškinių ar jų techninių ekonominių rodiklių kitimą nulemiančių veiksnių ir priežasčių nustatymas;
2. objektyvus įmonės veiklos įvertinimas atsižvelgiant į organizacinį ir techninį lygį ir veiklos ypatybes;
3. vidaus ir išorės rezervų, nepanaudotų galimybių atskleidimas ir tyrimas;
4. veiklos gerinimo priemonių nustatymas ir jų įgyvendinimo kontrolė;
5. įmonės ateities perspektyvų numatymas.

Įmonių veiklos analizė padeda nustatyti įmonės galimybes ir pranašumus konkurencinėje rinkoje ir krizinių situacijų atvejais, pastebėti rizikingiausias veiklos sritis. Ji padeda iširti ir mobilizuoti ekonominės ir socialinės plėtros rezervus, ūkinio potencialo efektyvumo didinimo galimybes, parengti išsamias prognozes, priimti strateginius ir taktinius valdymo sprendimus (Mackevičius, 2008, p.48). Įmonių veiklos analizė ypač svarbi investuotojams ir vadybininkams. Investuotojų požiūriu analizė svarbi ateities įvykiams numatyti, o vadybininkams – ne tik prognozuoti ateitį, bet dar svarbesniam dalykui – planavimui veiklos, kuri garantuotų ateities veiklos plėtrą (Brigman, Daves, 2004, p.230). Ypač pabrėžtina veiklos analizės reikšmė planavimo sistemai. Ne paslaptis, kad dažnai įvairaus lygio planai sudaromi „iš akies“, todėl jie (ypač ilgesnio laikotarpio) labai skiriasi nuo faktinės situacijos. Taigi teisingai teigiama, kad faktinių rodiklių lyginimas su planinėmis metų užduotimis yra vis nereikšmingesnis, nes dėl įmonių veiklos dinaminių pokyčių metinis planas gali tapti nerealus (Mackevičius, 2008, p.49). Visiškai beprasmiška vykdyti pasenusį planą arba vadovautis planu, kuriame neįvertinti vidaus ir išorės pokyčiai konkrečios situacijos metu.

Įmonių veiklos analizė yra svarbi įmonės valdymo sistemos funkcija, glaudžiai susijusi su kitomis funkcijomis – planavimu, buhalterine apskaita, kontrole, reguliavimu ir prognozavimu. Kiekviena jų teikia tam tikrą ekonominę informaciją, kuri panaudojama atliekant įmonių veiklos analizę dviem pagrindiniams uždaviniams spręsti:

1. praeityje priimtiems sprendimams įvertinti;
2. perspektyviniams valdymo sprendimams priimti.

Iš 1 paveikslu matyti, kad pagrindinės įmonės valdymo sistemos funkcijos – planavimas, buhalterinė apskaita, kontrolė, reguliavimas ir prognozavimas – sukuria tam tikrą ekonominės informacijos fondą, kuris patekęs į veiklos analizę apdorojamas specialiaisiais analizės būdais ir sukuriamas naujas ekonominės informacijos fondas (apskaičiuojami įvairūs santykiniai rodikliai, jų pokyčiai, jiems darančių veiksnių įtaka ir kt.).

1 pav. Įmonės veiklos analizės ekonominės informacijos fondas

Šaltinis: Mackevičius J. 2008. Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, tyrimo ir vertinimo sistema // Informacijos mokslai, p. 48

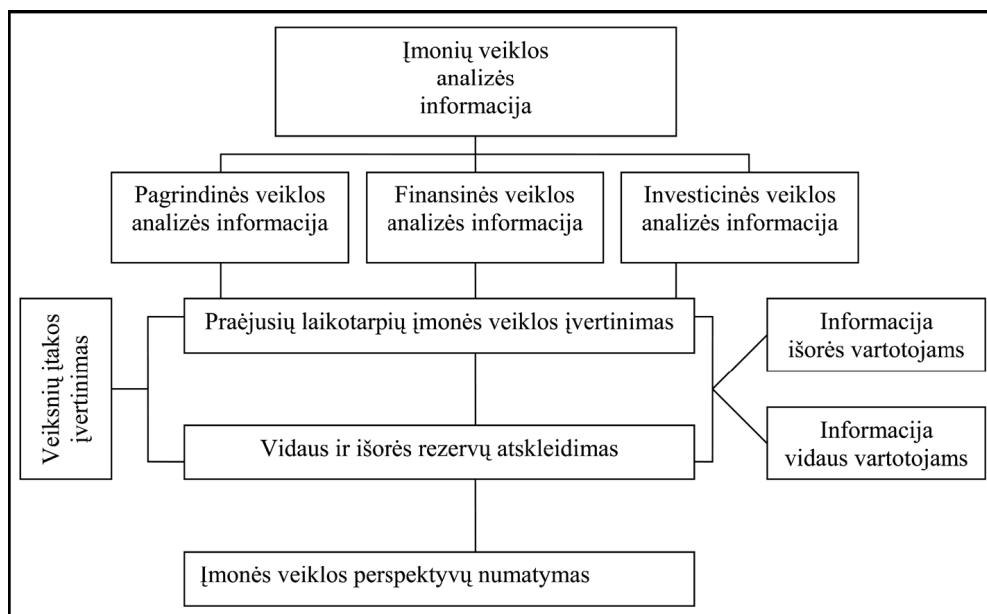
Šis naujai sukurtas informacijos fondas gražinamas kitoms valdymo sistemos funkcijoms, tačiau labiausiai ji reikalinga įmonės vadovybei. Ši įmonių veiklos analizės informacija padeda įmonių vadovams:

- ✓ laiku nustatyti įvairių įmonės padalinių veiklos trūkumus, numatyti jų šalinimo ir veiklos efektyvumo didinimo priemones;
- ✓ atskleisti vidaus rezervus racionaliau naudojant materialinius, darbo ir finansinius išteklius;
- ✓ nustatyti ir įvertinti su verslu susijusias rizikos rūšis;
- ✓ nustatyti pelno gavimo galimybes;
- ✓ įvertinti įmonės veiklos tęstinumo galimybes ir kt.

Įmonių veiklos analizės informacija ypač svarbi išaugus verslo konkurencingumui. Kai kurie autoriai (Palepu, Healy, Bernarb, 2004, p.5) teigia, kad tik gerai atlikta įmonės veiklos analizė gali padėti padidinti vertę konkurencingoje rinkoje. Tik kruopšti įmonės veiklos analizė gali padėti atsakyti į klausimą: gerai, ar blogai dirba mūsų įmonė, palyginti su konkurentais (Black, 2004, p.279). Konkurencingos rinkos sąlygomis negalima dirbti taip, kaip buvo dirbama prieš metus ar pusmetį, nors ir buvo gauti geri rezultatai. Būtina nuolat analizuoti įmonės veiklą, ieškoti naujovių ir galimybių veiklai gerinti.

Įmonių veiklos analizę į sudedamąsias dalis tikslinga skirstyti pagal vieną požymį – veiklos sritis, kurias ji tiria. 7-ajame tarptautiniame apskaitos standarte „Pinigų srautų ataskaitos“ nurodyta, kad svarbiausios įmonių veiklos sritys yra trys: 1) pagrindinė (gamybinė, komercinė), 2) finansinė ir 3) investicinė. Šiame standarte pateikiami tokie šių veiklų apibrėžimai. *Pagrindinė veikla* – pagrindinė pajamas uždirbanti įmonės veikla ir kita veikla, kuri nėra investicinė ir finansinė. *Finansinė veikla* – veikla, kuri lemia įmonės nuosavo kapitalo ir skolintų lėšų dydžio ir sudėties pasikeitimus. *Investicinė veikla* – ilgalaikio turto ir kitų investicijų, neįtraukiant pinigų ekvivalentų, įsigijimas ir perleidimas (Tarptautiniai apskaitos standartai, 2002, p. 76).

Tarp įmonės veiklos analizės sudedamųjų dalių – pagrindinės (gamybinės, komercinės), finansinės ir investicinės veiklos analizės – yra daug bendrų bruožų, visos jos teikia vidaus (įmonės vadovybei, darbuotojams) ir išorės (tiekėjams, pirkėjams, bankams, investuotojams, vyriausybės institucijoms ir kt.) vartotojams reikiamą informaciją įvairiems tikslams: optimaliems valdymo sprendimams priimti, įmonių veiklai įvertinti, vidaus ir išorės rezervams atskleisti, veiklos perspektyvoms numatyti ir kt. (žr. 2 pav.).

2 pav. Įmonės veiklos analizės informacija ir jos taikymas

Šaltinis: Mackevičius J. 2008. Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, tyrimo ir vertinimo sistema //

Informacijos mokslai, p. 51

Įmonių veiklos analizės skirstymas į pagrindinės (gamybinės, komercinės) veiklos, finansinės veiklos ir investicinės veiklos analizę yra ne tik teorinio, bet ir praktinio pobūdžio problema. Atliekant įmonių veiklos analizę, svarbu panaudoti kuo daugiau naudingos informacijos šaltinių, kuo objektyviau įvertinti finansinę būklę ir veiklos rezultatus, atskleisti nepanaudotus rezervus, numatyti veiklos perspektyvas. Įmonių vadovams svarbi tiek pagrindinės (gamybinės, komercinės),

ties finansinės ar investicinės veiklos analizės informacija. Kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į susidariusią situaciją, verslo problemas, įmonei keliamus reikalavimus, vadovybė pasirenka, kurios veiklos analizės duomenys bus vartojami. Atliekant pagrindinės (gamybinės, komercinės), finansinės veiklos ar investicinės veiklos analizę, pasirenkamos įvairios analizės rūšys – operatyvinė, perspektyvinė, kompleksinė ir kt. Atliekant minėtų veiklų analizę, labai svarbu nustatyti įvairių – tiek priklausančių nuo įmonės, tiek nepriklausančių veiksnių įtaką įmonės veiklai ir jos rezultatams. taip pat svarbu nustatyti neigiamų veiksnių atsiradimo priežastis ir numatyti jų šalinimo būdus (Mackevičius, 2008, p.52)

Veiksniai, kurie gali įtakoti įmonės veiklą ir jos pokyčius, bus identifikuoti bei aptarti plačiau sekančiame poskyryje.

1.2. Įmonės aplinka ir jos įtaka veiklos rezultatams

Atliekant įmonių veiklos analizę ir nagrinėjant jos rezultatus, labai svarbus momentas yra identifikuoti veiksnius įtakojančius jų veiklos rezultatus bei nustatyti šių veiksnių įtakos laipsnius. Šis procesas yra būtinas siekiant paaiškinti praeities rezultatų dinamiką, o dar svarbiau vertinant veiklos perspektyvas bei pasirenkant strategiją ar priimant sprendimus lemsiančius veiklos rezultatus ateityje.

Veiksnių, įtakojančių įmonės veiklos rezultatus yra begalė, tame tarpe ir tie, kuriuos įmonė pati pasirenka bei gali įtakoti, ir tie kurie visiškai nepriklauso nuo įmonės norų ar lūkesčių. Šių veiksnių visuma sudaro vidinę bei išorinę įmonės aplinką.

Vidinės aplinkos veiksniai pagrįde yra susiję su įmonės vadovų pasirinkimais, bei gali būti kontroliuojami. Vidaus veiksnių analizė įvertina organizacijos vidinius pranašumus ir trūkumus.

Išorinės aplinkos veiksniai daro didelį poveikį konkrečiam verslui, bet verslas negali jų pakeisti, o gali tik prie jų prisiderinti.

Pasitelkę vidaus bei išorės veiksnių analizės eigoje gautą informaciją, sumanūs vadovai didina organizacijos kompetencines galimybes, įgyvendindami apsaugines priemones mažinančias esamų ar naujai atsirandančių grėsmių poveikį.

1.2.1. Vidinė įmonės aplinka ir jos veiksniai

Įmonių veiklos sėkmė priklauso nuo organizacijos tikslų, nuo racionaliai koordinuojamų ir vykdomų užduočių, nuo dirbančių žmonių, nuo to, ar jie skatinami dirbti, nuo organizacijos kultūros, technologijos, optimaliai parinktos struktūros – t.y. nuo vidinės organizacijos aplinkos (Neverauskas, Rastenis, 2001, p.25). Galima išskirti sekančius vidinės aplinkos veiksnius: tikslai, užduotys, technologija, personalas, organizacijos kultūra, struktūra. (Kučinskas, Kučinskienė, 2002, p.23);

Tikslus vadovybė nurodo planavimo metu ir jų esmę išdėsto darbuotojams. Kai tikslai aiškiai apibrėžti, jų siekdama žmonių grupė gali racionaliai koncentruoti savo fizines ir intelektualiąsias jėgas. Tikslai yra skirtingi. Kuo didesnė organizacija tuo daugiau ir įvairesnių tikslų ji siekia (Seilius, 1998, p.20).

Organizacijos tikslus konkretizuoja *užduotys*. Tai darbas, kurį reikia atlikti numatytu laiku ir nustatytu būdu.

Technologija vadinamas įmonės pasirinktas būdas įdėtas pastangas paversti galutiniais rezultatais. Kai norime įgyvendinti atitinkamas užduotis, visada iškeliamo klausimą, kokią technologiją pasirinkti. Kiekviena įmonė turi bent vieną technologiją finansiniams, žmonių ir materialiams ištekliams paversti gaminiais ar paslaugomis. Pagrindinis technologijos komponentas yra procesas, kurio metu ištekliai tampa produktu, nors didelė reikšmę turi ir įrengimai, mašinos bei įranga.

Technologija pakankamai stipriai veikia įmonės *struktūrą*. Pagal H. Mintzbergą, organizacinė valdymo struktūra – tai visuma priemonių darbu suskirstyti į skirtingas užduotis ir šių užduočių vykdymą koordinuoti (Stoškus, 2002, p.121) ir pagal P.Blau (Seilius, 1998, p.96) – tai žmonių išdėstymas įvairiose socialinėse pozicijose, kurios lemia žmonių vaidmenis, o šie lemia žmonių santykius. Dažniausiai taikomos organizacijų struktūros: paprastoji, biurokratinė, matricinė, bei funkcinė (Robbins, 2003, p.231; Butkus, 2003, p.100; Gineitienė, Korsakaitė, 2003, p. 58-59). Išsamesnis įmonių organizacinių struktūrų apibūdinamas pateikiamas 1 priede.

Organizacijos kultūra – tai vienodumų, kuriuos turi organizacijos nariai, sistema. Anot Robbins (2003) septynios savybės apibūdina organizacijos kultūrą – tai novatoriškumas ir rizika, dėmesys detalėms, orientavimasis į rezultatus, orientavimasis į žmones, orientavimasis į komandas, agresyvumas, stabilumas. Kultūra atlieka keletą funkcijų – ji išskiria organizaciją iš kitų, antra – ji suteikia organizacijos nariams tapatumo jausmą, trečia – ji padeda ugdyti atsidavimą kažkam didesniai nei žmogaus asmeninis interesas. Taip pat kultūra sustiprina socialinės sistemos stabilumą. Galiausiai kultūra yra logikos ir kontrolės mechanizmas, nukreipiantis ir formuojantis darbuotojų nuostatas ir elgseną (Robbins, 2003, p. 287).

Vidiniai organizacinės sistemos veiksniai negali būti nagrinėjami atskirai vienas nuo kito. Jie tarpusavyje yra glaudžiai susiję ir veikia vienas kitą tiesiogiai. Vieno kintamojo pokytis neišvengiamai sukuria kito kintamojo pokytį. Organizacijos tikslai pasiekiami žmonėms dirbant konkrečioje darbo vietoje, vykdant užduotis, naudojant technologijas ir pan.

1.2.2. Išorinė įmonės aplinka ir jos veiksniai

Įmonių išorinė aplinka laikytina visuma veiksnių, esančių už jos ribų ir galinčių vienokiu ar kitokiu būdu paveikti jos veiklą siekiant savo tikslų. Įmonės išorinė aplinka dažnai būna problemų

šaltinis ir organizacijai, ir jos vadovams. Vadovai turi atskleisti išorinės aplinkos veiksnius, kurie darys įtaką organizacijos veiklai, tinkamai reaguoti į juos, laiku spręsti iškilusias problemas, adaptuotis ir prisitaikyti prie aplinkos.

Išorinės aplinkos bruožai yra šie: judrumas, aplinkos neapibrėžtumas, sudėtingumas, išteklių prieinamumas, veiksnių tarpusavio priklausomybė. Šių bruožų įtaka organizacijos valdymui priklauso nuo mokslo ir technikos pažangos, šalies ekonominės ir tarptautinės padėties. Didelį vaidmenį vaidina informacija, jos tikrumas, operatyvumas. Problema didėja, kai tokios informacijos trūksta arba iškyla abejonės dėl jos tikrumo bei reikalingo kiekio.

Dažniau aplinka tiriama analizuojant ją sudarančius elementus. Kiekviena atskira įmonė turi daugybę skirtingų ją įtakojančių veiksnių, todėl pirmiausia tikslinga juos suskirstyti pagal poveikio mastą. Įmonių išorinė aplinka skirstoma į tiesioginio ir netiesioginio (šalutinio) poveikio aplinkas.

1.2.2.1. Tiesioginio poveikio išorinė aplinka

Tiesioginio poveikio išorinė aplinka daro ne tik tiesioginę įtaką įmonės veiklai, bet ir pati yra veikiamą įmonės. Daugelyje šaltinių teigiama, kad organizacijos tiesioginio poveikio aplinką sudaro: vartotojai, konkurentai, tiekėjai, darbo išteklių, įstatymai ir valstybės įstaigos, profesinės sąjungos, specialiųjų interesų grupės, žiniasklaida.

Vartotojai. Aiškiai išreikštas vartotojo, iš kurio organizacija tikisi gauti jai reikalingų išteklių, siekdama sudaryti sąlygas savo veiklai, poreikių tenkinimas ir yra aukščiausias organizacijos tikslas. Tam, kad organizacija galėtų išgyventi aštrios konkurencinės kovos sąlygomis, jos paskirties samprata visiems norintiems su ja bendrauti, turi parodyti ne tik pagrindinio jos produkto vartotojo poreikius, bet ir jos unikalumą, skirtumus nuo esamų ir būsimų konkurentų (Broom, 1992). Jie sprendžia, kokių prekių ar paslaugų jiems reikia ir už kokias kainas. Pardavimo metodai skiriasi priklausomai nuo vartotojo ir padėties rinkoje.

Konkurentai. Šių dienų pasaulio ekonomikoje konkurentai gali atsirasti ir iš užjūrio, ir iš kito miesto kvartalo. Sėkmės susilaukia tos įmonės, kurios geba keistis, reaguodamos į konkurenciją. Jos privalo gebėti greitai reaguoti, sparčiai sukurti naujus produktus ir pateikti juos rinkai. Norėdama išplėsti savo dalį rinkoje, įmonė turi pasinaudoti viena iš dviejų galimybių: 1) rasti naujų vartotojų – toje pačioje rinkoje ar ieškodama būdų išplėsti rinką, arba 2) nugalėti konkurentus prasiskverbusi ir įsitvirtinusi naujose besiplečiančiose rinkose. Abiem atvejais organizacija turi išnagrinėti konkurencijos sąlygas ir sukurti griežtą marketingo strategiją, kurios tikslas – pasiekti kuo didesnę vartotojų pasitenkinimą (Robbins, 2003, p.69). Įmonė, blogiau už konkurentus tenkinanti vartotojų ir savo darbuotojų reikmes, ilgai neišsilaiko – ji bankrutuoja (Neverauskas, Rastenis, 2001, p.30).

Tiekėjai. Kiekviena įmonė įsigyja išteklių — žaliavų, paslaugų, energijos, įrengimų ir darbo jėgos – iš aplinkos ir naudoja juos rezultatams gauti. Todėl kiekviena įmonė yra priklausoma nuo

išteklų bei tiekėjų, ir stengiasi išnaudoti konkurenciją tarp jų, siekdama žemesnių kainų, kokybiškesnio darbo ir greitesnio pristatymo. Kai kurios organizacijos nustatė, jog kokybę ilgainiui geriau sekasi kontroliuoti nustačius ilgalaikius, pagrįstus įsipareigojimu ryšius su savo tiekėjais. Medžiagų, energijos tiekėjai daugiau ar mažiau diktuoja kainas. Dėl to naudinga turėti kelis tiekėjus. Alternatyvių tiekėjų ne visada galima rasti. Tiekėjus reikia rinktis apgalvotai, nes su tuo susijusi tam tikra rizika. Pasirenkant tiekėjus užsienyje, rizikuojama dėl valiutos kurso stabilumo ir kt. Dauguma įmonių, priklauso nuo išorinės aplinkos ir dėl nepertraukiamo aprūpinimo medžiagomis.

Kreditoriai. Norėdama įsitvirtinti rinkoje bei išsilaikyti joje, įmonė planuoja augimą, o augimui bei klestėjimui reikalingas kapitalas. Potencialūs investitoriai - bankai, valstybės programos kreditams suteikti, akcininkai ir kiti privatūs asmenys. Pinigų gauti tuo lengviau, kuo geriau įmonei sekasi (Robbins, 2003, p.30). Įmonės priklauso nuo įvairių finansų įstaigų: nuo komercinių, investicijų bankų, draudimo kompanijų, suteikiančių lėšų joms veikti ir plėstis. Ir naujos, ir seniai susikūrusios įmonės gali tikėtis trumpalaikių kreditų einamosioms operacijoms finansuoti bei ilgalaikių kreditų naujiems pajėgumams kurti ar naujiems įrengimams įsigyti. Kadangi efektingi darbo ryšiai su finansų institucijomis įmonėms yra gyvybiškai būtini, už šių ryšių kūrimą ir palaikymą dažniausiai kartu atsako įmonės finansų vadovas ir jos administracijos vadovas (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p.69).

Darbo ištekliai. Įmonėms reikalingi darbuotojai, turintys jos uždaviniams spręsti tinkamą specialybę ir pakankamą kvalifikaciją. Pagrindinis įmonės rūpestis parinkti ir remti talentingus vadovus bei kitokių sričių specialistus (Neverauskas, Rastenis, 2001, p.30).

Istatymai ir valstybės įstaigos. Įmonių veiklą reguliuoja valstybės įstatymai dėl jų statuso, mokesčių, darbo įstatymų, žmogaus ir gamtos apsaugos įstatymai bei kiti valstybės aktai. Visos įmonės privalo juos vykdyti. Specialūs valstybės organai prižiūri, kad tai būtų deramai daroma. Šiems aktams pasikeitus ar paskelbus naujus, įmonės gali susidurti su rimtomis veiklos tęstinumo problemomis (Neverauskas, Rastenis, 2001, p.30).

Profesinės sąjungos. Personalo specialistai daugiausiai imasi aprūpinti įmonę darbo ištekliais, nors kartais jiems talkina kiti vadovai, turintys teisę priimti į darbą ir derėtis. Įvairiais būdais jie stengiasi rasti žmonių, turinčių įmonei reikalingų įgūdžių bei patirties. Jei įmonė samdo profesinei sąjungai priklausančius darbuotojus, sąjunga ir vadovai dažniausiai sudaro kolektyvines sutartis, kuriose apibrėžiamas atlyginimas, darbo laikas bei sąlygos ir pan. Profesinės sąjungos remia darbuotojų tapimo akcininkais, dalyvavimo pelno ir pajamų dalybose programas, per kurias jie tampa organizacijos dalininkais. Jos taip pat remia darbo kokybės programas, leidžiančias darbuotojams labiau kontroliuoti, ką ir kaip jie dirba (Robbins, 2003, p. 68).

Specialiuju interesu grupės. Specialiuju interesu grupės politinius procesus naudoja tam, kad sustiprintų savo poziciją kai kuriais rūpimais klausimais, pavyzdžiui, ginklų kontrolės, abortų ar privalomos maldos valstybinėse mokyklose. Vadovas niekada negali būti tikras, kad kuri nors tikslinė grupė dėl ko nors neužsipuls jo įmonės (Robbins, 2003, p.68). Nors specialiuju interesu politika vargu ar yra naujas dalykas, ji ypač suklestėjo mūsų laikais dėl šiuolaikinių ryšio technologijų ir rinkimų finansavimo reikmių. Nustatydamas įmonės strategiją, vadovas turi atsižvelgti į esamas ir vėliau galinčias atsirasti specialiuju interesu grupes. Tarp specialiuju interesu grupių savo svarba išsiskiria vartotojų teisių gynėjai ir aplinkos saugotojai.

Žiniasklaida. Šiandien žiniasklaidos ir komunikacijos priemonės pateikia vis platesnius ir išsamesnius duomenis: pradedant bendromis naujienomis, apybraižomis ir baigiant detaliam specialaus tyrimo atsaskaita. Vis plačiau naudojant ryšio palydovus, naujienos perduodamos beveik tuoj pat. Daugelis stambių įmonių vadovų šiandien supranta, kad jie dirba nuolat stebimi, ir bet kuris jų veiksmas gali tapti informavimo priemonių tyrimo objektu. Todėl buvo įsteigti įmantrūs ryšių su visuomene ir marketingo skyriai, kurie padeda bendrauti su vidaus ir išorės auditorija (Paliulis, Chlivickas, 2004, p.68).

1.2.2.2. Netiesioginio poveikio išorinė aplinka

Šalutiniai arba netiesioginio poveikio aplinkos veiksniai yra sudėtingesni, bet ne tokie ryškūs, kaip tiesioginiai. Tiksliai apibūdinti ir suvokti netiesioginio poveikio aplinkos įtaką įmonei sudėtinga, nes prognozuojant galimą jos poveikį tenka remtis neišsamia informacija. Netiesioginio poveikio elementai sukuria klimatą: greitai besikeičianti technologija, ekonomikos augimas arba nuosmukis, pažiūrų į darbą pokyčiai, - kuriame įmonė gyvuoja ir jai tenka į jį reaguoti (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p.74).

Netiesioginio poveikio aplinka skirstoma į: ekonominę, technologinę, politinę, teisinę, socialinę. *Ekonominė aplinka.* Verslo įmonės veiklos sėkmę lemia ne tik konkurencijos lygis. Jos sėkmei turi įtakos ir bendri ekonomikos rodikliai bendrosios ekonominės sąlygos ir kryptys, nes nuo jų priklauso žaliavų pasiūla ir paklausos lygis (Jewell, Bruce, 2002 p.101). Algos, tiekėjų ir konkurentų nustatytos kainos ir vyriausybės fiskalinė politika turi įtakos gamybos bei paslaugų kaštams ir rinkos sąlygoms, kuriomis parduodami produktai ar teikiamos paslaugos (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p.77). Įtaką darantys ekonominiai kintamieji:

- ✓ Ekonominis augimas. Įvairią įtaką įmonės veiklai daro šalies bendrojo produkto augimo tempai, galimi jame struktūriniai poslinkiai, augimo cikliškumas. Pavyzdžiui, nuosmukio metais, pablogėja produkcijos realizacijos sąlygos, bet gali atsirasti papildomų galimybių sumažinti gamybos sąnaudas. Ekonominio pakilimo stadijoje gali

išryškėti priešingos tendencijos. Įmonės strateginiai sprendimai negali būti vienodi ekonominio augimo ir nuosmukio metais.

- ✓ Palūkanų normos. Pradedančiai arba labiau plečiančiai savo veiklą įmonei palūkanų normų aukštas lygis yra svarbiausias strategijos organizavimą ribojantis veiksnys. Investicijų lygis riboja arba išplečia strateginių projektų finansavimo skolintu pagrindu galimybes. Palūkanų normų įtaką strateginiams sprendimams jaučia beveik visos įmonės.
- ✓ Investicijų klimatas. Kompanijos didelę dalį finansinių išteklių strateginiams projektams finansuoti akumuliuoja platindamos akcijas, obligacijas ir kitus vertybinius popierius. Situacija kapitalo rinkoje atspindi bendrą investicijų klimata, kuris gali būti palankus strategijos įgyvendinimui arba nepalankus.
- ✓ Valiutų kursų svyravimas. Visuotinai žinomas ekonominis dėsniumas, kad nacionalinės valiutos kurso augimas užsienio valiutų atžvilgiu yra palankus importuotojams ir nepalankus eksportuotojams. Todėl eksportuojančios ir importuojančios produkciją ar paslaugas įmonės privalo stebėti ir prognozuoti situaciją valiutų rinkoje.
- ✓ Infliacija. Paprastai infliacijos įtaką patiria visos įmonės, bet situacijos šioje srityje analizė turi ypatingai būti svarbi toms įmonėms, kurių veiklos rodikliai jautriai reaguoja į kainų svyravimus. Užimtumas. Situacijos darbo rinkoje, bedarbystės lygio ir jos struktūros bei dinamikos analizė yra labai svarbi toms įmonėms, kurių veikla susijusi su didelėmis darbo jėgos sąnaudomis.
- ✓ Gamybos veiksnių kainos. Ne visi gamybos veiksniai vienodai svarbūs visoms įmonėms. Vienoms iš jų reikšmingos yra žaliavų ir kitų materialių dalykų kainos, kitoms įmonėms didelė išlaidų dalis tenka infrastruktūrinių (energetikos, transporto, telekomunikacijų) paslaugoms. Dalis įmonių jautriai reaguoja į darbo jėgos kainų pokyčius (Robbins, 2003 p. 64-65).

Organizacija negali būti abejinga ekonominės būklės kitimui. Šalies ekonomikos būklė keičia mokią paklausą ar jos prioritetus. Nuo pasaulio ekonomikos būklės priklauso išteklių kainos. Prognozuojant infliaciją, naudinga sukaupti atsargų, paimti kreditų ir t.t., laukiant ekonomikos nuosmukio, apsimoka iki minimumo sumažinti produkcijos atsargas (Paliulis, Chlivickas, 1998, p. 30). Izoliuotose šalyse (jų ekonomiką specialistai vadina uždarąja) įmonės veiklai įtakos turi tik tų šalių socialinės ir ekonominės tendencijos. Tuo tarpu mes gyvename atviros ekonomikos sąlygomis, todėl įmonių veiklai įtakos turi viso pasaulio įvykiai, o ypač vykstantys tose šalyse, iš kurių / į kurias arba importuojamos, arba eksportuojamos prekės ar paslaugos (Jewell, Bruce, 2002, p.102).

Technologinė aplinka. Technologinės aplinkos kintamieji apima fundamentaliųjų mokslo šakų, tokių kaip fizikos laimėjimus, taip pat produktų, procesų ir medžiagų tobulinimą. Technologijos lygis visuomenėje ar tam tikroje pramonės šakoje plačiuoju mastu lemia kokie produktai bus gaminami ir kokios paslaugos bus teikiamos, kokia įranga bus naudojama ir kaip bus valdomos operacijos (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p. 78). Technologinės aplinkos kitimas, viena vertus, atveria verslo įmonėms įvairių galimybių, kita vertus, gali turėti neigiamų padarinių. Technologijų pokyčiai skatina gamybos proceso pokyčius ir keičia reikalingų darbuotojų skaičių ar jų kvalifikacijos reikalavimus. Pavyzdžiui, kompiuterizavus darbą įmonei reikia mažiau, bet aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų. Kitais atvejais, pavyzdžiui, automatizavus gamybą, kvalifikuotos darbo jėgos reikšmė sumažėja. Technologijų pokyčius galima vadinti kūrybine destrukcija, nes jų dėka atnaujinamos įprastos prekės, procesai ar darbo praktika (Jewell, Bruce, 2002, p. 103).

Politinę aplinką sukuria valstybės valdymo organų veikla ir bendros politikos kryptys. Politiniai kintamieji – tai veiksniai, kurie gali paveikti organizacijos veiklą (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p.77). Jie labai priklauso nuo politinio klimato ir politinių procesų. Ši aplinka glaudžiai susijusi su socialinėmis ir kultūrinėmis tendencijomis. Valstybinio sektoriaus požiūris į verslą veikia įmonės pelno apmokestinimą, prekybinių lengvatų teikimą ar pardavimų apribojimą, vartotojų interesų gynimą, darbo apsaugą, aplinkosaugą, kainų kontrolę ir t.t. Vyriausybė, kompanijos vadovų atžvilgiu, gali pasirinkti griežtą arba atlidžią, slopinančią arba skatinančią vadovų veiksmų laisvę, verčiančių laikytis antimonopolinių įstatymų arba juos ignoruojančią poziciją (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p. 77-78). Valstybė daro įtaką ekonomikai taikydama šias priemones: mokesčių sistemą (tiesioginius mokesčius t.y. tokius, kurių dydis priklauso nuo asmens ar įmonės gaunamų pajamų arba valdomo turto dydžio, ir netiesioginius, t.y. tokius, kuriais apmokestinamos asmens arba įmonės išlaidos); konkurencijos skatinimo priemones; valstybės išlaidas; privatizaciją (valstybės valdomo sektoriaus mažinimą) ir su ja susijusius procesus; pagalbą smulkiąjam ir vidutiniam verslui; regioninę politiką (t.y. tam tikrų valstybės regionų ekonominės plėtros skatinimą);

Svarbu atsižvelgti į vidinę politinę šalies situaciją. Reikia įvertinti skirtingų politinių partijų programines nuostatas, turinčių sąsajų su organizacijų veikla. Esant ryškiems šių sąsajų skirtumams, įmonės strategijos įgyvendinimą gali paveikti rinkimų į šalies parlamentą rezultatai, nauja vyriausybės sudėtis ir pan. Įmonėms eksportuojančioms savo prekes ir paslaugas arba importuojančioms žaliavas bei komplektuojančius gaminius, turinčioms bendras įmones su užsienio kompanijomis arba turinčioms filialus užsienyje ar kitaip dalyvaujančioms pasaulinėje rinkoje taip pat labai svarbi ir tarptautinė politinė situacija. Tiesiogiai ar netiesiogiai gali daryti įtaką įmonės veiklai politiniai ir ekonominiai santykiai su užsienio šalimis, sutartys tarp valstybių dėl ekonominio

bendradarbiavimo, investicijų, tranzito ir t.t. Čia svarbus politinis stabilumas, nes iš svetur pritraukia kapitalą, o stabilumui sumažėjus mažėja investicijos – kapitalas atsitraukia (Robbins, 2003, p. 63-64). Valstybė kontroliuoja, skatina ir valdo privačiojo sektoriaus veiklą. Skatindama tam tikras tendencijas ji taiko subsidijas ar mokesčių lengvatas arba keičia palūkanų normas, siekdama išspręsti makroekonomikos klausimus. Svarbu suvokti, kad dažniau valstybė verslo įmonių veiklą riboja, o ne padeda plėtoti (Jewell, Bruce, 2002, p.103).

Teisinė aplinka. Visų organizacijų veiklą tiesiogiai ar netiesiogiai veikia atskiri teisės aktai ir ištisi įstatymai, reglamentuojantys bendras organizacijos veiklos sąlygas, mokesčius darbo santykius ir panašiai.(Robbins, 2003, p. 64). Organizacijos veiklą riboja teisinė aplinka, kuri sprendžia ginčytinus klausimus ir reguliuoja įmonės veiklą taip, kad ji būtų naudinga visuomenei. Teisinė aplinka įmonės veiklos kaštus, bet kartu suteikia veiklai stabilumo ir mažina riziką. Teisės normos skatina organizacijas imtis tokios veiklos, kokios jos anksčiau plėtoti neketino, arba priešingai, riboja organizacijos veiklą.

Socialinė aplinka. Organizacija veikia mažiausiai vienos kultūros aplinkoje. Ją veikia tos aplinkos nuostatos gyvenimo būdas, kultūrinės vertybės ir tradicijos. Keičiantis vertybėms keičiasi ir gyventojų galutinis vartojimas. Galutinio gyventojų vartojimo kitimas keičia gamybinės paskirties produkcijos ir paslaugų realizavimo galimybes jų gamintojams. Šiuos pokyčius lemia įvairūs veiksniai: demografiniai pokyčiai, gyventojų pajamų augimas ir pasiskirstymas, žmonių požiūris į darbą ir laisvalaikį, gyvenamosios bei kultūrinių vertybių pokyčiai ir t.t. Gyventojų vartojimo kitimas įtakoja vartojimo prekių gamybos, technologinės įrangos gamybą, importo apimtį ir struktūrą (Robbins, 2003, p.65). Žmonių bei įmonių elgesį lemia kultūrinės vertybės ir priklausymas tam tikrai įtakos grupei. Socialinės vertybės sudaro visų kitų socialinių, politinių technologinių bei ekonominių pokyčių pagrindą ir lemia pasirinkimus, kuriuos žmonės daro savo gyvenime. Svarbu suvokti, kad šie pokyčiai pamažu suformuoja tai, ką perkame ir kaip gyvename (Jewell, Bruce, 2002, p. 107).

Vadovai stebi netiesioginio poveikio aplinką dėl ankstyvų išpėjimų ženklų apie pasikeitimus, kurie vėliau darys įtaką jų organizacijų veiklai. Pavyzdžiui, akylas vadovas, pastebėjęs bendrųjų vartotojų išlaidų mažėjimo tendencijas, užuot laukęs, kol sumažės pardavimo apimtys, siaurins prabangos prekių gamybą. Informacija apie netiesioginio poveikio aplinką ateina iš kelių šaltinių: neoficialiais pramonės šakos kanalais, iš kitų organizacijų vadovų, iš organizacijos veiklos duomenų, iš vyriausybės bei statistinių pranešimų, bendro pobūdžio ir finansinių ir verslo leidinių, naudojantis kompiuterio duomenų bazių paslaugomis ir t.t. Užuominos, prognozės, statistika, paskalos – bet kas gali išpėti vadovą apie tendenciją, kurią derėtų stebėti. Tada vadovas gali užsakyti tolesnius tyrimus, kad išsiaiškintų potencialiai svarbias stebėjimo kryptis. Taikydami statistinio prognozavimo metodus, vadovai gali numatyti socialinių, ekonominių, politinių ir

technologinių kintamųjų pokyčius ir taip parengti alternatyvius ateities planus (Stoner, Freeman, Gilbert, 1999, p. 78 - 79).

Sekančiame skyriuje pateikiama įmonės, kaip atskiro ūkio subjekto, veiklos vertinimo metodologija.

1.2. Įmonės veiklos vertinimo metodologija

Įmonių finansinei būklei bei jų veiklos efektyvumui vertinti gali būti naudojama tradicinės finansinės analizės metodai. Tradicinė finansinė analizė remiasi įvairių santykinių įmonės veiklos rodiklių analize, jų kitimo dinamikos vertinimu, lyginamųjų svorių skaičiavimu, priežastinių ryšių įvertinimu.

Vertikaliąją analizę atliekama, kai kiekvienas finansinės ataskaitos rodiklis lyginamas su bendroju baziniu tos ataskaitos rodikliu, gautas dydis išreiškiamas procentais. Atliekant kelių metų finansinių rodiklių vertikaliąją analizę, galima nustatyti rodiklių kitimo priežastis.

Horizontalioji analizė atliekama tada, kai finansinių ataskaitų dydžiai lyginami su praėjusio laikotarpio duomenimis, o nukrypimas išreiškiamas absoliučiu arba santykinu dydžiu. Horizontalioji analizė parodo finansinių rodiklių dinamiką, tačiau nenurodo priežasčių, dėl kurių rodikliai pasikeitė (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2002).

Įvairūs koeficientai skiriasi savo svarba ir panaudojimo tikslais. Dažnai vieni finansiniai koeficientai yra išvedami iš kitų, taigi jie yra tarpusavyje susiję. Pažymėtina, kad įvairūs finansinės analizės praktikai bei teoretikai laikosi skirtingų grupavimų principų, tačiau galima rasti nemažai ir bendrumų. Užsienio ir lietuvių autoriai finansinius koeficientus įvairiai klasifikuoja į grupines sistemas, tačiau mokumo ir pelningumo grupės yra visų pripažįstamos. Dar gali būti skiriamos veiklos aktyvumo, įsiskolinimų ir kapitalo rinkos rodiklių grupės.

1.2.1. Pelningumo rodikliai

Rinkos ekonomikos sąlygomis tiek praktikai, tiek mokslininkai ypatingą dėmesį skiria pelningumo rodiklių analizei, nes šie geriau parodo ūkio subjekto veiklos efektyvumą nei absoliuti grynojo pelno suma, nes jie geriausiai atspindi įmonės galutinius pasiekimus pagal kuriuos galima spręsti, kokią realią naudą gaus akcininkai ir investuotojai, rizikuodami savo kapitalu.

Pelningumo analizę galima išskaidyti į: pelno, pardavimų, turto bei kapitalo.

Grynasis pelningumas bene plačiausiai vartojamas rodiklis, kuris parodo, ar pelninga ūkio subjekto įvairiapusė veikla (1 lentelė). Remiantis Statistikos departamento naudojamą rodiklių vertinimo metodika, įmonės veikla laikoma labai efektyvia, jei grynasis pelningumas yra didesnis nei 25 proc., jei grynasis pelningumas viršija 10 proc. tai tokia veikla pripažįstama gera veikla, patenkinama veikla mažiau kaip 10 proc, nepatenkinama kai yra mažiau nei 5 proc. ir blogai kai

grynasis pardavimų pelningumas yra neigiamas. Tačiau toks vertinimas yra sąlyginis, nes grynojo pelningumo rodikliai priklauso nuo verslo dydžio, pobūdžio, pramonės šakos ir kt. veiksmų.

Panašią prasmę turi ir bendrasis pardavimų pelningumas. Šis rodiklis parodo, ar gaunamas pelnas, atėmus būtinas pardavimų sąnaudas, bei vadybininkų sugebėjimą kontroliuoti pardavimų savikainą, kainodarą. Kuo bendrasis pelningumas didesnis, tuo geriau vertinama įmonės ūkinė veikla. Taipogi kaip ir grynasis pelningumas, taip ir bendrasis pelningumas sėkmingai vystančioms ūkinę veiklą įmonėms turėtų būti pakankamai aukštas santykinis rodiklis dėl sukurtų produktų didelės pridėtinės vertės.

1 lentelė

Pagrindiniai pelningumo rodikliai įmonės efektyvumo vertinimui

Pelningumo rodiklis	Grynasis pelningumas	Bendrasis pelningumas	Nuosavybės grąža (ROE)	Turto pelningumas (ROA)
Formulė	$\frac{Grynas\ Pelnas}{Pardavimai}$	$\frac{Bendras\ Pelnas}{Pardavimai}$	$\frac{Grynas\ Pelnas}{Nuosavas\ Kapitalas}$	$\frac{Grynas\ Pelnas}{Turtas}$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Akcinio kapitalo pelningumas (*ROE* - nuosavybės grąža) yra rimtai vertinamas investitorių ir vadovų, nes parodo, kiek pelno gaunama kiekvienam akcinio kapitalo piniginiam vienetui, taip įvertinama ar bendrovė pelningai naudoja akcininkų jai patikėtas lėšas. Turto pelningumo rodiklis (*ROA* - turto grąža) rodo, ar įmonė sugeba efektyviai ir pelningai naudoti savo turtą (aktyvus), ir kiek pelno arba nuostolio gaunama viename turto pelningumo vienetui. Didesnė *ROA* reikšmė, rodo geresnę įmonės turto grąžą. Tačiau turto pelningumo rodiklis patikimu tampa tik tada kai įmonė turi daug turto, jis naudojamas gana intensyviai (Poškaitė, Novikovas, 2006). Šie rodikliai vienas su kitu susiję ir ši ryšį gerai atskleidžia Du Pont'o sistema, kuri dažnai naudojamas metodus įvertinti firmos rentabilumui akcentuojant savininkų nuosavybės pelningumą (*ROE*). Du Pont'o lygtis pradeda savininkų nuosavybės pelningumo (*ROE*) apibrėžimu:

$$ROE = \frac{GP}{NK}. \quad (1.1)$$

Toliau šis santykis apibūdinamas trijų svarbiausių veiklos veiksmingumo rodikliu - rentabilumo, vertybinių popierių su nustatytu ir nenustatytu pelningumu santykio ir kapitalo panaudojimo - funkcija. Šiems ryšiams parodyti reikia perrašyti savininkų nuosavybės pelningumo (*ROE*) lygtį. *ROE* yra lygus bendrojo kapitalo pelningumo (*ROA*) ir nuosavybės koeficiento daugiklio (*EM*) sandaugai. *ROE* yra *ROA* produktas ir kartu bendro pelningumo matas. *EM* yra vertybinių popierių su nustatytu ir nenustatytu pelningumu santykio matas. Taigi:

$$ROE = \frac{grynasis \cdot pelnas}{bendrasis \cdot kapitalas} \times \frac{bendrasis \cdot kapitalas}{grynasis \cdot pelnas} = ROA \times EM \quad (1.2)$$

Suskaldžius ROA dalimis, matoma, kad kapitalo pelningumas yra ribinio grynojo pelno (angl. *net profit margin, NPM*) - rentabilumo mato ir bendrojo kapitalo apyvartumo (angl. *total asset turnover, TAT*) - bendrojo turto panaudojimo mato - rezultatas.

$$ROE = \frac{\text{grynasis pelnas}}{\text{pardavimų apimtis}} \times \frac{\text{pardavimų apimtis}}{\text{bendrasis kapitalas}} = NPM \times TAT \quad (1.3)$$

Du Ponto sistema – tai dažnai naudojamas metodas įvertinti firmos rentabilumui akcentuojant savininkų nuosavybės pelningumą. ROE (*return on common equity*) – nuosavo kapitalo pelningumą. Du Ponto analizė atliekama pasinaudojant išplėstinę nuosavo kapitalo pelningumo formulę:

$$ROE = \frac{GP}{PP} \times \frac{PP}{T} \times \frac{T}{NK}. \quad (1.4)$$

Du Ponto modelyje lyginami ūkio subjektuose vykstantys finansiniai procesai tiek iš veiklos, tiek iš kapitalo pusės. Nagrinėdami lygybėje nurodytų veiksnių pasikeitimą per daugelį periodų, galime nustatyti, kurie jų buvo lemiantys kapitalo pelningumą. Naudojant kapitalo pelningumo piramidinės analizės schemas, galima įvertinti pirmos eilės veiksnių (pardavimų pelningumo ir turto apyvartumo) įtaką ROE rodikliui. Nuosavo kapitalo pelningumo analizės, pagal Du Pont'o piramidę, grafinis vaizdas pateikiamas 2 priede.

Du Ponto piramidinės analizės privalumas tas, kad išskaidžius turto pelningumą į sudėtinius elementus – veiksnius, galima nustatyti veiksnius, nulėmusius pelningumo kitimą pirminėse jo formavimosi stadijose ir gautos informacijos pagrindu daryti pagrįstus valdymo sprendimus. Turto pelningumo analizės, pagal Du Pont'o piramidę, grafinis vaizdas pateikiamas 3, o pagal L. Berstein modelį atitinkamai 4 prieduose. Ypač svarbu nustatyti kiekvieno veiksnio įtaką per ilgesnį laikotarpį. Ši analizė parodo ne tik tam tikrus dėsningumus, bet padeda priimti ir efektyvius sprendimus.

1.2.2. Mokumo rodikliai

Mokumo arba likvidumo rodikliai apibūdina firmos finansinį patikimumą. Analizuojant mokumo rodiklius, svarbu tirti jų kitimo priežastis. Tyrimai rodo, kad įmonių nemokumo priežasčių struktūroje didžiausią dalį daugiau kaip 48 % sudaro finansinės (veiklos nuostolingumas, per dideli išsiskolinimai, nepakankamas kapitalas ir pan.) priežastys. Tuo tarpu ekonominės priežastys tokios kaip pramoninis, konkurencinis silpnumas, veiklos neefektyvumas ir kita sudaro tik daugiau kaip 36 %. (Grigaravičius, 2003). Trumpalaikio mokumo rodikliai parodo įmonės pajėgumą vykdyti trumpalaikius įsipareigojimus, todėl analizuojant įmonės mokumą skaičiuojami pagrindiniai bendrojo trumpalaikio mokumo, greito trumpalaikio mokumo bei apyvartinio kapitalo rodikliai.

Bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas padeda nustatyti, kiek trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Jis taip apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\textit{Trumpalaikis turtas}}{\textit{Trumpalaikiai \u0137sipareigojimai}} \quad (1.5)$$

\u0160is koeficientas geriausiai parodo, koku laipsniu trumpalaiki\u0177 kreditori\u0177 teis\u0117s yra padengtos trumpalaikiu turtu. Kuo jis didesnis, tuo artimiausiu metu situacija yra saugesn\u0117. Vakar\u0177 Europos \u0161alyse manoma, kad patenkinamas \u0161io rodiklio lygis svyruoja nuo 1,2 iki 2,0. Tais atvejais, kai rodiklis ma\u017ešnis u\u017e 1, rei\u0161kia, kad \u0137mon\u0117je blogai organizuotas materialinis apr\u016bpinimas, yra problem\u0177 parduodant produkcij\u0177 ir kit\u0177 veiklos sutrikim\u0177. Ta\u0107iau nereik\u0117t\u0177 teigiamai vertinti ir labai auk\u0161to bendrojo trumpalaikio mokumo koeficiento lygio: jeigu jis yra daug didesnis kaip 2, tai gali reik\u0161ti, kad \u0137mon\u0117je neefektyviai panaudojamas trumpalaikis turtas. Siekiant objektyviau \u0137vertinti \u0137mon\u0117s mokumo b\u0177kl\u0117, skai\u0107iuojamas *greitojo trumpalaikio mokumo koeficientas*. Greitojo arba kritinio padengimo koeficientas yra santykis tarp did\u017eiausio likvidumo turto komponent\u0177 ir trumpalaiki\u0177 \u0137sipareigojim\u0177:

$$\textit{Greitojo Padengimo Koeficientas} = \frac{\textit{Trumpalaikis Turtas} - \textit{Atsargos} - \textit{Nebaigtos Vykdyti Sutartys}}{\textit{Trumpalaikiai \u0137sipareigojimai}} \quad (1.6)$$

Skai\u0107iuojant \u0161\u0137 rodikl\u0137, prie trumpalaikio turto priskiriamas tik likvid\u017eiausios trumpalaikio turto r\u0177\u0161ys: pinigai ir j\u0177 ekvivalentai, trumpalaikiai vertybiniai popieriai, per vienerius metus gautinos sumos. \u0160io greitojo padengimo koeficiento paskirtis – parodyti, ar \u0137mon\u0117, jei i\u0161 jos b\u017bt\u0177 pareikalauta, gal\u0117t\u0177 skubiai sumok\u0117ti trumpalaikius \u0137sipareigojimus. Statistikos departamento rodikli\u0177 vertinimo metodikoje nurodoma, kad \u0161is rodiklis laikomas labai geru, jei yra lygus 1, ir teigiama, kad jis netur\u0117t\u0177 b\u017bti ma\u017ešnis u\u017e 0,5. Ta\u0107iau praktikoje tik didesn\u0117 u\u017e 1 rodiklio reik\u0161m\u0117 vertinama patenkinamai ir tik i\u0161imtiniais atvejais (pvz.: esant didelei infliacijai) rodiklio reik\u0161m\u0117 gali b\u017bti ma\u017ešn\u0117 u\u017e 1. Suprantama, kad greitojo trumpalaikio mokumo koeficiento reik\u0161m\u0117 gali b\u017bti skirtinga, priklausomai nuo \u0137mon\u0117s veiklos specifikos ir \u0177kio \u0161akos, kurioje veikia \u0137mon\u0117. Esant dideliam atotr\u0177kiui tarp bendrojo trumpalaikio mokumo ir greito trumpalaikio mokumo rodikli\u0177, did\u0117ja gr\u0117sm\u0117 \u0137monei kaupiti nemobilias, nekokybi\u0161kas, pasenusias atsargas.

Apyvartinis kapitalas – tai \u0137mon\u0117je lik\u0117s trumpalaikis turtas visi\u0161kai padengus trumpalaikius \u0137sipareigojimus. Apyvartinis kapitalas dalyvaudamas \u0137mon\u0117s veiklos apyvartoje nuolat kei\u0107ia savo form\u0177, tai da\u017enai jis vadinamas \u0137mon\u0117s darbinio kapitalu. Neigiama apyvartinio kapitalo reik\u0161m\u0117 rodo, kad \u0137mon\u0117 gali ne\u0137vykdyti savo trumpalaiki\u0177 \u0137sipareigojim\u0177. I\u0161 tikro apyvartinis kapitalas vertinamas kaip likvidumo rezervas, apsidraud\u017eiant nuo nenumatyt\u0177 ir neplanuot\u0177 atvej\u0177. I\u0161oriniams informacijos vartotojams \u0161is rodiklis yra ir \u0137mon\u0117s veiklos finansinio stabilumo ir veiklos t\u0117stinumo rodiklis.

Mokslin\u0117je literat\u0177roje yra i\u0161skiriamos dvi apyvartinio kapitalo skai\u0107iavimo metodikos duodan\u0107ios t\u0177 pa\u0107i\u0177 apyvartinio kapitalo rodiklio skaitin\u0117 reik\u0161m\u0117, ta\u0107iau suteikian\u0107ios skirtinga

apyvartinio kapitalo ekonominę prasmę (Mackevičius, Poškaitė, 2003, p.62-79). Apyvartinis kapitalas gali būti apskaičiuojamas kaip trumpalaikio turto ir trumpalaikių išipareigojimų skirtumas:

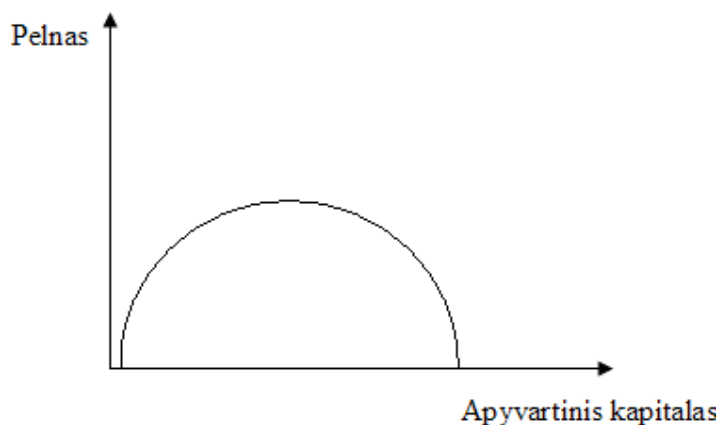
$$\text{Trumpalaikis Turtas} - \text{Trumpalaikiai Išipareigojimai}; \quad (1.7)$$

arba kaip nuosavo kapitalo ir ilgalaikių išipareigojimų sumos bei ilgalaikio turto skirtumas:

$$\begin{aligned} (\text{Nuosavas Kapitalas} + \text{Ilgalaikiai Išipareigojimai}) - \text{Ilgalaikis Turtas} = \\ = \text{Pastovus kapitalas} - \text{Ilgalaikis Turtas}. \end{aligned} \quad (1.8)$$

Pirmuoju būdu darbinis kapitalas įvertinamas turto aspektu, antruoju metodu – kapitalo požiūriu.

Apyvartinio kapitalo dydis tiesiogiai įtakoja ne tik trumpalaikį mokumą, bet ir įmonės pelną. Esant žemam apyvartinio kapitalo lygiui, neužtikrinama sklandi įmonių veikla, todėl atsiranda įvairūs pertrūkiai (pavyzdžiui, gamyboje), kurie sąlygoja atsirandančias mokumo problemas - mažėja įmonės pelnas. Padidėjus apyvartinio kapitalo kiekiui, įmonė gali uždirbti didžiausią pelną. Esant per aukštam apyvartinio kapitalo lygiui, įmonėje bus sukuriama veikloje nedalyvaujantis, trumpalaikis turtas, kas sumažina įmonės galimybes uždirbti didesnę pelną iš savo ūkinės veiklos (žr. 3 pav.).

3 pav. Apyvartinio kapitalo ir pelno ryšys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal L. Juozaitienę, 2007

Taigi tinkamas apyvartinio kapitalo valdymas garantuoja įmonės veiksmingą veiklą ir sumažina mokumo riziką.

1.2.3. Kapitalo struktūros bei turto panaudojimo efektyvumo rodikliai

Kapitalo struktūra – tai firmos finansavimo procese naudojamas paskolų ir nuosavo kapitalo derinys nuo kurio priklauso rizikos ir pelningumo alternatyvos pasirinkimas. Kuo daugiau firma naudoja paskolų, palyginti su nuosavybe, tuo didesnė savininkų nuosavybės prognozuojamoji pajamų norma. Tačiau didėjant firmos išiskolinimo koeficientui, didėja ir jos finansinė rizika.

Nuosavo kapitalo pagrindinis požymis tas, kad jis niekada negarantuoja savininkui (akcininkui) ar investitoriui pelningos veiklos ir nenumatomas grafikas investicijoms grąžinti. Tačiau skolintojams grąžinti skolas būtina nurodytais sutartyse terminais ir nepriklausomai nuo įmonės finansinės būklės. Tačiau išlaidos, palūkanoms už skolintą kapitalą išmokėti, yra sąlyginai pastovios. Vadinas, kol jos yra mažesnės už pelną, kurį įmonė gali uždirbti su skolintomis lėšomis, šis skirtumas ir sudaro įmonės veiklos rezultata. Jeigu įmonė nesiskolina lėšų, tai visa verslo rizika tenka įmonės savininkams. Kai įmonė savo veiklos funkcionavimui naudoja skolintas lėšas, paskolų teikėjai verslo rizikos nejaučia, nes jiems yra garantuotas fiksuotas paskolų grąžinimas prieš pelno paskirstymą savininkams.

Įsipareigojimų arba mokumo rodikliai parodo įmonės sugebėjimą vykdyti savo ilgalaikius ir trumpalaikius finansinius įsipareigojimus verslo partneriams, finansinėms bei mokesčių institucijoms. Svarbiausias įsipareigojimų grupės rodiklis yra finansinis svertas arba kitaip vadinamas skolos - nuosavybės santykiu. Jis apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\text{Įsipareigojimai}}{\text{Nuosavas kapitalas}} \quad (1.9)$$

Įmonės finansinė padėtis vertinama labai gerai, jeigu finansinio sverto rodiklis yra lygus arba mažesnis nei 0,3. Finansinės analizės literatūroje nurodoma, kad finansinio sverto ribine reikšme yra laikomas koeficientas $\frac{1}{2}$ arba artima šiam dydžiui vertė. Taigi skolinto ir nuosavo kapitalo santykis laikomas geriausiu, kai įmonė naudoja $\frac{2}{3}$ nuosavo kapitalo ir $\frac{1}{3}$ skolinto kapitalo. Nukrypus koeficientui į vieną ar į kitą pusę suuardoma verslo pusiausvyra, nebent tai daroma sąmoningai, siekiant konkrečių tikslų. Viena vertus, skolinto kapitalo pritraukimas naudingas, nes kai palūkanų norma nedidelė, jis leidžia sumažinti vidutinę kapitalo kainą. Tai atitinka savininkų interesus, padeda išvengti naujos akcijų emisijos. Kita vertus, naudoti skolintą kapitalą rizikinga - kai skolų daug, kreditoriai nenoriai finansuoja įmonę, nes dėl padidėjusios rizikos neaišku, ar ji galės laiku sumokėti palūkanas.

Pagrindiniu ilgalaikio mokumo rodikliu laikomas bendrasis skolos koeficientas - tai santykis tarp įmonės skolų ir viso turto:

$$\frac{\text{Įsipareigojimai}}{\text{Turtas}} \quad (1.10)$$

Skolos čia apima tiek ilgalaikius, tiek trumpalaikius įsipareigojimus. Manoma, kad kuo mažesnis šis rodiklis tuo geresnė įmonių finansinė būklė. Jis rodo, kokia dalis skolintų lėšų panaudojama formuojant įmonės turtą. Kreditoriai pirmenybę teikia žemiems skolos santykiniams rodikliams, nes tai sumažina jų nuostolių riziką, o savininkai pirmenybę teikia aukštesnio lygio finansiniam svertui, nes jie siekia padidinti pelną bei išlaikyti firmos kontrolę. Tačiau svetimų lėšų

naudojimas pelnui didinti priimtinas tol, kol netrikdo įmonės pusiausvyros. Optimalus skolos lygis yra diskusijų objektas.

Geriems įmonės rezultatams užtikrinti, svarbu efektyviai naudoti turimą turtą įmonės veikloje. Įmonės, turinčios mažiau turto ir sugebančios gauti didesnę naudą iš naudojamo turto, pasiekia geresnių ekonominių rezultatų ir atvirkesniai, o įmonės, nesugebančios efektyviai išnaudoti savo turto, yra neperspektyvios ir tai dažnai tampa jų bankroto priežastimi. Todėl įmonės veiklos efektyvumo vertinimui svarbu vertinti turto, trumpalaikio bei ilgalaikio turto apyvartumo koeficientus (2 lentelė). Kuo šie koeficientai didesni – tuo įmonės turtas efektyviau valdomas.

2 lentelė

Pagrindiniai turto panaudojimo efektyvumo rodikliai

Rodiklis	Formulė
Viso turto apyvartumas	Pardavimo pajamos/Vidutinė turto vertė
Trumpalaikio turto apyvartumas	Pardavimo pajamos/Vidutinė trumpalaikio turto vertė
Atsargų apyvartumas	Pardavimo savikaina / Vidutinė atsargų vertė
Pirkėjų įsiskolinimų apyvartumas	Pardavimo pajamos/Vidutinis metinis pirkėjų įsiskolinimas
Ilgalaikio turto apyvartumas	Pardavimo pajamos/Vidutinė ilgalaikio turto vertė

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Viso turto apyvartumas parodo, viso įmonės turto naudojimo efektyvumą pardavimo procesui garantuoti bei kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam turto litui.

Trumpalaikio turto apyvartumas turi didelę reikšmę įmonės finansinei būklei ir veiklos pelningumui, nes jo apyvartos ciklui sulėtėjus, didėja turto dydis, o kartu ir investuotų pinigų suma į jį. Trumpalaikio turto apyvartumas parodo kiek ciklą per tam tikrą laikotarpį praeina trumpalaikis turtas arba kiek pardavimo pajamų tenka vienam trumpalaikio turto litui. Atsargų apyvartų skaičius rodo prekių ir gamybos panaudojimo efektyvumą. Atsargų apyvartumas įvairiose ūkio šakose skiriasi, todėl įmonės padėtis gali būti lyginama tik su tos ūkio šakos įmonių vidutiniais dydžiais.

Įmonės mokumo lygį apibūdina trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis, tačiau šį įmonės mokumo rodiklį iškraipo pirkėjų įsiskolinimai. Dažnai įmonė, parduodama prekes nepatikimiems pirkėjams, gali virsti nemokia. Todėl svarbu vertinti pirkėjų įsiskolinimų būklę, tuo tikslu skaičiuojamas pirkėjų skolų apmokėjimo dažnis arba kitaip pirkėjų įsiskolinimų apyvartumas, kuris parodo, kiek kartų per nagrinėjamą laikotarpį pirkėjų įsiskolinimai paverčiami pinigais. Suprantama, kad kuo didesnis apyvartumas, tuo mažiau lėšų investuojama į pirkėjų įsiskolinimus. Nors prekių pardavimas atidedant apmokėjimą mažina pirkėjų įsiskolinimų apyvartumą, tačiau tai suteikia įmonei galimybes skatinti pardavimus, būti konkurencingai ir didinti rinkos dalį. Tačiau įmonei būtina tinkamai valdyti šį procesą, nes klientų kreditavimas gali tapti pavojingu procesu.

Ilgalaikio turto būklė svarbi ne tik įmonei priimant perspektyvinius sprendimus, bet ir investuotojams, kredito įstaigoms. Gamybinės bei transporto paslaugų įmonės sparčiau didina investicijas į nematerialųjį ir materialųjį turtus, finansinės naudos siekiančios įmonės didina finansinių investicijų dalį. Svarbi yra materialiojo ilgalaikio turto struktūra, skiriama į aktyviają ir

pasyviają ilgalaikio turto dalį. Ilgalaikio turto apyvartumas nustato, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam ilgalaikių aktyvų litui. Jeigu šis rodiklis per mažas, tai reikia arba didinti pardavimus, arba parduoti dalį ilgalaikio turto. Ilgalaikio turto apyvartumo rodiklio kitimą lemia pardavimų pajamų dydis bei ilgalaikio turto vertė. Santykinai mažas rodiklio dydžio kitimas daugiau siejamas su pardavimo pajamų kitimu, tuo tarpu didesnis jo kitimas dažniau priklauso nuo ilgalaikio turto vertės pasikeitimo. Suprantama, kad pardavimų pajamų padidėjimas taip pat lems turto gražos didėjimą, tačiau staigus jų didėjimas, nepakitus ilgalaikiam turtui, nėra dažnas reiškinys. Taigi, didžiausią įtaką didesniai ilgalaikio turto apyvartumo didėjimui turi ilgalaikio turto vertės pokyčiai.

1.2.4. Įmonių bankroto tikimybės vertinimas

Įmonių bankrotą lemia išorės bei vidaus veiksniai. Dažniausiai pasitaikantys išorės veiksniai yra šalies ekonominės ir politinės padėties nestabilumas, mokesčių ir finansų sistemų kaita, teisės aktų dviprasmiškumas, infliacija, valiutos kursų skirtumai, konkurencija, didelė rizika, nepakankamas finansavimas tam tikrame įmonės veiklos etape. Vidaus veiksniai yra tiesiogiai susiję su įmonių vadovų, finansininkų neprofesionalumu, neracionaliu išteklių naudojimu, tiekėjų ir/ar pirkėjų praradimu, vidaus kontrolės nebuvimu ir kt. (Mackevičius, Rakštelienė, 2005). Vieni veiksniai sukelia netikėtą ir staigų įmonių bankrotą, kiti lemia vis didėjantį įmonių nuosmukį.

LR bankroto įstatyme „bankrotas – tai nemokios įmonės būseną kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka“. Bankroto problema dažniausiai iškyla tada, kai įmonė neturi pakankamai pinigų trumpalaikiams įsipareigojimams vykdyti (Česonis, Driukas, 2006). Taigi, bankroto grėsmę prognozuojantys „krizinio laudo“ stebėjimo objektai yra įmonės mokumo, pelningumo ir apyvartumo santykiniai rodikliai bei įmonės investicinės ir finansinės veiklos gryno pinigų srauto formavimo rodikliai.

Bankrotams prognozuoti naudojamas E. Altman modelis, kurio esmę sudaro tai, kad įvairios įmonės veiklos vertinamos santykiniais rodikliais, iš kurių gaunamas apibendrintas Z rodiklis, apskaičiuojamas naudojant diskriminantinės analizės būdą, kuriuo nustatomi tiesinės funkcijos parametrai. 1968 m. E. Altmanas išanalizavęs 66 kompanijas apskaičiavo atskirų veiksmų reikšmingumo koeficientus bankroto tikimybės suminiame įvertinime ir pasiūlė Z modelio apskaičiavimo formulę, taikomą įmonėms, kurių akcijos kotiruojamos vertybinių popierių biržose:

$$Z = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,6 * X_4 + 0,999 * X_5, \quad (1.11)$$

čia **Z** – bankroto grėsmės rodiklis;

X₁ – apyvartinio kapitalo santykis su įmonės turtu;

X₂ – nepaskirstyto pelno santykis su įmonės turtu;

X₃ – pelno iki apmokestinimo santykis su įmonės turtu;

X_4 – nuosavo kapitalo rinkos vertės santykis su įsipareigojimais;

X_5 – pardavimo pajamų santykis su turtu.

Skaičiuojant Z rodiklį svarbu įmonės turtą ir nuosavą kapitalą vertinti atkuriamąja rinkos verte, siekiant optimalaus bankroto tikimybės nustatymo. Kiekvienas šių rodiklių apibūdina įmonės veiklos rizikas: X_1 – trumpalaikio mokumo riziką, X_2 – turto pelningumą, X_3 – dabartinį turto pelningumą, X_4 – ilgalaikio mokumo riziką, X_5 – įmonės turto įtaką pardavimams. Z rodiklio skaitinė reikšmė nusako bankroto tikimybę (3 lentelė). E. Altman nuomone, taikant šį modelį bankroto tikimybę galima nustatyti prieš metus 90 %, prieš dvejus metus 70 % tikslumu. Tačiau anot daugelio teoretikų (Ch. Mossman, G. Bell ir kt), Altmano modelis tinka bankrotui diagnozuoti prieš vienerius metus, nes kai kurie finansiniai rodikliai gana greitai kinta (Mackevičius, Rakštekienė, 2005).

3 lentelė

Bankroto tikimybės vertinimo skalė Altmano modeliui

“Z“ rodiklio reikšmė	Bankroto tikimybė
Iki 1,80	Labai didelė
1,81 – 2,70	Didelė
2,71 – 2,99	Galima
3,00 ir daugiau	Labai maža

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Mackevičiaus J. monografija „Įmonių veiklos analizė“, 2007, p. 420.

Vėliau E. Altmanas sukūrė Z modelį uždaroms firmoms, kurių akcijomis neprekiuojama rinkoje bei Z bankroto tikimybės vertinimo modelį skirtą paslaugų ir individualioms įmonėms (4 lentelė).

4 lentelė

A. Altmano modeliai skirtingų tipų įmonių bankroto tikimybių vertinimui

Rodiklis	Z modelis uždaroms firmoms, kurių akcijomis neprekiuojama rinkoje	Z modelis paslaugų ir individualioms įmonėms
Z	$0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,420X_4 + 0,995X_5$,	$6,56*X_1 + 3,26*X_2 + 6,72*X_3 + 1,05*X_4$
X1	grynasis apyvartinis kapitalas/visas turtas	apyvartinio kapitalo ir turto santykis
X2	pardavimai/visas turtas	pardavimai/visas turtas
X3	pelnas prieš palūkanas ir mokesčius/visas turtas	pelno iki apmokestinimo ir turto santykis
X4	nuosavas kapitalas/įsipareigojimai	nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų santykis
X5	nepaskirstytas pelnas/visas turtas	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Mackevičiaus J. monografija „Įmonių veiklos analizė“, 2007, p. 420.

Vertinant bankroto tikimybę įmonėms, nekotiruojančioms savo akcijų biržoje, kritiniai Z taškai yra – 1,23 ir 2,90. Vertės tarp šių skaičių rodo galimą bankrotą ateityje. Kai $Z > 2,9$ – bankroto tikimybė labai maža. Analizuojant paslaugų ir individualių įmonių bankroto tikimybę, E. Altman siūlė taikyti keturių rodiklių modelį, pagal kurį, jei Z reikšmė mažesnė už 1,10 tai bankroto tikimybė labai didelė. Jei reikšmė patenka į intervalą 1,10 – 2,59 bankrotas įmanomas. $Z > 2,6$ bankroto tikimybė labai maža.

E. Altman modeliu bankroto tikimybei nustatyti vienareikšmiškai nereikėtų pasitikėti. Visada rekomenduojama apskaičiuoti trumpalaikio mokumo, bendrąjį skolos ir grynoją pardavimo pelningumo rodiklius, o jų reikšmes palyginti su modelio reikšmėmis (Mackevičius, 2007)

Žymus kanadiečių ekonomistas G. Springate, Altman pasekėjas, 1978 m. sukūrė savo bankroto tikimybės nustatymo modelį. Jo modelis taip pat apskaičiuotas remiantis multiplikacine – diskriminantine analize, atrenkant 4 iš 19 reikšmingiausių finansinių rodiklių, leidžiančių atskirti bankrutuojančias įmones nuo nebankrutuojančių (Mackevičius, Rakštekienė 2005). G. Springate pasiūlė sekančią Z modelio apskaičiavimo formulę

$$Z = 1,03*A+3,07*B +0,66*C +0,4*D , \quad (1.12)$$

čia **Z** – bankroto grėsmės rodiklis;

A – apyvartinio kapitalo santykis su visu turtu;

B – pelno prieš apmokestinimą santykis su visu turtu;

C – pelno prieš apmokestinimą santykis su trumpalaikiais įsipareigojimais;

D – pardavimo pajamų santykis su visu turtu.

Jei koeficiento Z reikšmė mažesnė nei 0,86 – laikoma, jog bankroto grėsmė didelė. Šis modelis pasiekė 92,5% tikslumą, testavimui parinkus 40 kompanijų.

Vadovaujantis aukščiau aprašytais bankroto tikimybės vertinimo metodais, nustatoma įmonės būklė. Apibendrinant galima daryti tokią išvadą: tuo atveju, kai įmonei gresia bankrotas, ir ji negali vykdyti priimtų įsipareigojimų, turi būti atlikta įmonės nemokumo priežasčių analizė, įmonės situacija turėtų būti įvertinama finansiniu ir verslo vadybos aspektais.

1.3. Matematinų analizės metodų apibūdinimas

Darbo metu, analizuojant UAB Vežėjas duomenis, taikomi tradiciniai analizės būdai:

1. taikomas palyginimas, kurio metu rodikliai lyginami su rodiklių normomis ir/ar su tokios pat ūkio šakos įmonių vidutiniais rodikliai.
2. atliekamas pokyčių skaičiavimas – rodiklio, grandininis veiksnio pasikeitimas per analizuojamą laikotarpį.

$$\Delta Y(\%) = 100 * (Y_n - Y_{n-1}) / Y_{n-1} . \quad (1.13)$$

3. atskleidžiant priežastinius rodiklių pokyčius įtakojančių veiksnių įtaką grandininų pakeitimų metodas, kurio esmė yra kad kiekvienas bazinis (planinis) rodiklis iš esmės keičiamas faktišku, kitus rodiklius paliekant nepakeistus. Rezultatas gautas po kiekvieno pakeitimo, lyginamas su rezultatu, gautu iki to rodiklio pakeitimo. Apskaičiuotas nukrypimas parodo atitinkamo veiksnio kiekybinę įtaką rodiklio pasikeitimui.

Transporto įmonių perspektyvumą nulemia pasiektos pozicijos vidaus ir tarptautinėje rinkoje, vykstantys pokyčiai atskirose rinkose ir gebėjimas prie jų prisitaikyti, bei įmonės konkurenciniai pranašumai ir gebėjimas juos išlaikyti, o sėkmės atveju net didinti. Perspektyvinės analizės pagrindą sudaro prognozavimas, kuris remiasi praėjusių laikotarpių analize. Retrospektyvinė analizė yra labai svarbi prognozavimo dalis, kadangi ji padeda suvokti vykstančius procesus, identifikuoti padarytas klaidas, bei mažinti jų tikimybę ateityje.

Prognozavimą galima skirstyti į kiekybinį bei kokybinį. Kokybinis prognozavimas remiasi statistiniais duomenimis, o kokybinis – žmonių, ekspertų nuomone. Tikėtina, jog efektyviausias prognozavimas yra kompleksinis, t.y. apjungus šiuos abu metodus. Atlikus kiekybinį prognozavimą, tikslinga prognozes koreguoti atsižvelgiant į buvusią patirtį bei svarbiausių elementų, galinčių įtakoti būsimus rezultatus, tendencijas.

Kai norima sužinoti, koks yra vieno kintamojo priklausomybės nuo kito stiprumo laipsnis, reikia atlikti koreliacinę analizę. Paprastai ryšio tarp kintamųjų stiprumo laipsnis išmatuojamas koreliacijos koeficiento r pagalba. Koreliacinės analizės tikslas – įvertinti ar yra ryšys tarp įmonės pardavimo pajamų ir pasirinktų veiksnių, o taip pat išsiaiškinti, koks šios priklausomybės laipsnis. Šiam tikslui apskaičiuojamas koreliacijos koeficientas, o koreliacijos koeficiento patikimumas patikrinamas remiantis Stjudento kriterijumi, kuris apskaičiuojamas naudojant formulę (1.14.), o reikšmės palyginamos su t lentelinėmis Stjudento skirstinio reikšmėmis.:

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}; \quad (1.14.)$$

Jeigu, $t \geq t_{lentelinis}$, tuomet ryšys yra tikimybinis ir ištis stiprus.

Regresinė analizė įgalina nustatyti šio ryšio pobūdį ir aprašyti priklausomojo (pasekmės) kintamojo vidutinių reikšmių priklausomybę nuo vieno ar kelių nepriklausomųjų (priežasties) kintamųjų reikšmių matematine formule ir kartu — prognozuoti šio kintamojo reikšmes (Martišius, 1992).

Tiesinę regresiją galime išreikšti:

$$Y = a + b \cdot X. \quad (1.15)$$

Čia X - nepriklausomas kintamasis (*independent variable*), o Y - priklausomas (*dependent variable*). Koeficiento (**regresijos koeficiento**) prasmė - kiek pakito Y , kai X pakito vienu vienetu. Kai $X=0$, $Y=a$. a – tai y ašies kirtimo taško koordinatė (*y-intercept*). a dar vadinamas **laisvuoju nariu**. Tiesinė priklausomybė išlieka ribotame intervale. Didėjant x vertei, Y ima kisti vis mažiau, tiesė horizontalėja - virsta kreive.

Remiantis moksline literatūra bei logika, galima teigti, jog vieno faktoriaus kitimas negali objektyviai nurodyti įmonės pardavimų apimčių pokyčių ateinančiais laikotarpiais. Todėl tikslinga atlikti daugianarę regresinę analizę. Bendroji daugianarės regresijos lygtis atrodo taip:

$$Y_{xn} = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n; \quad (1.16)$$

Čia: Y_{xn} – priklausomas kintamasis (tyrimo atveju – UAB Vežėjas — pardavimų pajamų pokytis);

a_0 – laisvasis narys, kuris rodo, kokia bus priklausomojo kintamojo reikšmė, nekintant nepriklausomiems kintamiesiems;

$a_1, a_2 \dots a_n$ – daugianarės regresijos lygties koeficientai, kurie rodo, kiek vidutiniškai pasikeis priklausomojo kintamojo reikšmė, atitinkamo nepriklausomo kintamojo reikšmei pakitus vienu vienetu.

Daugianarės regresijos lygties koeficientams nustatyti buvo naudojamas *MS Excel* programinis paketas.

II. UAB VEŽĖJAS VEIKLOS EFEKTYVUMO EKONOMINĖ ANALIZĖ

2.1. UAB Vežėjas veiklos charakteristika ir vidinė aplinka

Įmonė UAB Vežėjas daugiau nei 20 metų užsiima tarptautiniu įvairių rūšių krovinių pervežimu Europoje. UAB Vežėjas įkurta 1990 metais ir veiklos pobūdis nekeistas nuo pat įmonės įkūrimo pradžios.

Bendrovės įstatinis kapitalas sudaro 632 000 litų, kuris padalintas į 632 paprastasias vardines akcijas. Vienos akcijos nominali vertė yra 1 000 litų. Įmonė yra šeimos verslas, t.y. akcijos priklauso vyrui ir žmonai atitinkamai 60% ir 40% santykiu. UAB Vežėjas savininkas yra ir vadovas, kuriam ir priklauso sprendimų valdžia. Vadovas tiesiogiai dalyvauja ir kontroliuoja įmonės veiklą. Tai leidžia greitai ir lanksčiai įmonei reaguoti į visus rinkos pokyčius. Griežtų suskirstymų į padalinius įmonėje nėra, tačiau neformaliai pagal darbuotojų vykdomas užduotis, būtų galima išskirti tris vertikalios valdymo lygius (5 lentelė):

5 lentelė

UAB Vežėjas organizacinė struktūra

Valdymo lygmuo	Užduotis
Vadovas ir jo pagrindinis patarėjas vyr. finansininkas	Rezultatų analizė ir sprendimų priėmimas
Transporto vadybininkai ir buhalterija	Užsakymų paieška, derybos dėl kainos, sutarčių sudarymas, užsakymo vykdymo priežiūra, apskaita.
Vairuotojai	Savalaikis krovinių paėmimas ir pristatymas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Šiuo metu bendrovėje dirba 118 darbuotojų, iš kurių 107 - vairuotojai. Aukštos personalo kvalifikacijos dėka UAB Vežėjas visada saugiai ir greitai pristato krovinius klientams. Visi UAB Vežėjas automobiliai aprūpinti palydoviniu bei mobiliuoju ryšiu, kuris įgalina kontroliuoti krovinių judėjimą nuo pasikrovimo iki išsikrovimo vietų, bei suteikti klientams informaciją apie krovinių buvimo vietas. Pavojingiems kroviniams gabenti vairuotojai yra baigę specialius kursus bei automobiliai yra aprūpinami ADR komplektais. Įmonė vykdo tarptautinius krovinių pervežimus Vakarų Europoje. Pagrindinės įmonės pervežimų kryptys iš (į): Vokietiją, Angliją, Airiją, Prancūziją, Italiją, Ispaniją, Šveicariją. UAB Vežėjas transportuojamų krovinių saugumą užtikrina CMR (300.000 eurų) draudimas. Pagrindinė įmonės įranga pasirinktam rezultatui, t.y. pervežimo paslaugoms atlikti – tentiniai vilkikai. Įmonės dispozicijoje šiuo metu yra 60 vilkikų, kurie yra paskirstyti sekančiai: 20 vnt. Wit Trucking, Danija; 17 vnt. LKW Walter International, Austrija; 9 vnt. RH Freight, Anglija; 6 vnt. Benfleet forwarding, Anglija; 5 vnt. Arhus Nordic, Danija ir 3 vnt. Intralog, Austrija. Visas parkas paskirstytas stambioms ir gerai žinomoms ekspedicinėms kompanijoms.

Vilkikai visuomet važinėja tik ES šalyse, o į Lietuvą grįžtama tik rimtesniems remontams arba techninei apžiūrai atlikti. Įmonės efektyvumui palaikyti labai svarbu nuolat sekti turimos įrangos techninį lygį bei nusidėvėjimą, pasirinkti optimaliausią laiką jai atnaujinti. Kadangi UAB Vežėjas pervežimus vykdo ES viduje, todėl senesnis negu 5 metų parkas dirba santykinai neefektyviai dėl didelių remonto sąnaudų, kelių, taršos mokesčių (mokesčiai Vokietijoje ir kai kuriose kitose Vakarų Europos šalyse 5 metų amžiaus vilkikams ir naujiems vilkikams skiriasi 0,03 EUR / km), taip pat didėjančių kuro sąnaudų (vilkiko virš 5 metų amžiaus kuro sąnaudos padidėja nuo 1 iki 2 litrų šimtui kilometrų).

Kadangi dėl ekonominės situacijos sąlygoto įmonės finansinių galimybių sumažėjimo vilkikų parkas 2008-2010 m. buvo atnaujintas labai nežymiai (4 atnaujinti bei 6 įsigyti parko plėtrai), artimoje ateityje reikalingas įmonės vilkikų parko atnaujinimas.

2.2. UAB Vežėjas išorinės aplinkos ypatybės

2.2.1. Tiesioginio poveikio išorinė aplinka

Vartotojai. UAB Vežėjas nėra priklausomas nuo vieno ar kelių užsakovų. Užsakovai ES kompanijos, maršrutai ES viduje. Kainas nustato rinka. Ilgalaikių sutarčių su fiksuotu transporto kiekiu nėra pasirašyta. Nuo 2008 m. dalyje sutarčių (40 vilkikų iš turimų 60) numatyta kuro kainos augimo kompensacija. Įspėjimas apie sutarčių nutraukimą prieš 1 – 2 mėn. Su užsakovais UAB Vežėjas dirba nuo 2 iki 10 metų. Analizuojamu laikotarpiu pagrindinis pokytis – tai vieno iš svarbiausių debitorių Delta Transport Services NV veiklos reorganizavimas 2008 m., dėl kurio UAB Vežėjas turėjo surasti naujus užsakovus 14 vilkikų įdarbinimui.

Konkurentai. Įmonės konkurentai – visi Vakarų Europos vežėjai, kurie dirba panašiomis sąlygomis. Konkurencinį pranašumą turi tie vežėjai, kurie turi 200 ir didesnius transporto parkus. Didesni vežėjai turi galimybę dirbti tiesiogiai su stambiomis tarptautinėmis kompanijomis ir jiems nereikia pelnu dalintis su stambiomis ekspedicinėmis kompanijomis. Lietuvos vežėjai autotransportu turi jau gan ilgą patirtį dirbant Vakarų Europos rinkoje. Rinkos kainas šiek tiek iškreipia naujosios ES narės, kuriose pradeda vystytis transporto įmonės. Šios įmonės gali pasiūlyti mažesnes kainas dėl to, kad jose yra žemesnis pragyvenimo lygis ir mažesnis darbo užmokestis. Šių vežėjų silpnoji vieta yra ta, kad jie neturi daug patirties ir įdirbio dirbant Vakarų Europoje.

Tiekėjai. Didelės priklausomybės nuo tiekėjų nėra. Pagrindiniai konkurentai dirba su analogiškais kuro bei techninių paslaugų tiekėjais, todėl kainodara ir atsiskaitymo terminai yra panašūs. Pranašumą turi tos įmonės kurios perka didesnius vilkikų kiekius vienu metu, nes tada galima susiderėti dėl geresnių kainų. Kuro kainų pranašumą turi tos įmonės kurios važiuoja maršrutais Vakarų Europa – Rusija, nes jos turi galimybę Rusijoje piltis kurą ir tinkamai organizuojant veiklą gali naudoti praktiškai tik Rusijoje perkamą kurą, kuris visuomet yra pigesnis

ir ne taip jautriai reaguoja į tokius pasaulines naftos kainas įtakojančius įvykius, kaip pvz. pilietinis karas Libijoje.

Kreditoriai. Įmonės savininko galimybės papildomai finansiškai paremti įmonę yra ribotos, kadangi pagrindinės akcininko pajamos yra generuojamos iš įmonės veiklos. Dėl įmonės vykdomos veiklos strategijos ir pastoviai atnaujinamo transporto parko įmonės veikla praktiškai neįmanoma be finansinių institucijų pagalbos, todėl įmonei labai svarbūs efektingi darbo ryšiai su finansų institucijomis.

Darbo ištekliai. Įmonės sėkmingai veiklai vykdyti reikalingi kelių tipų specialistai: vadybininkai, mokantys užsienio kalbas ir galintys tinkamai derinti užsakymus su užsakovais bei kontroliuoti priskirtų transporto priemonių efektyvų darbą, ir vairuotojai, kurie turi turėti patirties dirbant Vakarų Europoje ir žinoti įvairių šalių kelių inspekcijų keliamus skirtingus reikalavimus. Esant ekonomikos pakilimui rasti kvalifikuotų vairuotojų labai sudėtinga, nes plečiantis transporto įmonėms vairuotojų paklausa viršija pasiūlą bei jiems tenka mokėti vis didesnius atlyginimus norint išsaugoti arba prisivilioti iš konkurentų.

Įstatymai ir valstybės įstaigos. Specialiųjų interesų grupės. Žiniasklaida.

Įmonės veiklą gali riboti įstatymai nustatantys labai griežtus kelių bei taršos mokesčius, kurie labiausiai jaučiami Vakarų Europos šalyse. Taip pat gali įtakoti tam tikri politiniai sprendimai. Tokie sprendimai itin dažni Rusijoje ir jie turi labai reikšmingą įtaką įmonėms vykdančios pervežimus į Rusiją ir iš jos.

UAB Vežėjas yra asociacijos „Linava“ narė nuo pačios asociacijos įsikūrimo dienos. Asociacija vienydamą smulkiuosius ir vidutinius vežėjus atstovauja jų interesus dėl įstatymų, galinčių turėti neigiamą įtaką jų veiklai, priėmimo.

2.2.2. Netiesioginio poveikio išorinė aplinka

UAB Vežėjas vykdydama veiklą labiausiai veikiančios netiesioginės aplinkos kintamieji yra ekonominė bei politinė aplinkos.

Ekonominė aplinka. Ją geriausiai apibūdinantys rodikliai būtų šie:

- ✓ Ekonominis augimas. Pagrindiniai ekonominiai veiksniai įtakoiantys įmonės veiklą yra: pervežimų kainos, kurios ekonominio pakilimo laikotarpiu gali sparčiai kilti, ir užsakymų kiekis, kuris ekonominio nuosmukio laikotarpiu sumažėja ir pasidaro sudėtingiau gauti užsakymų. Iš esmės abu šie veiksniai priklauso nuo bendros ekonominės situacijos. Mažėjant gamybos apimtims ir vartojimui mažėja ir pervežimų poreikis, o rinkai augant jaučiamas atvirkštinis poveikis. Kitas veiksnys, kuris įtakoja pervežimų kainas ir užsakymų prieinamumą yra transporto įmonių ir transporto priemonių kiekis rinkoje. Ekonominio pakilimo laikotarpiu transporto įmonės plečia

parkus ir po kurio laikotarpio gali susidaryti vežėjų perteklius rinkoje, kas riboja užsakymų prieinamumą bei skatina įkainių mažėjimą rinkoje.

Europos Sąjungos šalių ekonominio augimo tendencija analizuojamu laikotarpiu, t.y. 2007 – 2010 m. atitiko bendrą pasaulinės bei Lietuvos ekonomikos tendenciją (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

BVP dinamika 2007 – 2010 m.

	2007	2008	2009	2010
ES (25 šalių) BVP padidėjimas (sumažėjimas), %	2,9	0,4	-4,2	1,9
Lietuvos BVP padidėjimas (sumažėjimas), %	9,8	2,9	-14,7	1,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Eurostato duomenis

Iš pateiktų duomenų matome, jog Europos Sąjungos šalių ekonomika 2008 m. lėtėjo, kol galiausiai įvyko ženklus nuosmukis 2009 m. bei atsigavimas 2010 m.

- ✓ Palūkanų normos. Dėl įmonės vykdomos veiklos strategijos ir pastoviai atnaujinamo transporto parko, įmonė, norėdama dirbti efektyviai, turi išlaikyti ganėtinai aukštą paskolų lygį. Bankui mokamos palūkanos dažniausiai susideda iš dviejų dalių: kintamos dalies (tarpbankinės palūkanų normos VILIBOR ar EURLIBOR) bei banko maržos. Tarpbankinės palūkanų normos esant ekonominiam nuosmukiui kinta įvairiai. Dėl nestabilios tam tikros valstybės ekonominės situacijos tarpbankinė palūkanų norma gali kilti, arba dėl centrinio banko veiksmų siekiant paskatinti greitesnį ekonomikos atsigavimą, tarpbankinės palūkanų normos gali mažėti. Bankų nustatomos maržos ekonominio nuosmukio laikotarpiu dažniausiai išauga, nes skolinant tokiu laikmečiu prisiimama didesnė rizika.
- ✓ Investicijų klimatas. Visos naujos investicijos finansuojamos banko lėšomis. Kadangi įmonė yra uždara akcinė bendrovė, kurios savininkas yra vienas fizinis asmuo, ji nenaudoja kitokių priemonių investicijoms ar plėtrai.
- ✓ Valiutų kursų svyravimas. Kadangi įmonė veiklą vykdo tik Vakarų Europos šalyse pagrindinė atsiskaitymų valiuta yra eurai. Įmonė 95 proc. atsiskaitymų iš užsakovų gauna eurais ir kurą pagrinde perka už eurus. Esant fiksuotam euro ir lito kursui, valiutų svyravimo įtaka įmonės veiklai yra minimali.
- ✓ Infliacija. Gamybos veiksnių kainos. Pagrindiniai ištekliai reikalingi įmonės veiklai tai dyzelinis kuras ir transporto priemonės. Transporto priemonių brangimas dažniausiai sutampa su bendru ekonominės situacijos gerėjimu, kurios metu dažniausiai pastebima ir bendra infliacija. Kuro kainų kilimas nėra siejamas su bendra infliacija ir gali kisti nepriklausomai nuo bendros ekonominės situacijos. Dar vienas labai svarbus veiksnys įmonės veikloje yra darbo jėgos (vilkių vairuotojų) darbo užmokestis. Ekonominio

pakilimo laikotarpiu kvalifikuotų vairuotojų rinkoje dažnai trūksta, nes įmonės vykdo plėtrą ir norėdamos pritraukti kvalifikuotų darbuotojų yra priverstos didinti darbo užmokestį. Esant blogesnei ekonominei situacijai kai kurios įmonės dažnai net mažina transporto parkus ir tada rinkoje atsiranda daugiau gerų specialistų ir už mažesnę darbo užmokestį.

7 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog kuro kainos ties ES šalyse, tiek Lietuvoje 2007 m., 2008 m. bei 2010 m. turėjo tendenciją augti, o 2009 m. vyko kuro kainų nuosmukis.

7 lentelė

Kuro kainų bei darbo užmokesčio rodiklių dinamika 2007 – 2010 m.

	2007	2008	2009	2010
ES (25 šalių) kuro kainų indekso padidėjimas (sumažėjimas), %	2,4	10,1	-11,7	14,4
Lietuvos kuro kainų indekso padidėjimas (sumažėjimas), %	0,5	14,6	-4,3	15,2
Lietuvos gyventojų vidutinio darbo užmokesčio padidėjimas (sumažėjimas), %	18,9	19,4	-4,4	-3,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Eurostato duomenis

Lietuvos gyventojų vidutinis darbo užmokestis 2007 – 2008 m. kasmet augo ~19 proc., tačiau 2009 m. bendrai ekonomikai smunkant taip pat pradėjo mažėti, tačiau nepaisant ekonomikos atsigavimo 2010 m. darbo užmokestis ir toliau išlikė mažėjimo tendenciją.

Politinė aplinka. UAB Vežėjas veiklą vykdo tik Vakarų Europos šalyse, dėl to jos veiklai didelę įtaką turi Lietuvos statusas Europos Sąjungoje. Jei Lietuva įsives eurą, tai leis dar labiau apsisaugoti nuo neigiamos valiutų kursų svyravimų įtakos. Įmonės veiklai taip pat gali turėti didelę įtaką tam tikrų valstybių vykdoma mokestinė politika nuo kurios priklauso kuro kainos (kurios nemažą dalį sudaro akcizo mokestis), galimybė susigrąžinti PVM iš užsienio šalių, bei valstybės vykdoma infrastruktūros bei aplinkos apsaugos politika. Dėl kai kuriose šalyse vykdomos griežtos aplinkos apsaugos politikos, labai griežtai kontroliuojamas taršos lygis, kuris priverčia vis dažniau atnaujinti turimą transporto priemonių parką.

Atsižvelgiant į tai, jog ekonominė aplinka yra vienas svarbiausių UAB Vežėjas veiklos potencialą lemiančių veiksnių, būtent ją nusakantys rodikliai bus pagrindinis veiksnys analizuojant įmonės veiklos perspektyvas, žinoma prieš tai įvertinus ekonominės aplinkos kintamųjų poveikį įmonės rezultatams.

2.3. UAB Vežėjas finansinių ataskaitų dinamikos bei struktūros analizė

Kaip jau aprašyta pirmajame darbo skyriuje, finansinių ataskaitų, t.y. balanso bei pelno (nuostolio) ataskaitų, straipsnių dinamikos analizė atliekama horizontaliosios analizės pagrindu, o struktūros analizė atitinkamai atliekama vertikaliosios analizės pagrindu. Analizuojami UAB Vežėjas finansinių ataskaitų duomenys 2007 – 2010 metais (5 ir 6 priedai). Rodiklių dinamika yra

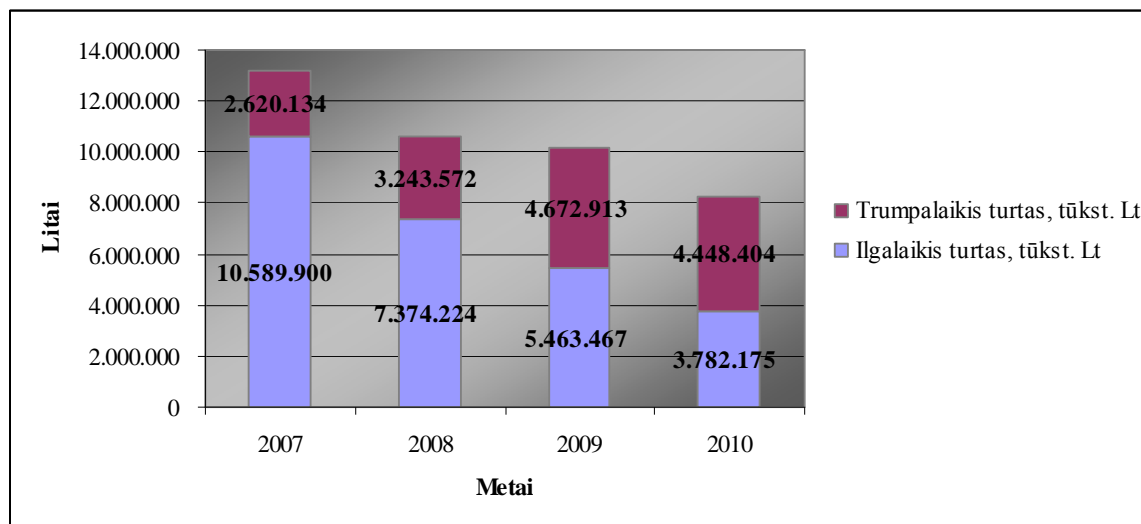
apskaičiuojama absoliučiais dydžiais ir procentais, lyginant atitinkamo laikotarpio duomenis su praėjusių metų duomenimis bei baziniais pasirinktais 2007 metais. Vertikaliosios analizės metu kiekvieną finansinės ataskaitos rodiklis palyginamas su bendru baziniu tos ataskaitos rodikliu ir išreiškiamas procentais. Atlikus kelių metų vertikaliąją analizę ne tik nustatoma, kaip keitėsi daliniai rodikliai, bet ir kokios tų pasikeitimų priežastys.

2.3.1. UAB Vežėjas turto, kapitalo bei įsipareigojimų dinamikos analizė

UAB Vežėjas 2007 – 2010 metų horizontaliosios turto analizės rezultatai, įmonės balansu duomenimis (5 priedas), pateikti 7 priede.

Analizuojant UAB Vežėjas turto dinamiką, pirmiausia į akis krenta nuolatinis turto, bei nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų vertės mažėjimas. Per analizuojamą laikotarpį turto bei kapitalo ir įsipareigojimų vertė sumažėjo 37,7 proc., t.y. nuo 13.210.034 Lt iki 8.230.579 Lt.

Ilgalaikio bei trumpalaikio turto pokyčių tendencijos analizuojamu laikotarpiu buvo nevienodos (žr. 4 pav.). Kaip matome ilgalaikis turtas per visą laikotarpį tendencingai mažėjo - viso 64,3 proc., kai tuo tarpu trumpalaikio turto vertė išaugo 69,8 proc. Trumpalaikis turtas didžiausią lygį pasiekė 2009 m., t.y. 4.672.913 Lt., o 2010 m. sumažėjo 4,8 proc. lyginant su ankstesniais metais.

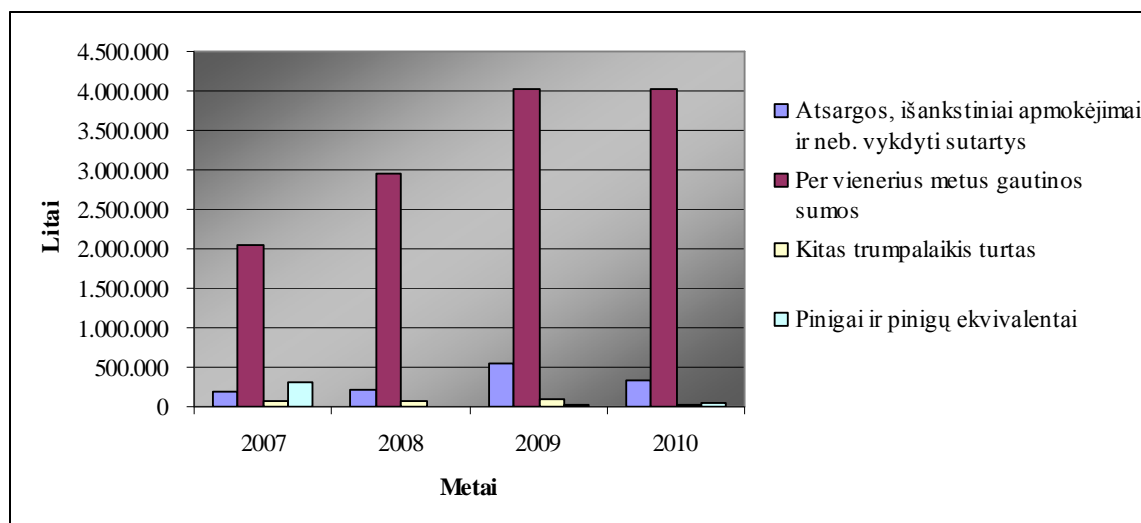
4 pav. UAB Vežėjas turto dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Didžiąją dalį įmonės ilgalaikio turto sudaro transporto priemonės, kurių naudingo tarnavimo laikas yra 5 metai. Taigi ilgalaikio turto balansinės vertės sumažėjimą labiausiai ir lėmė transporto priemonių nusidėvėjimas, bei nežymia dalimi prisidėjo 2010 m. parduotas butas, ko pasekoje 2010 m. pabaigai beveik visą ilgalaikio turto dalį, t.y. 99,9 proc. sudarė vilkikai ir puspriekabės.

5 paveiksle pavaizduota trumpalaikio turto sudedamųjų dalių dinamika analizuojamu laikotarpiu. Iš šio paveiklso matyti, jog trumpalaikio turto augimą pagrindė lėmė per vienerius

metus gautinų sumų, sudarančių didžiausią trumpalaikio turto dalį, didėjimas, kuris siekė 95,7 proc. bei atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių vertės augimas, sudaręs 73,1 proc. Per vienerius metus gautinos sumos augo dėl didėjančio pirkėjų išskolinimo, kurį sąlygojo 2008 metais susidariusi abejotina skola bankrutavus vienam stambiausių debitorių bei dėl banko sugriežtintų faktoringo sąlygų, draudimo bendrovėm atsisakius drausti įmonių debitorius 2009 metais, ko pasekoje įmonė nebeteko galimybės finansuoti debitorių išskolinimo faktoringo paslaugomis.

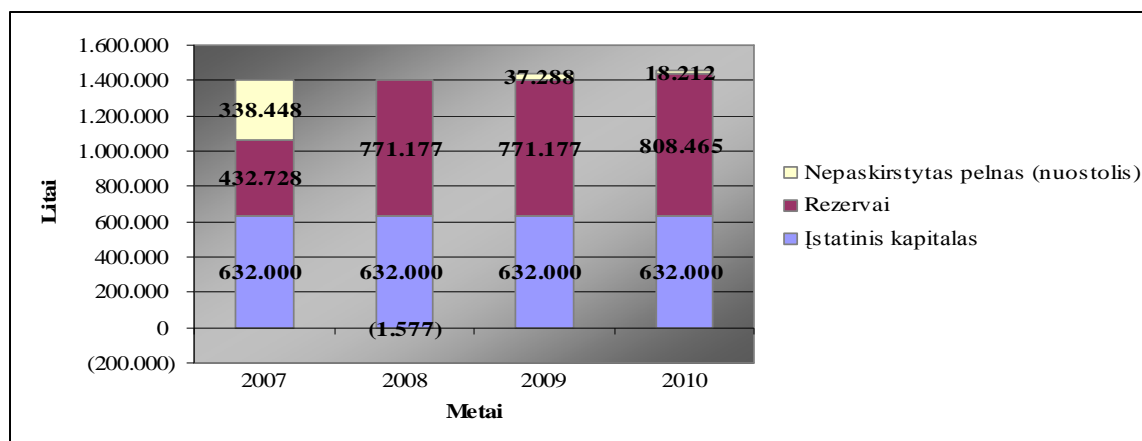
5 pav. UAB Vežėjas trumpalaikio turto sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Atsižvelgiant į tai, kad UAB Vežėjas atsargas, didžiąja dalimi sudaro kuro atsargas, esančios vilkikuose, šio straipsnio pokyčius atitinkamai lėmė kuro kainų svyravimai analizuojamu laikotarpiu ir transporto priemonių skaičiaus padidėjimas 2009 m. šešiais vienetais. Dėl transporto priemonių draudimo kaštų svyravimo, taip pat kito ir išankstinių apmokėjimų dydis. Iš paveikslo matyti, jog kito trumpalaikio turto bei pinigų ir jų ekvivalento dinamika analizuojamu laikotarpiu buvo santykinai nereikšminga.

UAB Vežėjas nuosavo kapitalo horizontaliosios analizės duomenys pateikti 8 priede. Analizės metu nustatyta, jog nuosavo kapitalo pokyčiai analizuojamu laikotarpiu neženklūs. t.y. išaugo 4 proc. Nuosavo kapitalo didėjimas yra tiesiogiai susijęs su įmonės uždirbamu pelnu.

Iš 6 paveiksle pavaizduotos nuosavo kapitalo sudedamųjų dalių dinamikos matyti, jog analizuojamu laikotarpiu įmonės įstatinis kapitalas nekito, kai tuo tarpu rezervų straipsnio vertė padidėjo 375.737 Lt, ją didinant praėjusių metų nepaskirstyto pelno sąskaita. Nepaskirstytas pelnas analizuojamu periodu aukščiausią lygį buvo pasiekęs 2007 metais, kuomet jis sudarė 338.488 Lt, o žemiausią lygį pasiekė 2008 m. įmonei patyrus 1.577 Lt nuostolį, kas lėmė nežymų nuosavo kapitalo mažėjimą.

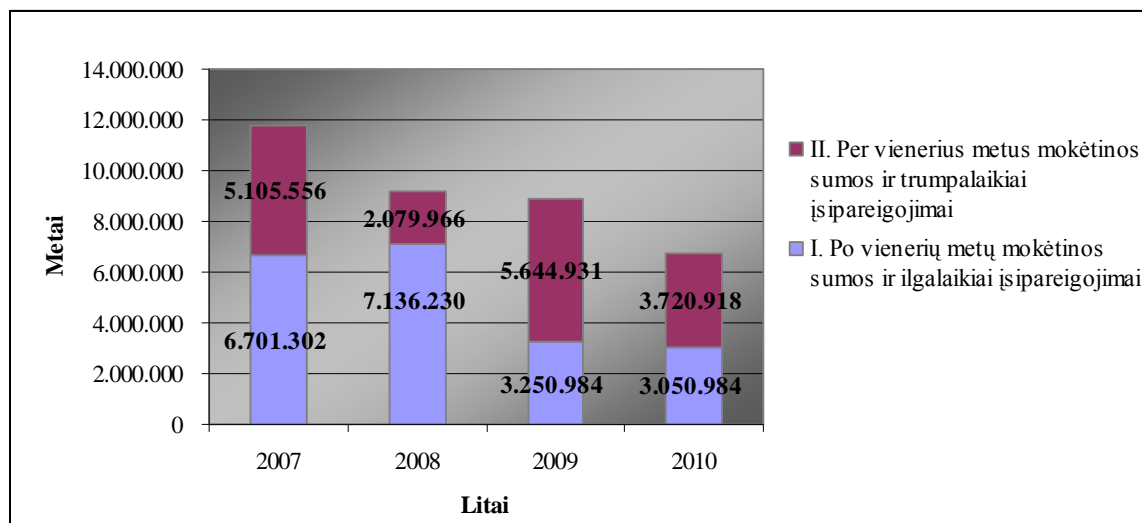

6 pav. UAB Vežėjas nuosavo kapitalo sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Vertinant įmonės išsipareigojimus, kurių horizontali analizė pateikta 9 priede, pastebėta, jog jie visu analizuojamu laikotarpiu mažėjo. Absoliučia verte didžiausias metinis išsipareigojimų mažėjimas užfiksuotas 2008 m., kuomet jis sumažėjo 2.590.662 Lt, o didžiausias metinis mažėjimo tempas užfiksuotas 2010 m., kai siekė 22,1 proc.

Iš 7 paveiksle pavaizduotų duomenų matoma, jog ilgalaikiai bei trumpalaikiai išsipareigojimai iki 2010 m. kito priešinga linkme, t.y. 2008 m. trumpalaikiams išsipareigojimams mažėjant, ilgalaikiai išsipareigojimai augo bei atvirkščiai 2009 m. Tuo tarpu 2010 m. mažėjo tiek ilgalaikiai, tiek trumpalaikiai įmonės išsipareigojimai. Per visą analizuojamą laikotarpį ilgalaikiai bei trumpalaikiai išsipareigojimai sumažėjo atitinkamai 54,5 proc. bei 27,1 proc.

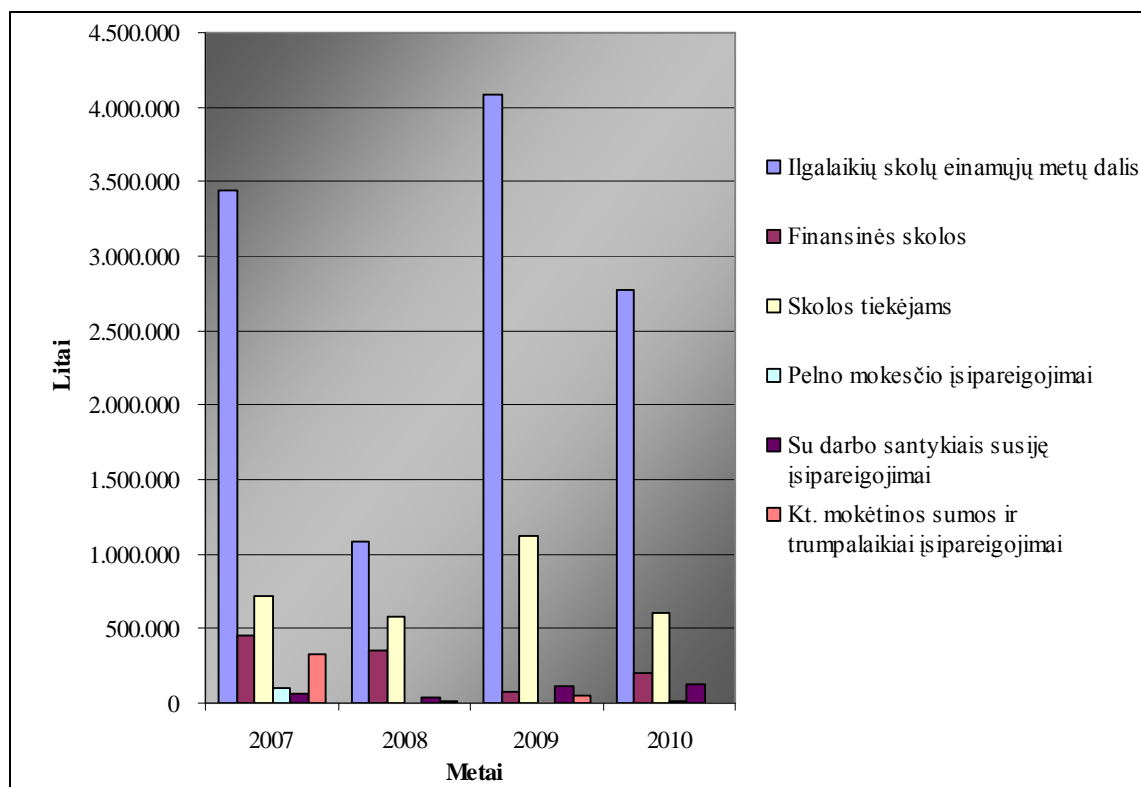
7 pav. UAB Vežėjas mokėtinų sumų ir išsipareigojimų sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Ilgalaikius įmonės išsipareigojimus sudaro išsipareigojimai lizingo bendrovei. 2008 m. įmonės ilgalaikiai išsipareigojimai išaugo 6,5 proc., nors šiais metais įmonė visiškai neskyrė lėšų transporto priemonių atnaujinimui. Ši augimą įtakojo įmonei suformuoti lizingo mokėjimų atidėjimai, siekiant

išvengti mokumo problemų ekonominio sunkmečio laikotarpiu. Likusiais laikotarpiais įmonės ilgalaikiai išsipareigojimai mažėjo dėl to, jog įmonės iki 2009 m. sudarytų lizingo sutarčių mokėjimai viršijo naujų lizingo išsipareigojimų, įsigijus 6 naujus vilkikus 2009 m. pabaigoje bei 4 naujus vilkikus 2010 m. pabaigoje, dengimus. 2009 m. ilgalaikiai išsipareigojimai mažėjo didesniu tempu nei 2010 m. dėl išsipareigojimo per 2010 m. grąžinti 2008 m. suformuotus lizingo mokėjimų atidėjimus.

8 paveiksle pavaizduota trumpalaikių išsipareigojimų struktūros dinamika rodo, jog didžiausia dinamika buvo ilgalaikių skolų einamųjų metų dalyje, kai šis straipsnis 2008 m. sumažėjo 1,7 karto, 2009 m. išaugo 3,8 karto bei 2010 m. vėl sumažėjo 1,3 karto atitinkamai lyginant su praėjusių metų duomenimis. Kaip jau minėta anksčiau, šio kitimo priežastis 2008 m. suformuoti lizingo mokėjimų atidėjimai, kurie turėjo būti grąžinti 2010 m. Nepaisant tokio ženklaus kitimo analizuojamu laikotarpiu, ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis 2010 m. buvo sumažėjusi tik 1,3 karto, lyginant su 2007 m. duomenimis.

8 pav. UAB Vežėjas trumpalaikių mokėtinų sumų ir išsipareigojimų sudedamųjų dalių dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

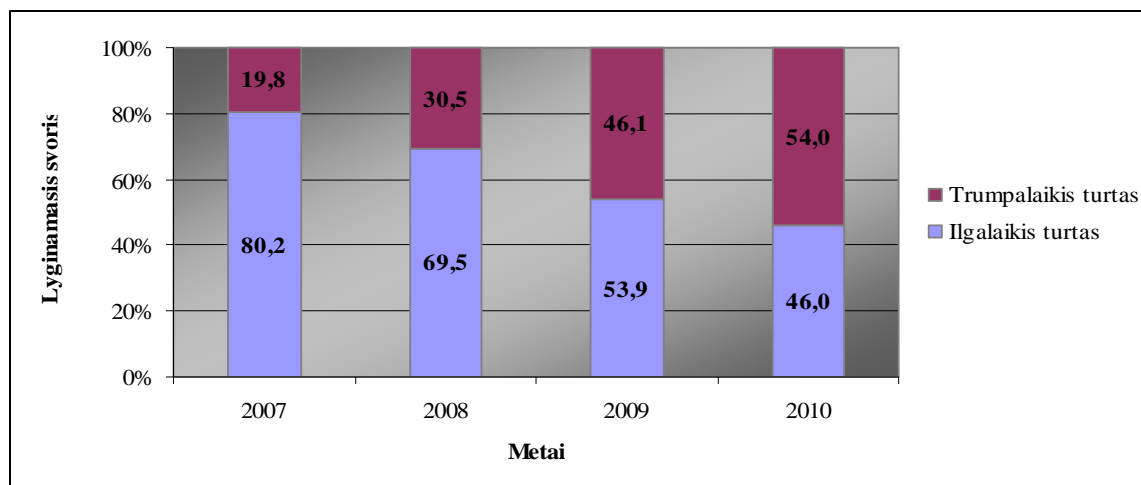
Kadangi finansines skolas sudaro įmonės turimas 200.000 Lt trumpalaikis kredito limitas bei 100.000 Eur sąskaitos kredito perviršio limitas, šio straipsnio dinamika kito šių sumų intervale bei priklausė nuo apyvartinių lėšų poreikio atitinkamu laikotarpiu. Šio straipsnio kitimą sieja atvirkštinė

priklausomybė su trumpalaikio turto dinamika. Skolos tiekėjams pokytį 2008 m. didele dalimi lėmė momentinis įmonės piniginių lėšų nukreipimas įsiskolinimo tiekėjams dengimui metų pabaigoje, o 2009 m. skola tiekėjams, kuri didžiąją dalimi yra kuro tiekėjams, didėjo dėl išaugusių kuro kainų, bei netekus galimybės UAB Vežėjas debitorių įsiskolinimo finansuoti faktoringo būdu ir dėl to sumažėjus apyvartinėms lėšoms. 2010 m. dėl kuro kainų mažėjimo bei pagrindiniam kuro tiekėjui AS24 tai pat susirūrus su finansinių institucijų atsisakymu teikti faktoringo paslaugas, buvo reikalaujama deponuoti dalį lėšų, savalaikio apmokėjimo užtikrinimui. Su darbo santykiais susijusių įsipareigojimų mažėjimas 2008 m. buvo sąlygotas darbo užmokesčio kritimu, kadangi vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius nesikeitė, o vėlesniais metais didėjimą lėmė darbuotojų skaičiaus augimas nuo 100 darbuotojų (2008 m.) iki 117 ir 118 darbuotojų atitinkamai 2009 m. bei 2010 m.

Taigi horizontaliosios turto, kapitalo ir įsipareigojimų analizės rezultatai rodo, jog įmonė turi tiek ilgalaikio tiek trumpalaikio turto, kuris didžiąją dalimi dengiamas įsipareigojimais. Taip pat pastebėta tendencija, jog turtas mažėjo mažesniu tempu nei įsipareigojimai, kas reiškia, jog vis didenė turto dalis finansuojama nuosavu kapitalu, bei vis didesnė ilgalaikio turto dalis dengiama ilgalaikiais įsipareigojimais, kai tuo tarpu analizuojamo laikotarpio pradžioje ilgalaikis turtas nemaža dalimi buvo finansuojamas trumpalaikiais įsipareigojimais, kas gali sukelti įmonės mokumo problemų.

2.3.2. UAB Vežėjas turto, kapitalo bei įsipareigojimų struktūros analizė

UAB Vežėjas turto struktūra rodo (9 paveikslas), jog nagrinėjamo laikotarpio pradžioje didžiąją įmonės turto dalį sudarė ilgalaikis turtas, kurio lyginamasis svoris analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 34,2 procentiniais punktais, t.y. iki 46 proc. 10 priede pateikta UAB Vežėjas vertikalioji turto analizė.

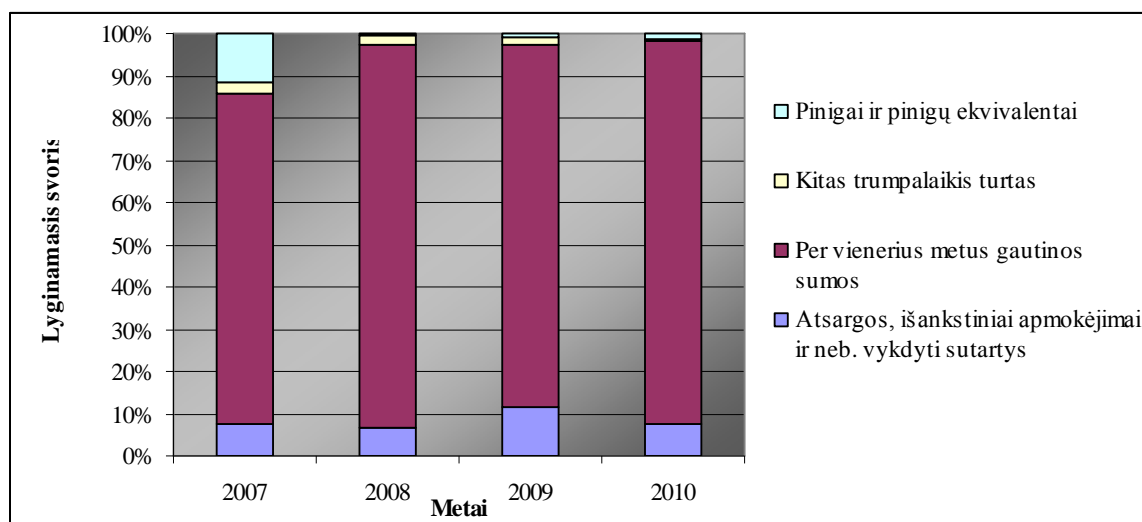

9 pav. UAB Vežėjas turto struktūra 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Esminių pokyčių ilgalaikio turto struktūroje analizuojamu laikotarpiu nebuvo. Taip teigiama, kadangi transporto priemonės sudaro daugiau nei 95 proc. ilgalaikio turto, o 2008 m. bei 2009 m. santykinė pastatų ir statinių dalis nežymiai didėjo dėl to, jog transporto priemonių balansinė vertė nusidėvėjo didesne proporcija nei pastatų ir statinių (11 priedas), ką lemia transporto priemonių trumpesnis naudingo tarnavimo laikas. 2010 m. transporto priemonių santykinė dalis ilgalaikio turto struktūroje vėl didėjo iki 99,9 proc., dėl jau minėto įmonėje nenaudojamo buto pardavimo.

Trumpalaikio turto dalis analizuojamu laikotarpiu augo, o jai reikšmingą įtaką darė per vienerius metus gautinos sumos, kurių dalis turto struktūroje analizuojamu laikotarpiu didėjo kasmet bei išaugo 33,3 punktais, kai tuo tarpu viso trumpalaikio turto dalis išaugo 34,2 punktais (10 priedas). Atitinkamai per vienerius metus gautinų sumų dalis visu analizuojamu laikotarpiu buvo didžiausia ir trumpalaikio turto struktūroje, kurios duomenys pateikti 10 paveiksle. Šią tendenciją iš esmės lemia ir transporto sektoriaus įmonių veiklos specifika, kadangi gaunamos pajamos susijusios su paslaugomis, kurių atlikimas nėra imlus kitoms trumpalaikio turto struktūrinėms dalims, kaip antai atsargos ar kitas trumpalaikis turtas.

10 pav. UAB Vežėjas trumpalaikio turto struktūra 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas per vienerius metus gautinų sumų struktūrai didžiausią įtaką daro pirkėjų įsiskolinimas. O kadangi abejotinos pirkėjų skolos įmonės balanse apskaitomos kitų gautinų sumų eilutėje, pirkėjų įsiskolinimo bei kitų gautinų sumų pasiskirstymas per vienerius metus gautinų sumų struktūroje (13 priedas) neatitinka per vienerius metus gautinų sumų dalies bendroje turto (10 priedas) bei trumpalaikio turto (12 priedas) struktūrose kitimo tendencijos. Ši situacija susiklostė dėl to, kad 2008 m. restruktūrizavus vieną svarbiausių UAB Vežėjas debitorių, jo įsiskolinimai buvo priskirti abejotinoms pirkėjų skoloms ir didino kitų gautinų sumų dalį 2008 m. iki 29,6 proc., kuri ženkliau sumažėjo tik 2010 m. kai dalis įsiskolinimo 2010 m. buvo grąžinta, dalis nurašyta į 2010

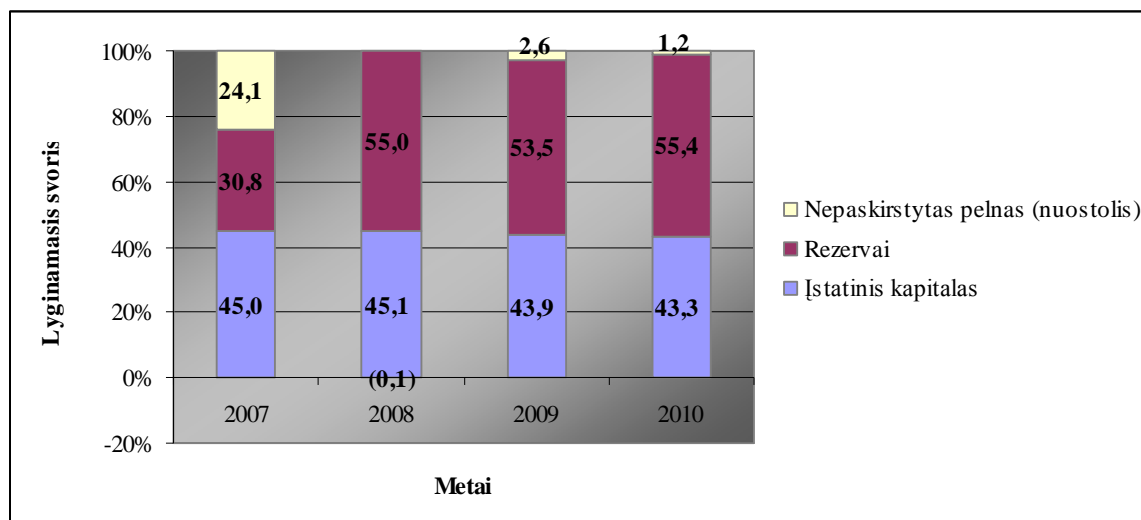
m. veiklos sąnaudas, o likusi dalis, buvo vėl apskaitoma pirkėjų išsiskolinimo straipsnyje, dėl debitoriaus išsipareigojimo ją gražinti per 2011 m.

Grynieji pinigai trumpalaikiam turte per analizuojamą laikotarpį labiausiai sumažėjo 2008 m., t.y. 11,3 procentiniais punktais ir sudarė tik 0,3 proc. (trumpalaikio turto vertikalią analizę pateikta 12 priede). Tačiau likusiais laikotarpiais grynujų pinigų lyginamasis svoris trumpalaikiam turte nežymiai augo ir 2010 m. sudarė 1,2 proc.. Grynujų pinigų valdymo meno pagrindas yra tai, jog įmonė sąskaitoje turi turėti minimalią pinigų sumą, kuri reikalinga operatyvinei veiklai. Suma turi būti tokia, kad užtektų padengti visus pirmaeilius mokesčius.

Analizuojant kapitalo ir išsipareigojimų struktūros pokyčius (kapitalo ir išsipareigojimų vertikalią analizę pateikta 14 priede), nustatyta, jog įmonės veikla daugiau kaip 80 proc. buvo finansuojama iš skolintų lėšų, tačiau išsipareigojimų lyginamojo svorio dalis bendroje kapitalo struktūroje analizuojamu laikotarpiu kasmet mažėjo. 2007 metais nuosavas kapitalas sudarė 89,4 proc. bei analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 7,1 procentiniu punktu, t.y. iki 82,3 proc. Atitinkamai per analizuojamą laikotarpį nuosavo kapitalo dalis pasyvuose išaugo.

Nors analizuojamu laikotarpiu įmonės įstatinis kapitalas absoliučia verte nekito, jo lyginamasis svoris bendroje kapitalo ir išsipareigojimų struktūroje dalyje augo. Tai sąlygojo bendras kapitalo bei išsipareigojimų sumos mažėjimas.

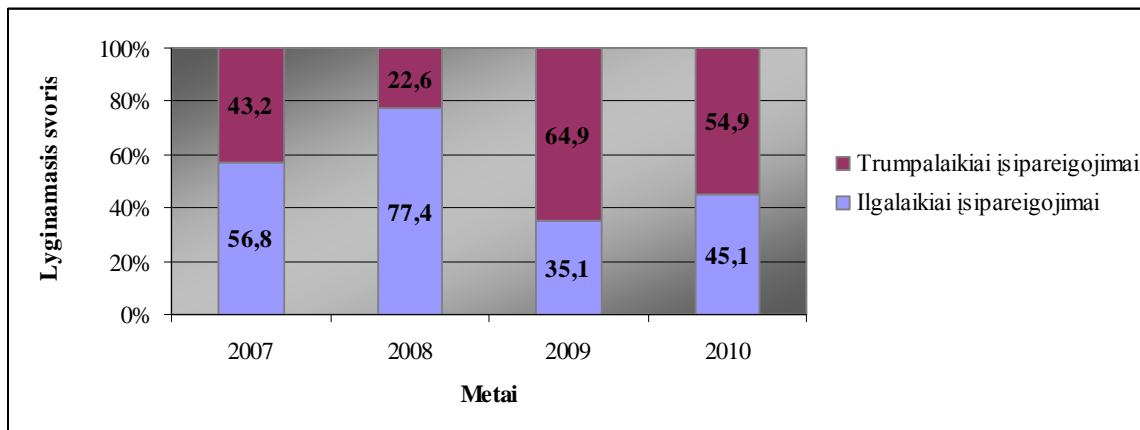
11 paveiksle pateikta nuosavo kapitalo struktūra atvaizduoja faktą, jog rezervų lyginamasis svoris nuosavo kapitalo struktūroje augo, kadangi jie buvo didinami praėjusio laikotarpio nepaskirstyto pelno sąskaita. Dėl šios priežasties nepaskirstyto pelno lyginamasis svoris nuosavo kapitalo struktūroje tai didėja, tai mažėja nors realus nuostolis buvo patirtas tik 2008 m.

11 pav. UAB Vežėjas nuosavo kapitalo struktūra 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

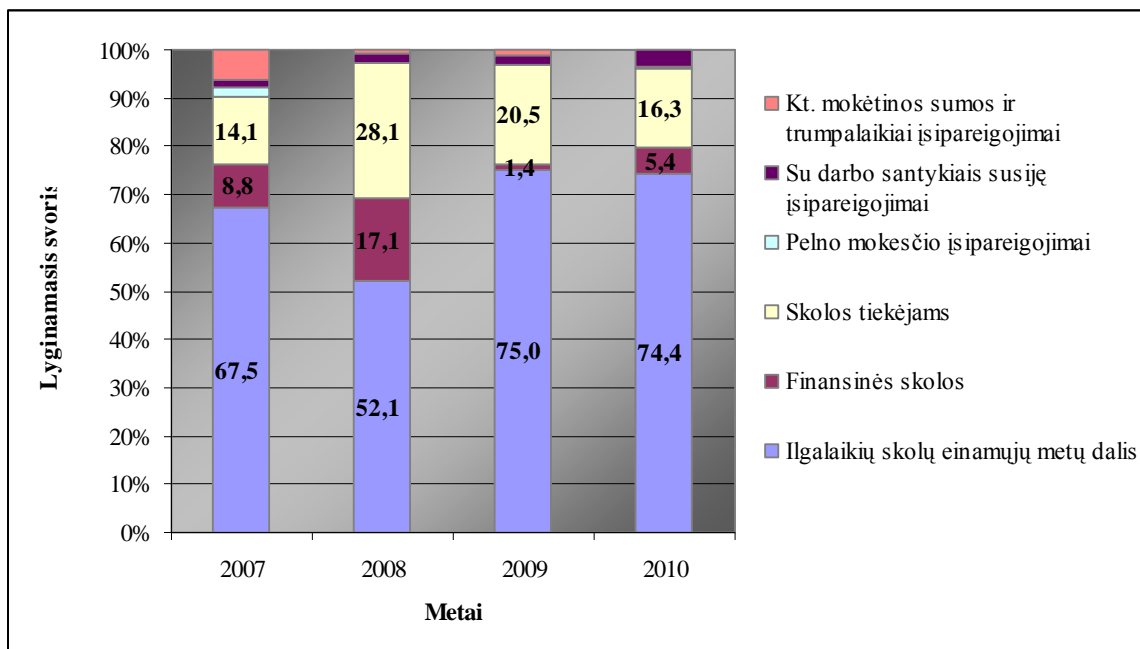
Vertinant UAB Vežėjas mokėtinas sumas bei išsipareigojimus pastebima, jog šiame straipsnyje 2007 – 2008 m. dominavo ilgalaikiai išsipareigojimai (12 paveikslas.), o 2009 – 2010 m. didesnę dalį sudarė trumpalaikių išsipareigojimų dalis.

12 pav. UAB Vežėjas mokėtinių sumų ir išsipareigojimų struktūra 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Tokios struktūros susidarymą ir pokyčius sąlygojo bendras išsipareigojimų sumos mažėjimas bei jau aptarti 2008 m. sudaryti lizingo mokėjimų atidėjimai, kurie mažino ilgalaikių kreditų einamųjų metų dalies mažėjimą (žr. 13 pav.) ir didino ilgalaikių išsipareigojimų didėjimą 2008 m. (žr. 12 pav.) bei priešinga tendencija 2009 m. atsiradus išsipareigojimui grąžinti suformuotus atidėjimus.

13 pav. UAB Vežėjas trumpalaikių išsipareigojimų struktūra 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

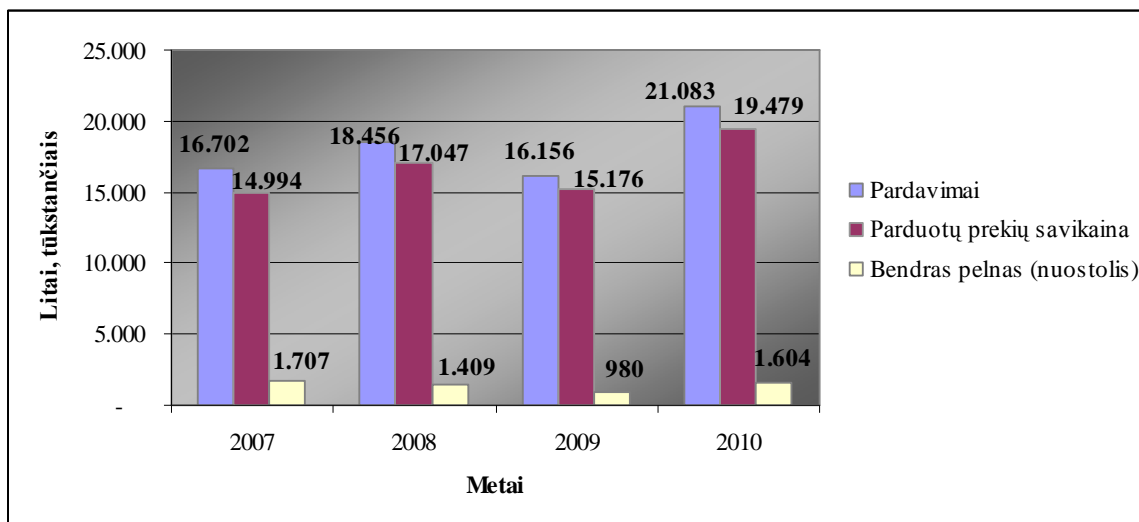
13 paveiksle pavaizduotoje trumpalaikių išsipareigojimų struktūroje, be jau aptarto ilgalaikių skolų einamųjų metų dalies pokyčio 2008 m., ryškūs finansinių skolų ir skolų tiekėjams lyginamųjų

svorių pasikeitimai, kuriuos sąlygojo tos pačios ilgalaikių skolų einamųjų metų dalies lyginamojo svorio sumažėjimas. Eliminavus trumpalaikių įsipareigojimų struktūros pasikeitimus 2008 - 2009 m. laikotarpiu, galima teigti, jog analizuojamu laikotarpiu trumpalaikių įsipareigojimų sudedamųjų dalių struktūra kito nežymiai.

2.3.3. UAB Vežėjas pelno (nuostolio) ataskaitų dinamikos bei struktūros analizė

15 ir 16 priede pavaizduoti pagrindinių pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai absoliutiniais bei procentiniais dydžiais. 15 priedas sudarytas remiantis horizontaliosios analizės principais, o 16 priedas – vertikaliosios.

Kaip matyti iš pelno (nuostolių) ataskaitos, įmonė visu analizuojamu laikotarpiu dirbo pelningai, išskyrus 2008 m. kai įmonė patyrė nedidelį nuostolį. Iš 14 paveiksle pateiktos informacijos matome, jog pardavimo pajamos per 2007-2010 metų laikotarpį turėjo tendenciją didėti, išskyrus 2009 m. Didžiausias metinis pardavimų didėjimas užfiksuotas 2010 m. kai pardavimo pajamos išaugo 30,5 proc. lyginant su ankstesniais metais. Per visą analizuojamą laikotarpį pardavimo pajamos išaugo 26,2 proc., t.y. nuo 16.701.894 Lt iki 21.083.099 Lt. Ši didėjimą lėmė, paslaugų įkainių augimas dėl išaugusių kuro kainų, bei vilkikų parko augimas.

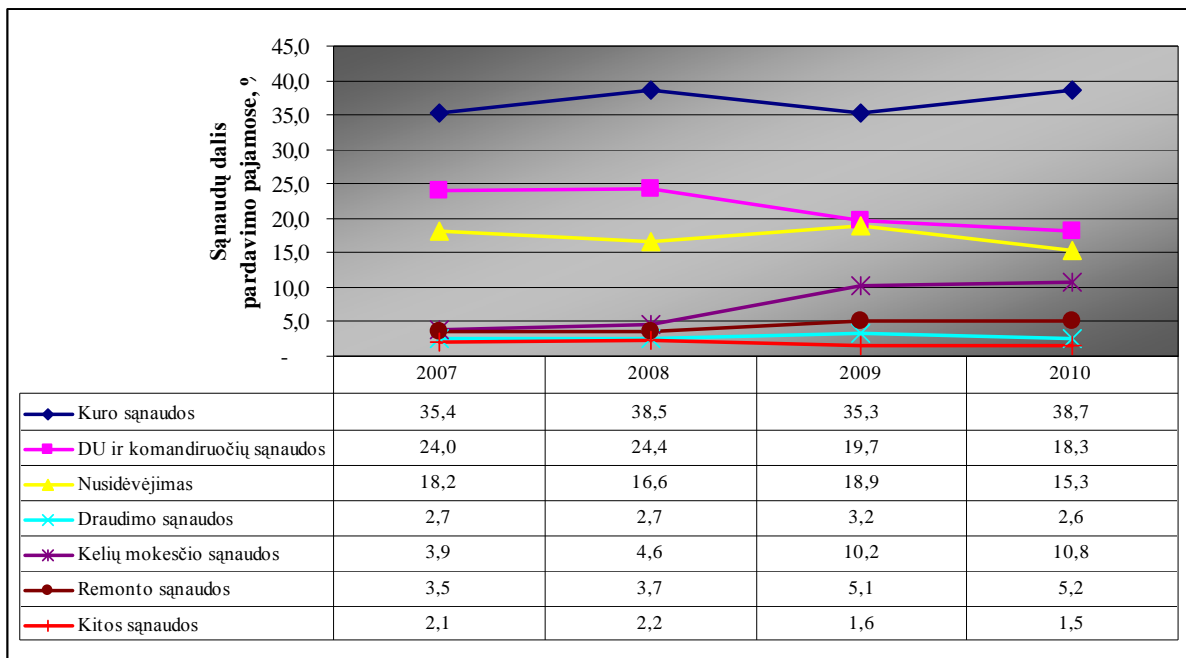
14 pav. UAB Vežėjas pardavimų, savikainos bei bendrojo pelno dinamika 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Didėjant UAB Vežėjas pardavimams, atitinkamai paslaugų savikaina analizuojamu laikotarpiu taip pat turėjo tendenciją didėti, išskyrus 2009 m., bei analizuojamu laikotarpiu išaugo 29,9 proc. Savikainos didėjimą analizuojamu laikotarpiu labiausiai įtakoję darbuotojų skaičiaus augimas (18 žmonių), kuro kainų ženklus padidėjimas. Dėl savikainos augimo didesniu tempu nei pardavimo pajamos lėmė bendrojo pelno mažėjimą 2007-2009 m.. Tačiau 2010 m. situacija pasikeitė ir pardavimo pajamos augo didesniu tempu už savikainą, kas lėmė ir ženklų bendrojo pelno augimą, kuris siekė 63,6 proc.

Pardavimų savikainos lyginamasis svoris 2007-2009 m. augo nuo 89,8 proc. iki 93,9 proc., o 2010 m. vėl sumažėjo 1,5 procentiniu punktu iki 92,4 proc., lyginant su 2009 m., tačiau šis mažėjimas nebuvo toks ženklus, kad savikainos lyginamasis svoris pasiektų 2007 m. lygį.

Savikainos dalies kitimą pardavimo pajamų struktūroje lėmė sekančių veiksnių, pateiktų 15 paveiksle, pokyčiai.

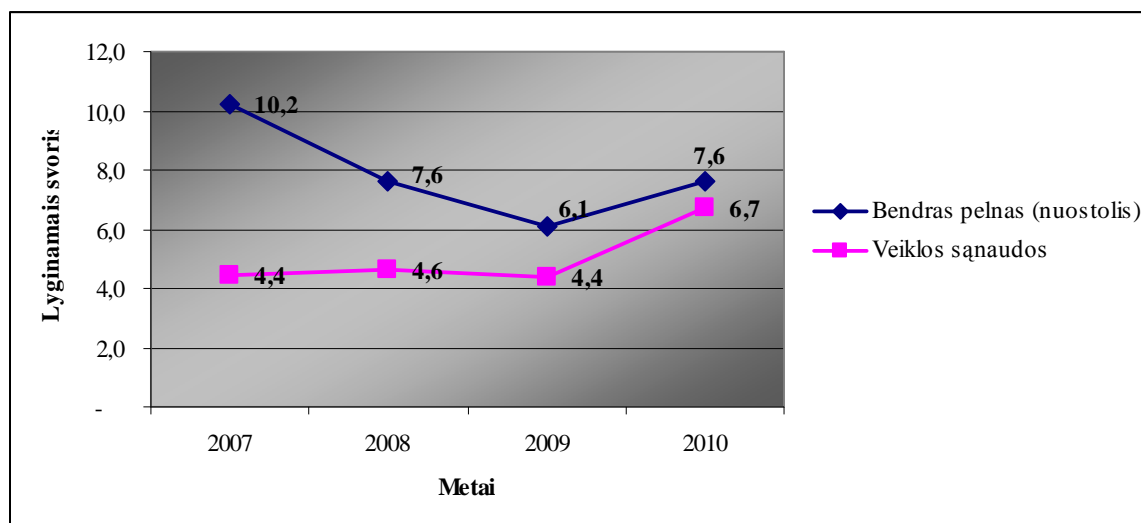

15 pav. UAB Vežėjas savikainos sąnaudų struktūros dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Išanalizavus pateiktus duomenis galima teigti, jog 2008 m. savikainos dalies didėjimą 2,6 procentiniais punktais labiausiai įtakojo kuro sąnaudų lyginamojo svorio pokytis, t.y. augimas 3,1 procentiniu punktu. Įprastai transporto paslaugų tiekėjų įkainiai tiesiogiai koreliuoja su kuro kainų pokyčiais rinkoje ir santykinė kuro sąnaudų dalis išlieka beveik pastovi, tačiau šie metai – išimtis. Ši situacija susiklostė, kadangi ekonomikos augimui lėtėjant paslaugų įkainiai mažėjo, o tuo tarpu dėl situacijos naftos žaliavų rinkoje, kuro kainos augo rekordiškai ir dėl to visiškai nekoreliavo su bendra ekonomine situacija. Kitų sąnaudų dalys kito nežymiai ir didesnės įtakos nepadarė. Tuo tarpu 2009 m. savikainos sąnaudų dalies didėjimą 1,5 procentiniu punktu įtakojo visai kitų veiksnių pokyčiai, kadangi kuro kainoms nukritus stabilizavosi kuro kainų bei paslaugų įkainių sąryšis ir kuro sąnaudų dalis bendroje savikainos struktūroje vėl sumažėjo iki 35,3 proc. Kadangi pardavimo pajamos 2009 m. mažėjo dėl transporto paslaugų paklausos sumažėjimo, kurį įtakojo besitęsiantis ekonominis nuosmukis, šiek tiek išaugo nusidėvėjimo sąnaudų dalis, kadangi ji nėra priklausoma nuo pardavimų apimtys. Didžiausią savikainos sąnaudų didėjimą įtakojo dvigubai, t.y. 5,6 procentiniais punktais, išaugusi kelių mokesčio sąnaudų dalis bei didėjančios vilkikų remonto sąnaudos dėl vilkikų parko senėjimo, neskyrus investicijų jų atnaujinimui 2008 - 2009 m. Dėl

ženkliai išaugusių minėtų savikainos sudedamųjų dalių, įmonei teko mažinti vairuotojų darbo užmokestį, ko pasekoje savikainos sąnaudų dalis sumažėjo 4,7 procentiniais punktais. 2010 m. siekiant įmonės veiklos efektyvumo vairuotojų darbo užmokestis nekilo, dėl to pardavimo pajamoms augant mažėjo darbo užmokesčio sąnaudų dalis, atitinkamai mažėjo nusidėvėjimo sąnaudos. Nors kuro sąnaudų dalis dėl vėl kylančių kuro kainų šiek tiek išaugo, bendras pardavimų savikainos lyginamasis svoris lyginant su 2009 m. sumažėjo.

16 pav. UAB Vežėjas bendrojo pelno ir veiklos sąnaudų lyginamųjų svorių pokyčiai 2007-2010 m.

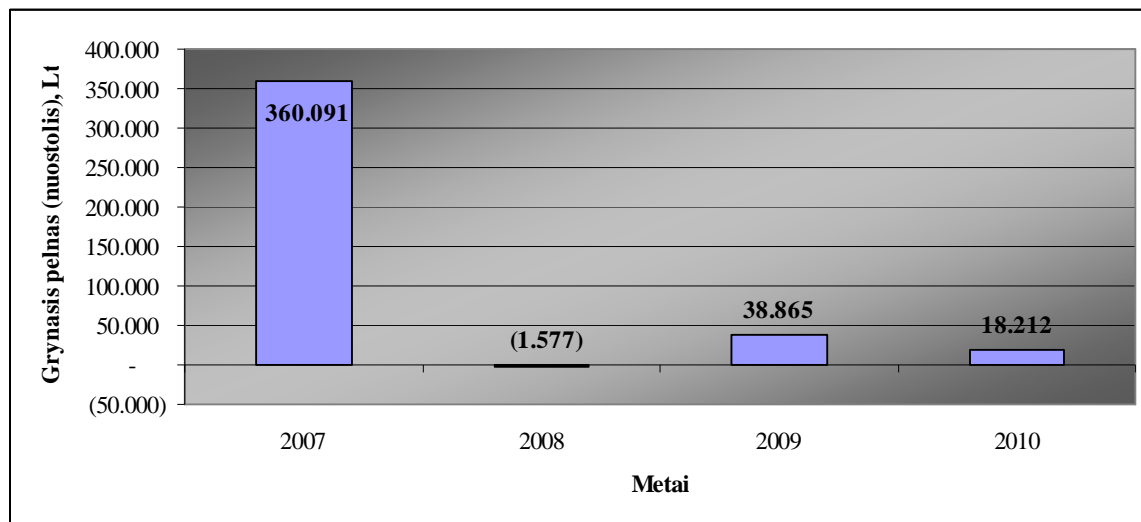
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

16 paveiksle atsispindi įmonės bendrojo pelno ir veiklos sąnaudų svertinių reikšmių kitimo tendencijos. Akivaizdu, jog veiklos sąnaudų lyginamasis svoris ženkliai, t.y. 2,3 procentiniais punktais išaugo 2010 m. Veiklos sąnaudų absoliučios vertės padvigubėjimas nesureikšminamas, dėl to, jog šį pokytį galima laikyti vienkartinium, kadangi veiklos sąnaudos absoliutine išraiška augo dėl abejotinų skolų nurašymo (447.118 Lt). Eliminavus netipinius nuostolius iš veiklos sąnaudų, šio straipsnio svertinė svertinė reikšmė būtų netgi išlikusi panaši kaip ir viso analizuojamo laikotarpio, t.y. 4,6 proc. Mažėjantis atotrūkis tarp bendrojo pelno bei veiklos sąnaudų svertinių reikšmių atitinkamai sąlygojo ir veiklos pelno lyginamojo svorio bei absoliutinės reikšmės mažėjimą analizuojamu laikotarpiu.

Pelno nuostolių ataskaitoje pastebimas nežymus finansinės ir investicinės veiklos rezultatų pokytis analizuojamu laikotarpiu. Šio rodiklio svertinė reikšmė dvigubai išaugo 2008 m. kai dėl 2007 m. antroje pusėje įsigytų 15 naujų vilkikų ženkliai išaugo palūkanų sąnaudos 2008 m. Vėliau šis rodiklis mažėjo, kadangi sekantis vilkikų parko papildymas bei atnaujinimas buvo atliekamas tik 2009 m. bei 2010 m. pabaigose, tačiau naujai įsigytų vilkikų skaičius buvo nebe toks ženklaus, t.y. 4 bei 2 vilkikai, o ir įsigytų vilkikų kaina buvo daug žemesnė lyginant su įsigytų transporto priemonių kainomis 2007 m. Tai atitinkamai sąlygojo mažėjančias palūkanų sąnaudas. Kitos veiklos teigiamą rezultatą sudaro pelningai parduodami atnaujinami vilkikai, kadangi jų rinkos vertė pardavimo

momentu būna didesnė už balansinę vertę, kadangi įmonė taiko trumpą, t.y. 5 metų vilkikų nusidėvėjimo terminą. 2010 m. kitos veiklos pelną mažino netipinis sandoris, t.y. parduotas įmonei priklausęs butas, ir iš šio sandorio patirtas 180.000 Lt nuostolis.

Visi šie pokyčiai sąlygojo UAB Vežėjas grynojo pelno atitinkamą kitimą analizuojamu laikotarpiu. Grynojo pelno pasikeitimas pavaizduotas 17 paveiksle.

17 pav. UAB Vežėjas grynojo pelno dinamika 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Kaip matyti iš pateikto paveikslo didžiausias grynasis pelnas buvo uždirbtas 2007 m. Tuo tarpu didžiausias grynojo pelno kritimas užfiksuotas 2008 m., kai mažėjant paslaugų įkainiams, o kuro kainoms augant sumažėjo bendrasis pelnas ir išaugo palūkanų sąnaudos dėl 2007 m. atliktų investicijų. 2010 m. sumažėjus grynojo pelno maržai, grynasis pelnas absoliučia verte taip pat sumažėjo lyginant su 2009 m. nepaisant to, jog pardavimai augo. Tačiau kaip jau minėta, šio laikotarpio grynojo pelno maržos bei absoliutinės vertės mažėjimą pagrįde įtakoję netipiniai nuostoliai, t.y. 447.118 Lt į veiklos sąnaudas nurašyta abejotina skola bei nuostolingai parduotas butas (180.000 Lt). Eliminavus šiuos netipinius nuostolius grynasis įmonės pelnas 2010 m. būtų siekęs 529.141 Lt, o grynojo pelno marža – 2,5 proc.

Apibendrinant pelno nuostolio ataskaitos dinaminę bei struktūrinių pokyčių analizę, galima daryti išvadą, jog įmonės tikslas gauti kuo didesnę pelną po atliktų investicijų į vilkikų parko ženklų išplėtimą 2007 m. pabaigoje pradėjo realizuotis tik 2009 m. pabaigoje, tačiau to negalima vertinti kaip nesėkmingų investicijų, kadangi jos padėjo įmonei išgyventi ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kai nepaisant ženklų kuro kainų šuolio ir mažėjančių pervežimo paslaugų įkainių, įmonė sugebėjo dirbti efektyviau, ir nepatirti ženklų nuostolių, su kuriais susidūrė nemaža dalis transporto sektoriaus įmonių. Objektivesnį įmonės rezultatų įvertinimui tikslinga atlikti detalesnę pelningumo rodiklių analizę.

2.4. UAB Vežėjas santykinų finansinių rodiklių analizė

2.4.1. UAB Vežėjas pelningumo analizė

Pelnas yra vienas svarbiausių įmonės rodiklių, kuris domina tiek vidinės finansinės analizės vartotojus (akcininkus, vadovus ir kt.), tiek ir išorinius (kreditorius, investuotojus, valstybines institucijas ir t.t.). Pelno reikia įmonei, jos plėtrai ir nuolatiniam finansiniam verslo pajėgumui palaikyti. Kadangi absoliutus pelno dydis neleidžia įvertinti įmonės veiklos efektyvumo, 8 lentelėje pateikiami UAB Vežėjas pelningumo rodikliai leidžiantys objektyviai įvertinti įmonės veiklos, turto bei savininkų investuotų lėšų finansinę gražą. UAB Vežėjas pelningumo rodikliai lyginami ir su kitų kelių transporto sektoriaus įmonių rezultatais 2007-2009 m. Šių rodiklių palyginimas nepateikiamas tik 2010 m. dėl nepakankamų duomenų.

8 lentelė

UAB Vežėjas bei Lietuvos krovinio kelių transporto sektoriaus įmonių pelningumo rodikliai

Pelningumo rodikliai	2007		2008		2009		2010
	UAB Vežėjas	Sektoriaus įmonių*	UAB Vežėjas	Sektoriaus įmonių*	UAB Vežėjas	Sektoriaus įmonių*	UAB Vežėjas
Bendrasis pelningumas, %	10,2	24,0	7,6	17,0	6,1	19,0	7,6
Veiklos pelningumas, %	5,8	3,1	3,0	-1,1	1,7	-2,6	0,9
Grynasis pelningumas, %	2,2	2,1	0,0	-1,2	0,2	-3,5	0,1
Turto pelningumas (ROA), %	2,7	3,1	0,0	-2,4	0,4	-4,8	0,2
Nuosavybės pelningumas (ROE), %	25,7	16,7	-0,1	-0,4	2,7	2,2	1,2

* krovinio kelių transporto sektoriaus įmonių Lietuvoje vidurkis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas bei Statistikos departamento duomenis

Vertinant įmonės bendrąjį pelningumą, galima teigti jog jis yra santykinai mažas, tačiau atsižvelgiant į šalies ekonominę situaciją analizuojamu laikotarpiu, jį galima vertinti kaip patenkinamą. Lyginant UAB Vežėjas bei tos pačios veiklos sektoriaus įmonių bendrojo pelningumo duomenis pastebima tendencija, kad UAB Vežėjas bendrasis veiklos pelningumas yra ženkliai žemesnis visais analizuojamais laikotarpiais. Ši situacija veikiausiai susidaro dėl nusidėvėjimo sąnaudų, kurios įprastai sudaro santykinai didelę dalį transporto sektoriaus įmonių sąnaudų struktūroje, apskaitos skirtinguose sąnaudų straipsniuose. Tokią išvadą galima daryti, kadangi UAB Vežėjas veiklos pelningumas lyginant su sektoriaus įmonių rodikliu visais analizuojamais laikotarpiais jau buvo didesnis, nors įprastai transporto sektoriaus veiklos sąnaudų struktūroje didžiąją dalį sudaro administracijos darbuotojų darbo užmokesčio sąnaudos, kurių skirtumas tarp UAB Vežėjas bei kitų to paties sektoriaus įmonių vargu ar tikėtinas. UAB Vežėjas grynojo pelningumo pokyčius sąlygojo pelno (nuostolio) ataskaitos dinamikos bei struktūros analizės metu įvardintos priežastys, t.y. kuro kainų didėjimas bei transportavimo paslaugų įkainių mažėjimas 2008 m. bei nuostoliai dėl nurašytų abejotinių debitoriaus skolų ir buto pardavimo.

Vertinant UAB Vežėjas turto pelningumą, jis yra vertinamas patenkinamai dėl ekonominės situacijos analizuojamu laikotarpiu bei dėl sektoriaus ypatybių, kadangi transporto paslaugų atlikimui ir pajamų gavimui reikalingas santykinai didelės vertės ilgalaikis turtas (transporto priemonės), kurio nusidėvėjimo koeficientas yra didelis. Kelių transporto įmonių ilgalaikis turtas sudaro apie 90 proc. viso turto. Be to, UAB Vežėjas turto pelningumas yra aukštesnis nei sektoriaus įmonių, išskyrus 2007 m. kai metų pabaigoje atnaujintas ir padidintas UAB Vežėjas vilkikų parkas padidino įmonės turto vertę, nors naujai įsigytas turtas pajamas ir pelną generavo ne visą laikotarpį.

Remiantis Bernstein modeliu turto pelningumo dinaminį pokytį pagrinde įtakoja du veiksniai – grynojo pelno bei turto pokyčiai (9 lentelė).

9 lentelė

UAB Vežėjas turto pelningumą sąlygojančių veiksnių įvertinimas

Veiksniai	2007/2008	2008/2009	2009/2010	
$\Delta T \rightarrow \Delta ROA$	0,67%	0,00%	0,09%	
$\Delta GP \rightarrow \Delta ROA$	-3,41%	0,40%	-0,25%	
ΔROA	-2,74%	0,40%	-0,16%	
Rodikliai	2007	2008	2009	2010
Turtas (T), Lt	13.210.034	10.617.796	10.136.380	8.230.579
Grynasis pelnas (GP), Lt	360091	(1577)	38865	18212
Turto pelningumas (ROA), %	2,7	0,0	0,4	0,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

2008 m. neigiamą turto pelningumo pokytį, t.y. sumažėjimą 2,74 procentiniais punktais lėmė grynojo pelno sąlygotas neigiamas pokytis, kuris buvo didesnis už turto veiksnio sąlygotą teigiamą turto pelningumo kitimą. 2009 m. turto pelningumo didėjimą 0,4 procentiniu punktu, lyginant su ankstesniu laikotarpiu lėmė vienintelis veiksnys, - tai grynojo pelno teigiamas pokytis. 2010 m. turto pelningumo pasikeitimą kaip ir 2008 m. lėmė neigiamas pelningumo pasikeitimas dėl grynojo pelno sumažėjimo, kurio neatsvėrė net teigiamas pelningumo pasikeitimas dėl turto veiksnio, mažėjant turto vertei.

Akcininkams, analizuojantiems įmonės veiklą, daug svarbesnis yra nuosavo kapitalo pelningumas. UAB Vežėjas nuosavybės graža 2007 – 2009 m. viršijo kitų transporto sektoriaus įmonių nuosavo kapitalo pelningumą. Remiantis L. Bernstein modeliu nuosavo kapitalo pelningumą, jo dinaminį pokytį pagrinde įtakoja du veiksniai – grynojo pelno bei nuosavo kapitalo pokyčiai (10 lentelė).

2008 m. grynojo pelno ryškus neigiamas pokytis sąlygojo nuosavo kapitalo pelningumo sumažėjimą 26 proc., lyginant su 2007 metų kapitalo pelningumu, tačiau nuosavo kapitalo veiksnys nors ir nežymiai, bet padidina nuosavo kapitalo pelningumą 0,03 proc. dėl nuosavo kapitalo mažėjimo 2008 m. laikotarpyje sąlygoto 2008 m. patirto nuostolio. Analizuojant 2009 m. nuosavo kapitalo pelningumo teigiamą pokytį sąlygotą grynojo pelno padidėjimo, iš pelno 2009 m. ataskaitos matome, kad įmonės pardavimo savikaina ir veiklos sąnaudos mažėjo didesniu tempu nei

pardavimo pajamų mažėjimas, tačiau grynojo pelno padidėjimą įtakojo ir 84,2 proc. išaugęs kitos veiklos teigiamas rezultatas pelningai pardavus UAB Vežėjas senus vilkikus bei sumažėjusios palūkanų sąnaudos.

10 lentelė

UAB Vežėjas nuosavo kapitalo pelningumą sąlygojančių veiksnių įvertinimas

Veiksniai	2007/2008	2008/2009	2009/2010	
$\Delta NK \rightarrow \Delta ROE$	0,03%	0,00%	-0,03%	
$\Delta GP \rightarrow \Delta ROE$	-26%	2,81%	-1,42%	
ΔROE	-25,8%	2,81%	-1,45%	
Rodikliai	2007	2008	2009	2010
Nuosavas kapitalas (NK), Lt	1.403.176	1.401.600	1.440.465	1.458.677
Grynasis pelnas (GP), Lt	360.091	(1.577)	38.865	18.212
Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE), %	25,7	-0,1	2,7	1,2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Kaip matome iš 10 lentelės, nuosavybės grąža 2010 m. lyginant ją su 2009 m. mažėja nuo 2,7 proc. iki 1,2 proc., tačiau tai buvo sąlygota 2010 m. grynojo pelno kritimo 53,1 proc. lyginant su 2009 m. (žr. Pelno (nuostolio) ataskaitos horizontaliąją analizę - 15 priedas), kas sąlygojo ROE sumažėjimą -1,42 proc., o 2010 m. nuosavo kapitalo padidėjimas ROE sumažino dar 0,03 proc.

Siekiant 2010 m. stabilizuoti nuosavo kapitalo pelningumą, o vėliau – jį didinti, reikėjo padidinti pelno masę apie 21.172 Lt arba parduoti nenaudojamą ilgalaikį turtą bei atsargas už 784.158 Lt, kas didintų turto apyvartumą, kadangi remiantis Du Ponto modeliu, nuosavo kapitalo pelningumas yra tiesiogiai proporcingas pardavimų pelningumui, turto apyvartumui ir atvirkščiai proporcingas dydžiui nusakančiam įmonės kapitalo struktūrą. Nuosavo kapitalo pelningumas 2010 m. sumažėjo 53,7 proc. lyginant su 2009 m. (11 lentelė).

11 lentelė

UAB Vežėjas nuosavo kapitalo pelningumą sąlygojančių veiksnių bei rodiklių įvertinimas

Rodikliai	2007	2008	2009	2010
Turtas, Lt	13.210.034	10.617.796	10.136.380	8.230.579
Nuosavas kapitalas, Lt	1.403.176	1.401.600	1.440.465	1.458.677
Pardavimai, Lt	16.701.894	18.455.587	16.156.214	21.083.099
Grynasis pelnas, Lt	360.091	-1.577	38.865	18.212
Grynasis pardavimų pelningumas, %	2,16	-0,01	0,24	0,09
Turto apyvartumas	1,26	1,74	1,59	2,56
(Įmonės kapitalo struktūra) ⁻¹	9,41	7,58	7,04	5,64
Nuosavo kapitalo pelningumas, %	25,66	-0,11	2,70	1,25

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Ši sumažėjimą sąlygojo grynojo pardavimų pelningumo sumažėjimas 64,1 proc. bei įmonės kapitalo struktūrą apibūdinančio veiksnio atvirkščio dydžio sumažėjimas 19,82 proc., o turto apyvartumo didėjimas 60,7 proc., didino nuosavo kapitalo pelningumą. Taigi remiantis šių veiksnių pokyčiais, nuosavo kapitalo pelningumą 2010 m. galime išreikšti:

$$ROE_{2010} = (1 - 0,641) * \left(\frac{GP}{PP}\right)_{2009} * (1 + 0,607) * \left(\frac{PP}{T}\right)_{2009} * (1 - 0,198) * \left(\frac{T}{NK}\right)_{2009} = 0,463 * ROE_{2009}. \quad (2.1)$$

Taigi įmonė UAB Vežėjas norėdama stabilizuoti ROE, turėtų didinti grynąjį pardavimų pelningumą, bei dar labiau greitinti turto apyvartumą. Tai būtų optimalus sprendimas, kurį patvirtina ir ROA_{2010} koeficientas. UAB Vežėjas ROA rodiklis 2008-2009 m. yra didesnis nei kitų toje pačioje šakoje veikiančių įmonių, tai rodo, kad įmonė šiuo laikotarpiu efektyviai išnaudojo savo turta grynajam pelnui uždirbti. Tačiau 2010 m. ROA koeficientas mažėjo. Kaip ir ROE_{2010} sumažėjimą, taip ir ROA_{2010} neigiamą pokytį sąlygojo tie patys veiksniai:

$$ROA_{2010} = (1 - 0,641) * \left(\frac{GP}{PP}\right)_{2009} * (1 + 0,607) * \left(\frac{PP}{T}\right)_{2009} = 0,57 * ROA_{2009}, \quad (2.2)$$

- grynojo pardavimų pelningumo sumažėjimas 64,1 proc.;
- turto apyvartumo didėjimas 60,7 proc..

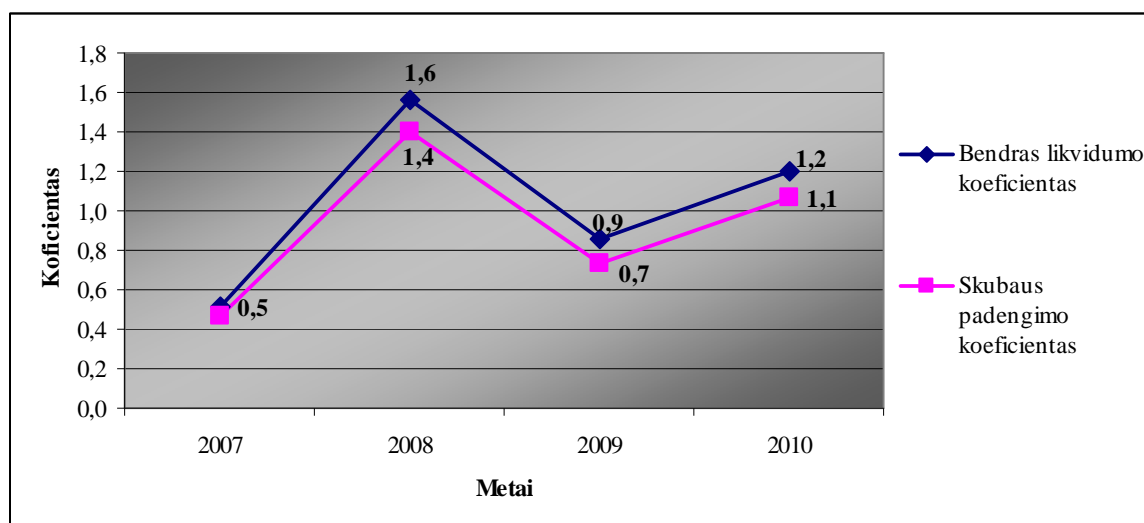
Apibendrinant įmonės pelningumo rodiklius galima teigti, jog įmonė dirbo efektyviai ir pakankamai pelningai esant tokioms sąlygoms, kai bendra ekonomika patyrė didžiulį nuosmukį ir didelė dalis įmonių ne tik dirbo nuostolingai, traukėsi, bet ir bankrutavo. Juolab, kad įmonė elgėsi socialiai atsakingai ir sugebėjo išlaikyti visas darbo vietas, nors darbo užmokestį darbuotojams teko nežymiai sumažinti. Situaciją gerina ir faktas, jog įmonės grynojo pelno maržos sumažėjimas 2010 m. buvo nulemtas netipinių nuostolių, t.y. abejotinos skolos nurašymo bei nuostolingo buto pardavimo, ko galima išvengti ateityje.

Praktikoje dažnai egzistuoja situacija, kai įmonė dirba pelningai, bet dėl netinkamos turto finansavimo struktūros tampa nepajėgi laiku vykdyti prisiimtus įsipareigojimus ir tampa nemoki, kas gali nulemti veiklos sutrikimus ar privesti prie bankroto. Todėl itin svarbu analizuoti įmonės mokumą.

2.4.2. UAB Vežėjas mokumo analizė

UAB Vežėjas trumpalaikį mokumą apibūdinantys koeficientai analizuojamu laikotarpiu ženkliai svyravo (18 paveikslas)

Žemo 2007 m. UAB Vežėjas bendrojo mokumo koeficiento priežastis - tai nemažai įmonės lėšų pareikalavęs investavimas į ilgalaikį turtą – 2007 m. įmonė įsigijo 20 naujų vilkikų (pardavė 5 senus), kadangi vilkikų parko atnaujinimas ir plėtra yra svarbus faktorius siekiant maksimizuoti įmonės rezultatus.

18 pav. UAB Vežėjas trumpalaikio mokumo dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Kadangi trumpalaikio turto vertė analizuojamu laikotarpiu, išskyrus 2010 m. kasmet augo, tiek bendrojo tiek skubaus padengimo koeficientų kitimą lėmė išsipareigojimų struktūros kitimas, t.y. 2008 m. įmonės mokumas padidėjo dėl suformuotų lizingo mokėjimų atidėjimų, kurie sumažino trumpalaikių išsipareigojimų sumą atitinkamai ilgalaikių išsipareigojimų sumos didėjimo sąskaita. Atėjus terminui gražinti lizingo mokėjimų atidėjimus, įmonės mokumas vėl sumažėjo. 2010 m. trumpalaikių išsipareigojimų sumai sumažėjus didesne proporcija lyginant su trumpalaikio turto sumažėjimu, mokumas vėl siekė vadinamąjį saugumo slenkstį.

Iš pažiūros žemas UAB Vežėjas mokumas tuo pačiu lemia efektyvų trumpalaikio turto panaudojimą. Bendrasis mokumo koeficientas UAB Vežėjas akcininkams yra priimtinas ir dėl verslo specifikos, kadangi transporto sektoriaus pajamos generuojamos iš ilgalaikio turto, kurio vertė yra labai didelė, todėl norėdami maksimizuoti pelną įmonės vadovai privalo naudoti skolintomis lėšomis, kas didina trumpalaikius išsipareigojimus išaugus ilgalaikių išsipareigojimų einamųjų metų daliai. Šiuo atveju lizingas yra visiškai priimtinas finansavimo šaltinis, kai lizingo mokėjimų ir turto vertės amortizacijos laikas beveik sutampa, nors turto vertė nekrenta taip greitai kaip yra amortizuojama. Taip įmonė gauna kitos veiklos pajamas, pardavusi transporto priemones, kurių balansinė vertė dėl palyginti trumpo nusidėvėjimo laikotarpio įprastai būna mažesnė už to turto rinkos kainą. Laikydamosi tokios praktikos įmonė gauna kitos veiklos pelną, kurį dažniausiai naudoja vilkikų parko atnaujinimui.

Nors atotrūkis tarp bendrojo bei skubaus mokumo koeficientų 2008 m. nežymiai didėjo jis vis tiek vertinamas patenkinamai.

Atotrūkis tarp mokumo ir likvidumo rodiklių 2008 – 2010 m. nėra didelis ir praktiškai nekito. Atlikus paprastąją matematinę analizę atotrūkiui nustatyti:

$$\text{Koefficientų Pokytis} = \frac{(\text{MokumoKoef}_{2008} - \text{LikvidumoKoef}_{2008})}{\text{LikvidumoKoef}_{2008}} = \frac{\text{Atsargos}_{2008}}{(\text{TT}_{2008} - \text{Atsargos}_{2008})} \quad (2.3)$$

matome, kad atotrūkio didėjimą tarp šių rodiklių sąlygojo 92,9 proc. išaugusi nebaigtų vykdyti sutarčių suma bei 96,3 proc. sumažėjęs grynujų pinigų kiekis, kurių efekto nekompensavo atsargų sumažėjimas 32 proc.

UAB Vežėjas grynasis darbinis kapitalas 2008 m. ir 2010 m. yra teigiamas dydis, tuo tarpu 2007 m. bei 2009 m. buvo susiduriama su apyvartinio kapitalo poreikiu, dėl nepakankamo darbinio kapitalo kiekio. Apyvartinio kapitalo poreikis, apskaičiuotas pagal L. Juozaitienės siūlomą formulę, atsispindi 12 lentelėje.

$$\text{Apyvartinio Kapitalo Poreikis} = \frac{(\text{Tr.Turto Apyvartumas} - \text{Tr.Įsipareigojimų Apyvartumas})(\text{Tr.Turt})}{\text{Tr.Turto Apyvartumas}} \quad (2.4)$$

12 lentelė

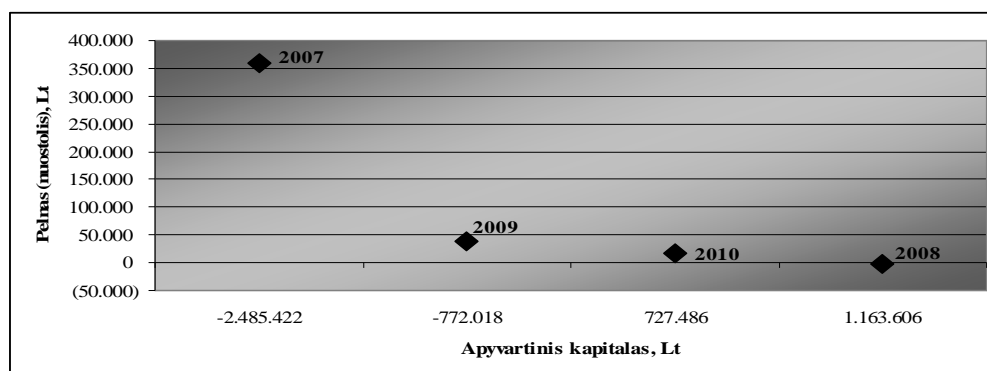
UAB Vežėjas grynasis darbinis kapitalas ir jo poreikio apskaičiavimas

Rodikliai	2007	2008	2009	2010
Grynasis darbinis kapitalas, Lt	-2.485.422	1.163.606	-772.018	727.486
Apyvartinio kapitalo poreikis, Lt	1.275.500	-1.814.568	662.556	-869.719

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Kadangi tarp trumpalaikio turto apyvartumo ir apyvartinio kapitalo poreikio egzistuoja atvirkštinė priklausomybė, 2008 m. bei 2010 m. trumpalaikio turto apyvartumo koeficientui didėjant, apyvartinio kapitalo poreikis mažėjo, bei atitinkamai priešinga tendencija pastebima 2009 m. kai trumpalaikio turto apyvartumo rodiklis mažėjo. 2008 m. bei 2010 m. trumpalaikio turto apyvartumui viršijant trumpalaikių įsipareigojimų apyvartumo koeficientus, papildomo kapitalo poreikio nėra, tuo tarpu 2007 m. ir 2009 m. jis egzistuoja.

Šios įmonės atveju 2007 m. bei 2009 m. neigiamą grynąjį darbinį kapitalą drąsiai galima vertinti teigiamai, kadangi išanalizavus įmonės grynojo darbinio kapitalo ryšį su įmonės pelnu pastebėta tendencija, kuri pavaizduota 19 paveiksle.

19 pav. UAB Vežėjas apyvartinio kapitalo ir pelno ryšys 2007-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Paveikslas puikiai atspindi, jog didžiausią pelną įmonė uždirbo būtent tada, kai darbinis kapitalas buvo neigiamas, o darbiniam kapitalui didėjant pelnas mažėjo. Taigi 2007 metais

trumpalaikis turtas buvo efektyviai išnaudotas maksimaliam įmonės pelno uždirbimui. Tuo tarpu kitais analizuojamais laikotarpiais įmonės darbiniam kapitalui didėjant, jis nebebuvo išnaudotas taip efektyviai.

2.4.3. UAB Vežėjas kapitalo struktūros ir turto panaudojimo efektyvumo analizė

UAB Vežėjas finansų struktūros rodiklius galima vertinti prieštaringai (13 lentelė). Įmonė savo veiklą vysto jau ne pirmus metus, yra perėjusi į pastovaus augimo stadiją, kai pajamų generavimui reikalingų transporto priemonių skaičius analizuojamu laikotarpiu augo, todėl savo veiklą įmonė finansuoja ne tik iš savininkų lėšų, bet atsižvelgiant į santykinai didelę ilgalaikio turto dalį turto struktūroje, finansinius išteklius skolinasi ir iš kredito įstaigų. Skolos koeficientas 2007 m. – 2010 m. kinta intervale nuo 0,89 iki 0,82. Taigi atitinkamais laikotarpiais maždaug 80 – 89 proc. įmonės turto dengiama skolintomis lėšomis. Kreditoriams mažesnė šio rodiklio reikšmė yra patrauklesnė, nes taip jų pinigai tampa saugesniais bankroto atveju. Savininkams - didesnė šio rodiklio vertė reikšmingesnė – jie išlaiko įmonės valdymo kontrolę bei taip siekia pelno didėjimo.

13 lentelė

UAB Vežėjas finansų struktūros koeficientai 2007 – 2010 m.

Rodikliai	2007	2008	2009	2010
Skolos koeficientas	0,89	0,87	0,86	0,82
Finansinis svertas (Įsipareigojimai/NK)	8,41	6,58	6,04	4,64
Pastovaus finansavimo koeficientas	0,61	0,80	0,46	0,55
Auksinės balanso taisyklės koeficientas	1,31	0,86	1,16	0,84

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Skolos nuosavybės koeficientas arba kitaip finansinis svertas 2007-2010 m. rodo, kad UAB Vežėjas savo veiklą finansuoja nuosavomis bei skolintomis lėšomis. Reikšmė ženkliai viršija 1, todėl skolintas kapitalas sudaro didesniąją bendrojo kapitalo dalį. Šis rodiklis laikomas rizikingu, kadangi nuolatinis išskolinimas paprastai laikomas viena iš bankroto sąlygų. Tačiau daugiausia rizikos prisiima įmonės savininkai, kadangi bankroto atveju su kreditoriais reikėtų atsiskaityti anksčiau negu su įmonės savininkais. Tačiau čia galioja taisyklė, jog tarp gaunamo pelno ir rizikos yra tiesioginė priklausomybė ir prisiimdami šią riziką įmonės vadovai užsitikrina aukštesnę nuosavo kapitalo grąžą. Be to, toks finansinis svertas atitinka savininkų interesus – kadangi banko palūkanų normos analizuojamu laikotarpiu buvo nedidelės ir įmonės veikla galėjo būti finansuojama banko paskolomis. Be to, šios įmonės galimybės sumažinti finansinį svertą analizuojamu laikotarpiu yra išnaudotos maksimaliai, kadangi įmonės savininkai visą nepaskirstytą pelną ir taip skiria rezervų didinimui bei nemoka sau dividendų. Įmonės galimybė sumažinti finansinį svertą yra susijusi tik su investicijų į vilkikų parką stabdymu, tačiau tai ilgainiui lemtų pardavimo savikainos didėjimą dėl augančių transporto priemonių eksploatavimo kaštų, remonto, kuro ir net kelių mokesčių sąnaudų didėjimo, dėl žemesnius ekologinius

standartus atitinkančių transporto priemonių eksploataavimo, kas atitinkamai mažintų gaunamą pelną.

Pastovaus finansavimo koeficientas taip pat parodo, jog 50 proc. Įmonės turto yra finansuojama iš pastovių šaltinių, t.y. nuosavo kapitalo ir ilgalaikio turto. Įmonės ilgalaikio ir pastovaus kapitalo santykis, kuris 2010 m. nukrito žemiau 1, o tai rodo, jog tuo laikotarpiu įmonės ilgalaikis turtas nebuvo finansuojamas trumpalaikiais įsipareigojimais, ir kad įmonė yra moki ilgalaikėje perspektyvoje.

Viso turto apyvartumas įmonėje UAB Vežėjas svyruoja gan ženkliai (14 lentelė). Atsižvelgiant į tos pačios srities įmonių turto apyvartumą, jį galima vertinti kaip pakankamai gerą rodiklį, kadangi jis yra aukštesnis už transporto sektoriaus įmonių vidutinį turto apyvartumą (sektoriaus įmonių turto apyvartumo rodiklis 2007-2009 m. svyruoja nuo 1,3 iki 1,5.). Tiesa 2010 m. didėjantį turto apyvartumą labiausiai sąlygojo turto vertės mažėjimas dėl mažėjančios ilgalaikio turto vertės, kurią sąlygoja aukštas nusidėvėjimo laipsnis, nors realiai turtas ir toliau eksploatuojamas ir generuoja pardavimo pajamas.

14 lentelė

UAB Vežėjas turto panaudojimo efektyvumo koeficientai

Rodikliai	2007	2008	2009	2010
Viso turto apyvartumas	1,26	1,74	1,59	2,56
Trumpalaikio turto apyvartumas	6,37	5,69	3,46	4,74
Ilgalaikio turto apyvartumas	1,58	2,50	2,96	5,57
Atsargų apyvartumas dienomis	3	2	5	2
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis	45	58	91	70

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Vertinant ilgalaikio turto apyvartumą, matome, kad UAB Vežėjas analizuojamu laikotarpiu, išskyrus 2007 m.) ilgalaikio materialiojo turto apyvartumas yra didesnis nei kitų toje pačioje šakoje veikiančių įmonių (17 priedas) – vadinasi, įmonė sugeba daug efektyviau išnaudoti savo turimą ilgalaikį turtą. 2007 m. UAB Vežėjas ilgalaikio turto apyvartumas buvo žemesnis, tik dėl to, jog 2007 m. įmonė ženkliai padidino ilgalaikį turtą įsigijusi 20 naujų vilkikų, tačiau tai padarė tik antroje metų pusėje, todėl šis turtas pajamas generavo ne visus metus. Tiek UAB Vežėjas, tiek kitų šioje šakoje veikiančių įmonių ilgalaikio turto apyvartumas analizuojamu laikotarpiu augo, kas reiškia, jog įmonės laikėsi tos pačios taktikos ir sunkmečio metu neinvestavo į transporto priemonių parko atnaujinimą, kadangi tiek UAB Vežėjas, tiek Statistikos departamento pateikiami šio sektoriaus įmonių duomenys rodo, jog 2007 – 2009 m. turto vertė mažėjo.

Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis 2007 – 2009 m. didėjo, o 2010 m. – sumažėjo. Analizuojamo laikotarpio pradžioje lėtėjantį pirkėjų atsiskaitymą pagrindė įtakojo beviltiškos skolos susidarymas restruktūrizavus vieną labai svarbų įmonės klientą. Kitų pirkėjų atsiskaitymas su UAB Vežėjas už atliktas paslaugas nebuvo sutrikęs, t.y. buvo atsiskaitoma laiku, laikantis sutarčių su

debitoriais sąlygų. Šio laikotarpio prastėjančio debitorinių įsiskolinimų apyvartumo, negalima laikyti ženklu, jog UAB Vežėjas netinkamai prižiūri savo debitorines skolas, kadangi su tokia su pat debitorinio įsiskolinimo apyvartumo kitimo tendencija susidūrė ir kitos šio sektoriaus įmonės ir UAB Vežėjas rodikliai nebuvo nukrypę nuo kitų šios veiklos įmonių. 2010 m. gerėjantį debitorinių įsiskolinimų apyvartumą (jis sumažėjo 21 diena, t.y. nuo 91 d. iki 70 d.) pagrinde lėmė abejotinų skolų straipsnio sumažėjimas dalį skolos atgavus, o kitą dalį nurašius į veiklos nuostolius, bei dėl atsigauančios ekonomikos didėjančių pardavimo pajamų, kas tiesiogiai įtakoja debitorinio apyvartumo gerėjimą. 2010 m. spartesnis pirkėjų atsiskaitymas taip pat teigiamai įtakojo ir spartesni atsiskaitymą su tiekėjais.

Atsargų apyvartumas įmonėje yra labai greitas ir tai lemia įmonės veiklos specifika – atsargose apskaitomas tik vilkikuose esantis kuras. 2009 m. sulėtėjusį atsargų apyvartumą lėmė mažėjančios pajamos bei nepilnas įmonės pajėgumų išnaudojimas. 2010 m. pervežimų bendrai ekonominei situacijai gerėjant, o tuo pačiu ir atsigauanant transporto sektoriui atsargų apyvartumas dienomis vėl sumažėjo iki 2 d.

UAB Vežėjas finansinius rodiklius galima vertinti labai prieštarinai. Statistikai daugelis jų gali būti vertinami kaip prasti, tačiau išsiaiškinus tokių rodiklių priežastis ir palaikymo motyvus nuomonę apie įmonės veiklą ir finansinį stabilumą galima keisti. Juolab, jog įmonės veiklos rodikliai nepaisant svyravimų analizuojamu laikotarpiu, galiausiai pagerėjo. Taip pat galima teigti, jog pastarojo ekonominio sunkmečio padariniai po truputėlį likviduojami ir įmonės gali lengviau atsikvėpti. Tuo įsitikinti galima remiantis E. Altmano ir G. Springate bankroto tikimybės prognozavimo modeliais, kuri pateikiama sekančioje dalyje.

2.4.4. UAB Vežėjas bankroto tikimybės įvertinimas

Apskaičiuojant bankroto tikimybę buvo naudojamas E. Altmano modelis įmonėms, kurių akcijos nekotiruojamos biržoje:

$$Z=0,717X_1+0,847X_2+3,107X_3+0,42X_4+0,995X_5 \quad (2.5)$$

Pagal šį modelį apskaičiuota bankroto tikimybė yra labai nevienoda visu analizuojamu laikotarpiu (15 lentelė). 2007 m. bei 2009 m. labai didelė bankroto tikimybė iš esmės buvo susijusi su neigiamu apyvartiniu kapitalu 2007 m. bei 2009 m. 2010 m. gerėjant įmonės veiklos rodikliams, bankroto tikimybė vertinama kaip labai maža.

UAB Vežėjas bankroto tikimybės vertinimas remiantis E. Altmano modeliu

Formulė	Rodiklis	2007	2008	2009	2010
Apyvartinis kapitalas/Turtas	X_1	-0,188	0,110	-0,076	0,088
Nepaskirstytas pelnas/Turtas	X_2	0,026	0,000	0,004	0,002
Pelnas iki apmokestinimo/Turtas	X_3	0,033	0,001	0,004	0,004
Nuosavas kapitalas/Įsipareigojimai	X_4	0,119	0,152	0,166	0,215
Pardavimo pajamos/Turtas	X_5	1,264	1,738	1,594	2,562
Bankroto tikimybė	Z	1,298	1,874	1,616	2,717

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Vertinant UAB Vežėjas veiklą pagal G. Springare modelį patvirtinama E. Altman modelio metu nustatyta tendencija (žr. 16 lentelę), t.y. bankroto tikimybė 2007 bei 2009 m. buvo galima ir vertinama kaip labai didelė, bet 2010 m. laikotarpiu bankroto tikimybė sumažėjo ir gali būti vertinama kaip labai žema.

UAB Vežėjas bankroto tikimybės vertinimas remiantis G. Springate modeliu

Formulė	Rodiklis	2007	2008	2009	2010
Apyvartinis kapitalas/Turtas	A	-0,1881	0,1096	-0,0959	0,0884
Pelnas iki apmokestinimo/Turtas	B	0,0332	0,0008	0,0038	0,0042
Pelnas iki apmokestinimo/Trumpalaikiai įsipareigojimai	C	0,0860	0,0042	0,0071	0,0092
Pardavimo pajamos/Turtas	D	1,2643	1,7382	1,5939	2,5616
Bankroto tikimybė	Z	0,4708	0,8135	0,5553	1,1345

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal UAB Vežėjas duomenis

Manychiau, jog 2007 m. bei 2009 m. bankroto tikimybės vertinimą galima vertinti dviprasmiškai vien dėl to, jog visų rodiklių ganėtinai nepalankios reikšmės turi logišką pateisinimą, kaip pvz. tai, jog įmonė nekaupia nepaskirstyto pelno, o jį skiria rezervams, 2007 m. dėl investicijų į vilkikų parko plėtrą ir atnaujinimą ženkliai išaugo turto vertė, tačiau tai įvyko tik antroje metų pusėje ir padidėjęs turtas iš esmės bloginantis daugelį rodiklių, pajamų dar negeneravo ir pan.

Tačiau negalima paneigti fakto, jog bankroto grėsmė 2008 m. išties buvo galima, kadangi įmonei nepavykus susitarti su pagrindiniu savo kreditoriumi, t.y. lizingo bendrove, dėl lizingo įsipareigojimų atidėjimo, įmonė būtų susidūrusi su rimta mokumo problema, ženkliai išaugus pirkėjų įsiskolinimui bei nuostolingos veiklos, sąnaudoms viršijant pardavimo pajamas.

Kaip bebūtų, įmonė faktiniais rezultatais įrodė, jog pasirinkti sprendimai pasiteisino, nepaisant to, jog nemaža dalis kelių transporto sektoriaus įmonių šio ekonominio nuosmukio sąlygotų pasikeitimų rinkoje neatlaikė (žr. 17 lentelę). Iš pateiktų duomenų galima spręsti, jog transporto sektoriui ekonominis nuosmukis turėjo itin svarbų poveikį, kai bankrutavusių transporto sektoriaus įmonių dalis bendroje Lietuvos įmonių bankroto struktūroje išaugo daugiau nei dvigubai per 2008 m. bei daugiau nei 3,5 karto 2009 m.

Įmonių bankrotų statistika Lietuvoje 2007 – 2010 m.

Rodiklis	2007	2008	2009	2010
Bendras paskelbtų bankrotų skaičius Lietuvos įmonėms	606	957	1844	1754
<i>t. sk. transporto bei saugojimo veiklos įmonėms paskelbtų bankrotų skaičius</i>	35	76	271	171
Transporto bei saugojimo įmonėms paskelbtų bankrotų skaičiaus dalis Lietuvoje, %	5,78	7,94	14,70	9,75
Transporto bei saugojimo įmonėms paskelbtų bankrotų skaičiaus pokytis, lyginant su praėjusiais metais %	(16,67)	117,14	256,58	(36,90)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal įmonių bankroto valdymo departamento duomenis

Apibendrinant analizės metu gautą informaciją, galima teigti, jog įmonė vykdydama savo veiklą susiduria su aukšta nemokumo rizika, tačiau tai labiau sąlygoja šio verslo pobūdis ir specifika, nors mažesnė plėtros apimtis 2007 m. būtų pagerinusi įmonės mokumą. Taip pat galima teigti, jog įmonės priimti sprendimai pasiteisino ir leido pasiekti tokį įmonės veiklos efektyvumo lygį, kuris užtikrino minimalius nuostolius ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kuomet daugelis mažiau patyrusių arba netinkamą plėtros ar finansavimo strategiją pasirinkusių įmonių turėjo sustabdyti ar net baigti savo veiklą. Šiomis aplinkybėmis UAB Vežėjas veiklos rezultatus galima vertinti gana gerai.

III. UAB VEŽĖJAS VEIKLOS VYSTYMO SI TENDENCIJŲ ĮVERTINIMAS

3.1. Ekonominės aplinkos pokyčių įtakos UAB Vežėjas veiklos perspektyvoms vertinimas

18 lentelėje pateiktos pasirinktųjų kintamųjų (BVP, kuro kainų, Lietuvos gyventojų vidutinio darbo užmokesčio) reikšmių pokyčiai 2007 – 2010 m., kuriais remiantis buvo skaičiuojami koreliacijos koeficientai, sudaroma regresinė lygtis bei atliekamas UAB Vežėjas perspektyvų prognozavimas.

18 lentelė

UAB Vežėjas pardavimo pajamų priklausomybė nuo BVP, kuro kainų bei Lietuvos gyventojų vidutinio darbo užmokesčio

Rodiklio metinis padidėjimas (sumažėjimas), %		2007	2008	2009	2010	Koreliacijos koeficientas	Stjudento koeficientas	Lentelinė Stjudento koeficiento reikšmė
ES (25 šalių) BVP	X ₁	2,9	0,4	-4,2	1,9	0,970	2,143	2,132
Lietuvos BVP	X ₂	9,8	2,9	-14,7	1,3	0,844	2,232	2,132
ES (25 šalių) kuro kainų indeksas	X ₃	2,4	10,1	-11,7	14,4	0,946	2,159	2,132
Lietuvos kuro kainų indeksas	X ₄	0,5	14,6	-4,3	15,2	0,896	2,195	2,132
Lietuvos gyventojų vidutinis darbo užmokestis	X ₅	18,9	19,4	-4,4	-3,2	0,086	2,768	2,132
UAB Vežėjas pardavimo pajamos	Y	-	10,5	-12,5	30,5	-	-	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal įmonių bankroto valdymo departamento duomenis

Kaip matyti iš 18 lentelės, tarp pardavimų pajamų pokyčio ir pasirinktų veiksmų egzistuoja tiesioginė priklausomybė, kadangi apskaičiuoti koreliacijos koeficientai yra teigiami. Visais atvejais, išskyrus Lietuvos gyventojų vidutinio darbo užmokesčio, priklausomybė tarp pasirinktų veiksmų pokyčio bei pardavimų pajamų pokyčio yra labai stipri. Koreliacinė analizė rodo, jog nuo BVP, Lietuvos gyventojų atlyginimo ir dyzelino kainos įmonės pardavimų apimtys priklauso tiesiogiai, t.y. didėjant įvardintiems veiksniams, auga ir UAB Vežėjas pardavimo pajamos. Koreliacinė analizė taip pat rodo, jog ryšys tarp UAB Vežėjas pardavimų pokyčio yra stipresnis su Europos Sąjungos BVP bei kuro kainų indekso pokyčiais, lyginant su Lietuvos atitinkamais rodikliais. Tai visiškai suprantama, kadangi įmonės pagrindiniai užsakovai ir maršrutai vyksta Europos Sąjungos šalyse, todėl šio regiono ekonominiai pokyčiai yra reikšmingesni UAB Vežėjas veiklai. Dėl šios priežasties būtent šie rodikliai bus naudojami tolimesnei regresinei analizei.

Apskaičiuoto koreliacijos koeficiento patikimumas buvo patikrintas Stjudento koeficiento pagalba, kurio reikšmės buvo palygintos su t lentelinėmis Stjudento skirstinio reikšmėmis. Šiuo atveju visi pasirinkti faktoriai yra patikimi ir juos galima naudoti tolimesnei regresinei analizei atlikti, kadangi visais atvejais $t \geq t_{lentelinis}$, o tai reiškia, jog ryšys yra tikimybinis.

Kadangi apskaičiavus koreliacijos ryšius gauta, jog stipriausias ryšys yra tarp Europos Sąjungos šalių BVP kitimo (X_1) bei Europos Sąjungos šalių kuro kainų indeksų kitimo (X_2), dėl šios priežasties šie veiksniai buvo naudojami ir porinei regresinei analizei. Jos metu, įmonės pardavimo pajamos (Y) ir parinkti faktoriai (X_1 ir X_3) buvo įvertinti matematine išraiška. Remiantis 18 lentelės duomenimis, buvo apskaičiuotos a ir b reikšmės. Jos pateiktos 19 lentelėje.

19 lentelė

Tiesinės regresijos a ir b reikšmės

	X1	X2
b	6,56	1,45
a	13,67	3,30

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Tuomet gautos tokios regresinės lygtys 3.1. bei 3.2., į kurias įstačius bet kurio veiksnio reikšmę (ES šalių bendro vidaus produkto kitimą (X_1) ar ES šalių kuro kainų indekso kitimą (X_2)), galima apskaičiuoti prognozinę įmonės pardavimo pajamų apimtį.

$$Y_1 = 13,67 + 6,56 X_1; \quad (3.1.)$$

$$Y_2 = 3,3 + 1,45 X_2; \quad (3.2.)$$

Kadangi remiantis moksline literatūra bei logika, galima teigti, jog vieno faktoriaus kitimas negali objektyviai nurodyti įmonės pardavimų apimčių pokyčių ateinančiais laikotarpiais, buvo atlikta ir daugianarė regresinė analizė. Daugianarės regresijos lygties apskaičiavimui buvo pasirinkti tie patys du stipriausią koreliacinį ryšį su įmonės pardavimo pajamomis turintys veiksniai, t.y. Europos Sąjungos šalių BVP kitimas (X_1) bei Europos sąjungos šalių kuro kainų indeksų kitimas (X_2).

Atlikus skaičiavimus gauta lygtis 3.3., kuri parodo priklausomybę tarp UAB Vežėjas pardavimo pajamų bei BVP ir kuro kainų:

$$Y = 8,5 + 3,28 * X_1 + 0,73 * X_2; \quad (3.3)$$

Iš gautos lygties matoma, jog, kad jei nei vienas iš nepriklausomųjų, t.y. bendro vidaus produkto ir kuro kainos pokyčių skaitinės reikšmės nekistų, UAB Vežėjas pardavimo pajamų augimas siektų 8,5 proc. Remiantis koreliacinės analizės metu gautais koeficientais, tiesioginė priklausomybė tarp kintamųjų yra akivaizdi.

Darant prielaidą, jog 2011 m. Europos Sąjungos šalių bendras vidaus produktas padidės proc. 1,75 proc., o kuro kainų indeksas išaugs – 15 proc. lyginant su 2010 m. (Europos komisijos prognozės), įmonės pardavimų apimtys padidės 25,19 proc. ir siektų 26.393.932 Lt. O laikantis Europos komisijos pateiktomis prognozėmis ir atlikus skaičiavimus, jog 2012 m. Europos sąjungos šalių BVP padidės dar 2 proc., o kuro kainų indeksas nesikeis, lyginant su 2011 m., tuomet UAB Vežėjas metiniai pardavimai sudarys 27.776.983 Lt, t.y. bus 31,75 proc. didesni už 2010 metų pardavimus arba 5,24 proc. didesni už 2011 m. pardavimus.

Galima daryti išvadą, jog atrinkti veiksniai tiesiogiai įtakoja įmonės pardavimus, kadangi vienam iš jų pakitus, tiesioginė teigiama įtaka matoma analizuojamos įmonės pardavimų pajamų kitime.

3.2. UAB Vežėjas investicijų pagrindimas ir finansinių ataskaitų projektavimas

Nėra vienintelio tinkamiausio būdo įvertinti įmonės perspektyvos. Dauguma vadovų turi savo verslo strategijas, veiklos planus bei tikslus. Tačiau yra labai svarbu turėti ateities planą, žinoti, kur yra įmonė šiuo metu ir kur ji turėtų būti ateinančiais periodais.

UAB Vežėjas finansinė analizė – tiek vertikali, tiek horizontali – parodė, jog įmonės situacija 2007-2010 m. laikotarpiu kito labai dinamiškai. Tačiau paskutiniaisiais, 2010 metais, dauguma finansinių rodiklių bei finansinis rezultatas buvo gerėjantys. Be to, Lietuvos ir viso pasaulio ekonominė situacija gerėja, todėl svarbu numatyti tam tikras investicijas, kurios leistų sumažinti transporto priemonių parko vidutinį amžių bei pagerinti įmonės rodiklius. Šios dalies tikslas – pagrįsti naujas investicijas, atlikti perspektyvinio balanso, pelno (nuostolių) ataskaitos, svertinių rodiklių skaičiavimus bei analizę.

3.2.1. UAB Vežėjas pelno (nuostolių) ataskaitos prognozė 2011 – 2012 metams

Pagrindinis pelno (nuostolių) ataskaitos prognozavimo tikslas yra įvertinti įmonės rezultatų pokyčius, kurie, atlikus naujas investicijas, pakeistų UAB Vežėjas veiklos rezultata. 2007-2010 metų finansinė analizė leido identifikuoti pagrindines įmonės problemas, jos silpnynes, o tai nulėmė pasirinkimą atlikti tam tikrus veiksmus, įvertinti jų poveikį įmonės veiklos rezultatams.

Planuojamų atlikti investicijų aprašymas bei pagrindimas:

- ✓ Analizuojamu laikotarpiu įmonė sėkmingai išgyveno nuosmukį sektoriuje, tačiau turimas UAB Vežėjas vilkikų parkas praktiškai nebuvo atnaujinamas, todėl artimiausiu metu tikslinga vykdyti vilkikų parko atnaujinimą. UAB Vežėjas pervežimus vykdo ES viduje, todėl senesnis negu 5 metų parkas dirba santykinai neefektyviai dėl didelių remonto ir kelių mokesčio kaštų. Remiantis 2010 m. faktiniais duomenimis vidutiniškai remonto sąnaudos vienam 2005 m. gamybos vilkikui sudaro ~ 20 tūkst. Lt, 2006 m. – 14,5 tūkst. Lt, 2007 m. – 12 tūkst. Lt, o 2009 – 2010 m. – tik 7-8 tūkst. Lt. Taip pat labai jaučiamas kelių mokesčių skirtumas EURO 3 vilkikams ir EURO 5 vilkikams. Apie 80 proc. įmonės važiuojamų maršrutų kerta Vokietiją, kur kelių mokesčio skirtumas 0,04 EUR / 1 km, o tai sudaro ~ 450 EUR / mėn. vienam vilkikui. Tai pat senstant vilkikams didėja ir kuro sąnaudos: 2005 m. vilkikas sunaudoja 36-37 l/100 km, 2006 m. 34-35 l, 2007 m. 32-33 l, o naujas vilkikas iki ~ 2 metų 30-31 l.

- ✓ 2010 m. pabaigoje 10 kliento vilkikų buvo senesni nei 5 metų, o 2011 m. jų skaičius išaugtų iki 23. Siekiama didžiąją dalį jų atnaujinti per 2011 m. metus. t.y. 20 vilkikų, o 2012 metais planuojama atnaujinti kitus 20 vilkikų kurie buvo įsigyti 2007 m.
- ✓ Įmonės galimybės įsigyti naujus vilkikus yra ribotos, todėl priimtinausias finansavimo šaltinis – lizingas. Pagal turimus vilkikų komercinius pasiūlymus bei banko kreditavimo sąlygas investicijų vertė ir struktūra pasiskirstytų sekančiai:

2011 m. investicijų vertė	Finansavimo struktūra	
	Nuosavos lėšos	Skolintos lėšos (lizingas)
5.654.354 Lt	989.512 Lt	4.664.842 Lt

Nuosavų lėšų dalis bus sumokėta iš kitos veiklos pajamų pardavus 20 keičiamų vilkikų. Įmonės vadovo vertinimu vienas vilkikas bus parduotas vidutiniškai už 15.000 Eur, kas sudarys ~ 1,0 mln. Lt kitos veiklos pajamų. Tuo tarpu SEB lizingo turto vertintojai šiuos vilkikus 2010 m. pabaigai įvertino 1,88 mln. Lt. Tai reiškia, kad kliento prognozuojamos minimalios pardavimo kainos yra likvidacinės ir tikrai realu, kad klientas vilkikus ir parduos tokiomis kainomis.

- ✓ 2012 m. prognozėje daroma prielaida, kad 20 vilkikų bus įsigyta analogiškais kainomis kaip ir 2011 m. ir finansavimo struktūra bus 20 proc. nuosavos lėšos ir 80 proc. skolintos.
- ✓ Pardavimo pajamų apimtis prognozuojama, pagal ankstesniame poskyryje nustatytą pardavimo pajamų augimo potencialą įvertinus ekspertų pateikiamus ekonominės aplinkos kintamųjų prognozuojamus pokyčius.

Remiantis šiuo investiciniu planu sudaryta prognozė pelno (nuostolio) ataskaita: pateikiama 20 lentelėje.

20 lentelė

Prognozuojama UAB Vežėjas pelno (nuostolio) ataskaita 2011-2012 m.

Straipsniai	2010	2011		2012	
	Vertė, Lt	Vertė, Lt	Pokytis, %	Vertė, Lt	Pokytis, %
I. Pardavimai	21.083.099	26.393.932	25,2	27.776.983	5,2
II. Parduotų prekių savikaina	19.478.739	24.124.054	23,8	25.443.716	5,5
III. Bendras pelnas (nuostolis)	1.604.360	2.269.878	41,5	2.333.267	2,8
IV. Veiklos sąnaudos	1.420.007	1.214.121	-14,5	1.277.741	5,2
V. Veiklos pelnas (nuostolis)	184.353	1.055.757	472,7	1.055.525	0,0
VI. Kita veikla	178.353	1.000.000	460,7	1.000.000	0,0
VII. Finansinė ir investicinė veikla	-328.398	-328.210	-0,1	-387.210	18,0
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	34.308	1.727.547	4935,4	1.668.315	-3,4
IX. Ypatingoji veikla	0	0	0,0	0	0,0
X. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	34.308	1.727.547	4935,4	1.668.315	-3,4
XI. Pelnas mokesčiai	16.096	362.785	2153,9	350.346	-3,4
XII. Grynas pelnas (nuostolis) paskirstymui	18.212	1.364.762	7393,8	1.317.969	-3,4
Nusidėvėjimas ir amortizacija	3.230.376	4.547.000	40,8	4.531.000	-0,4
EBITDA (įtraukus "Kitos veiklos" rezultata)	3.593.082	6.602.757	83,8	6.586.525	-0,2

Remiantis pasiūlytomis investicijomis, buvo apskaičiuoti UAB Vežėjas finansiniai rezultatai, o taip pat pritaikyta horizontali analizė. Remiantis pasiūlytomis prielaidomis, apskaičiuoti 2011 - 2012 metų prognoziniai rezultatai bei palyginti su 2010 duomenimis. Gauti rezultatai pasiskirsto sekančiai:

- ✓ Pardavimų pajamos 2011 m. padidėtų 25,2 proc. proc., t.y. 5.310.833 Lt. Šį pokytį įtakotų paslaugų įkainių pokytis dėl padidėjusių ir prognozuojamai ir toliau didėjančių kuro kainų. Taip pat vertintina, jog dėl ES šalių ekonomikos augimo tempo bus visiškai išnaudotas turimas vilkikų parkas. 2012 m. pardavimai padidėtų dar 5 proc.
- ✓ Pardavimų savikaina 2011 m. padidėtų 23,8 proc. Šiam padidėjimui didžiausią įtaką darytų didesnės kuro sąnaudos dėl augančių kuro kainų, išaugusios nusidėvėjimo sąnaudos dėl išaugusios turto vertės bei įmonės planų vilkikams taikyti 4 metų nusidėvėjimo terminą, taip pat nežymiai išaugusios darbo užmokesčio sąnaudos. Prognozuojamų savikainos sąnaudų struktūros dinamika pateikiama 18 priede. Tačiau dėl investicijų sąlygojamo parko atnaujinimo mažėtų kelių mokesčio, vilkikų remonto sąnaudos, kas lemtų savikainos didėjimą mažesniu tempu nei pardavimo pajamos ir atitinkamai bendrojo pelno augimas būtų didesnis nei pajamų. Bendrasis pelnas padidėtų 41,5 proc. Tuo tarpu 2012 m. savikaina išaugtų 0,3 procentiniais punktais didesniu tempu, ko pasėkoje bendrojo pelno augimas siektų 2,8 proc.
- ✓ Veiklos sąnaudos 2011 m. sumažėtų 14,5 proc. kadangi nebeįskaitomos jokios netipinės sąnaudos (kaip antai abejotinų skolų nurašymas 2010 m.), tad veiklos sąnaudų dalis pardavimų struktūroje išliktų tame pačiame lygyje, kaip ir visą analizuoją 2007 - 2010 m. laikotarpį. Atitinkamai 2012 m. veiklos sąnaudos išaugtų tik 5,2 proc.
- ✓ Pajamos iš kitos veiklos 2011 m. padidėtų iki 1.000.000 Lt dėl pelningai parduotų 20 keičiamų vilkikų. 2012 m. kitos veiklos pajamos išliktų tokios pat.
- ✓ Galutinis įmonės rezultatas, t.y. grynas pelnas dėl įvardintų veiksmų pokyčių 2011 ir 2012 m. išaugtų ir siektų atitinkamai 1.364.762 Lt ir 1.317.969 Lt.

3.2.2. UAB Vežėjas balanso prognozė 2011 – 2012 metams

Remiantis pasiūlytomis investicijoms ir transformavus duomenis, sekančiai keistųsi ir įmonės balansas. Transformuotas balansas remiantis pateiktomis prielaidomis, pavaizduotas 21 lentelėje.

2011 - 2012 m. balanso duomenys rodo įvairius straipsnių pokyčius, kurie apskaičiuoti 19 priede. Išskirtini šie:

- ✓ Lyginant 2010 ir 2012 m. ilgalaikis įmonės turtas dėl senesnių nei 5 metų vilkikų atnaujinimo išaugo 58,9 proc. iki 6.010.837 Lt. Tuo tarpu trumpalaikis turtas padidėja 32 proc. iki 5.912.122 Lt pagrinde dėl išaugusių kuro atsargų pakilus kuro kainoms,

išankstinių apmokėjimų, už numatomus atnaujinti vilkikus bei pirkėjų išskolinimo augimo didėjant pardavimų pajamoms.

21 lentelė

Prognozuojamas UAB Vežėjas balansas 2011-2012 m.

	2010	2011	2012
A. Ilgalaikis turtas	3.782.175	4.887.483	6.010.837
I. Nematerialus turtas	3	0	0
II. Ilgalaikis materialus turtas	3.782.172	4.887.483	6.010.837
II.1. Pastatai ir statiniai	2.043	0	0
II.3. Mašinos ir įrengimai	3.780.129	4.887.483	6.010.837
B. Trumpalaikis turtas	4.448.404	6.141.745	5.912.122
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir neb. vykdyti sutartys	336.927	494.698	494.698
I.1. Atsargos	121.632	139.877	139.877
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	60.474	200.000	200.000
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	154.821	154.821	154.821
II. Per vienerius metus gautinos sumos	4.026.628	4.557.086	4.630.159
II.1. Pirkėjų išskolinimas	3.676.077	4.257.086	4.480.159
II.2. Kitos gautinos sumos	350.551	300.000	150.000
III. Kitas trumpalaikis turtas	31.075	30.000	30.000
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	53.774	1.089.961	787.266
TURTAS IŠ VISO	8.230.579	11.029.228	11.922.959
A. Nuosavas kapitalas	1.458.677	2.823.439	4.141.408
I. Kapitalas	632.000	632.000	632.000
II. Rezervai	808.465	826.677	2.191.439
II.1. Privalomasis	63.200	63.200	63.200
II.2. Kiti rezervai	745.265	763.477	2.128.239
III. Nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	18.212	1.364.762	1.317.969
B. Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	6.771.902	8.205.789	7.781.551
I. Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	3.050.984	4.097.709	3.420.496
II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	3.720.918	4.108.080	4.361.055
II.1 Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	2.767.984	2.636.783	2.849.563
II.2 Finansinės skolos	200.000	200.000	200.000
II.3 Skolos tiekėjams	605.454	756.818	794.658
II.4. Pelno mokesčio įsipareigojimai	16.096	362.785	350.346
II.5. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	125.356	144.159	158.575
II.6 Kt. mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	6.028	7.535	7.912
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	8.230.579	11.029.228	11.922.959

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

- ✓ Nuosavas kapitalas taip pat išaugtų. Nuosavo kapitalo augimas 183,9 proc., t.y. iki 4.141.408 Lt siejamas su uždirbtu pelnu 2011 – 2012 m.
- ✓ Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai dėl atliktų investicijų išaugtų 14,9 proc. t.y. iki 7.781.551 Lt.
- ✓ Vertinant visą įmonės balansinę vertę – ji 2011 – 2012 m. padidėtų, ir didžiąją dalį šio augimo sudarytų nuosavo kapitalo dalies didėjimas, kas vertintina itin teigiamai.

3.2.3. UAB Vežėjas santykinų rodiklių prognozė 2011 – 2012 metams

Remiantis prognozinė įmonės pelno (nuostolių) ataskaita ir balansu, buvo apskaičiuoti finansiniai santykiniai rodikliai. Gauti rezultatai padės įvertinti, ar pasiūlyti pakeitimai padėtų įmonei dirbti efektyviau ir dėl to pagerinti veiklos rezultatus, t.y. padidinti pelningumą.

22 lentelė

Prognozuojami UAB Vežėjas santykiniai rodikliai 2011 -2012 m.

	2010	2011		2012	
	Reikšmė	Reikšmė	Pokytis	Reikšmė	Pokytis
Bendrasis pelningumas, %	7,6	8,6	1,0	8,4	-0,2
Veiklos pelningumas, %	0,9	4,0	3,1	3,8	-0,2
Grynasis pelningumas, %	0,1	5,2	5,1	4,7	-0,4
Turto pelningumas, %	0,2	12,4	12,2	11,1	-1,3
Nuosavybės pelningumas, %	1,2	48,3	47,1	31,8	-16,5
Bendrasis mokumo koeficientas	1,2	1,5	0,3	1,4	-0,1
Skolos koeficientas	82,3	74,4	-7,9	65,3	-9,1
Finansinis svertas (Įsipareigojimai/NK)	4,6	2,9	-1,7	1,9	-1,0
Turto apyvartumas	2,6	2,4	-0,2	2,3	-0,1
Trumpalaikio turto apyvartumas	4,7	4,3	-0,4	4,7	0,4
Ilgalaikio turto apyvartumas	5,6	5,4	-0,2	4,6	-0,8
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis	64	59	-4,8	59	0,0
Skolos aptarnavimo koeficientas	1,22	2,22	-	2,03	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis apskaičiuotais prognoziniais pelningumo rodikliais 2011 - 2012 metams, kurie pateikti 22 lentelėje galima daryti išvadą, jog visi pelningumo rodikliai ženkliai pagerėtų. Nuosavo bei turto pelningumo didėjimas yra tiesiogiai susijęs su įmonės grynojo pelningumo didėjimu bei turto apyvartumo lygio išlaikymu didinant jo apimtį. Nuosavo kapitalo pelningumo augimui taip pat didelę įtaką turėtų ženklus skolintų lėšų dalies kapitalo struktūroje mažėjimas.

Taigi drąsiai galima teigti, jog pasiūlyta strategija atnaujinti įmonės vilkikų parką pasiteisintų ir leistų įmonei ne tik gauti didesnę pelną absoliučia verte dėl atsigavimo transporto rinkoje, bet ir padidinti grynojo pelno maržą, kuri rodo teigiamą veiklos rezultatų pokytį dėl investicijų sąlygoto efektyvumo didinimo, t.y. geresnio rezultato pasiekimo mažesnėmis santykinėmis sąnaudomis. Be to pasiūlytas sprendimas sumažintų įmonės nemokumo riziką.

Įmonės gebėjimą vykdyti lizingo įsipareigojimus rodo skolos aptarnavimo koeficientas (DSCR), kuris rodo, jog įmonės generuojamas pelnas prieš mokesčius palūkanas ir nusidėvėjimą (EBITDA įvertinus kitos veiklos rezultata), yra pakankamas palūkanų bei lizingo įmokų kredito institucijoms mokėti. Atliktų investicijų teigiamą įtaką rodo gerėjanti šio rodiklio reikšmė.

2012 m. nežymus neigiamas rodiklių pokytis yra nulemtas didele grynujų pinigų ir jų ekvivalentų dalimi, kurią tinkamai paskirsčius įsipareigojimų dengimui būtų galima labiau sumažinti UAB Vežėjas įskolinimo lygį bei nemokumo riziką. Taip pat rezultatų neigiamas kitimas siejamas su prognozuojamai didėjančiomis darbo užmokesčio sąnaudomis dėl didinamo darbuotojų

darbo užmokesčio, kurio įmonė neprivalo daryti, tačiau manoma, jog tinkamas darbuotojų motyvavimas gali būti lemiamu veiksnio siekiant išlaikyti profesionalų kolektyvą, kuris taip pat yra svarbus įmonės sėkmės veiksnys.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Nepaisant įvairių autorių nuomonių skirtumo įmonės veiklos analizės turinio klausimu, įmonės, siekdamos išsilaikyti konkurencingoje rinkoje ir užtikrinti savo veiklos tęstinumą, turi nuolat analizuoti savo veiklos rezultatus, kadangi teisingas esamos būklės įvertinimas padeda gerokai objektyviau įvertinti įmonės veiklos plėtros būdus ir galimybes, o tai yra viena iš būtinų kiekvienos įmonės išlikimo ir tolimesnio veiklos vystymo sąlygų.

Analizuojant įmonės veiklą bei jos vystymosi tendencijas labai svarbu įvertinti aplinką, kurioje veikia įmonė. Vidinė aplinka turi labai didelę įtaką įmonės veiklai. Kiekvienas vadovas pats gali pasirinkti ir įtakoti savo įmonės vidinius veiksmus: tikslus, technologiją, darbuotojus ir kt., nepriklausomai nuo išorinės aplinkos poveikio. Tuo tarpu išoriniai veiksniai vis stipriau veikia įmonių veiklą ir jos rezultatus, tačiau vadovai negali turėti įtakos išorinės aplinkos pokyčiams, o gali tik ja naudotis. Išorinė aplinka skirstoma į tiesioginius ir netiesioginius veiksmus, priverčiančius įmonę reaguoti į jų kitimą. Taigi įmonė analizuodama savo veiklą visiškai negali atsiriboti nuo aplinkos, nes jos vidiniai ir išoriniai veiksniai neišvengiamai siejasi tarpusavyje ir lemia veiklos rezultatus.

Ekonominio ciklo fazių kaita analizuojamu 2007 – 2010 m. laikotarpiu neišvengiamai paveikė įmonės veiklos rezultatus. Atlikta UAB Vežėjas veiklos retrospektyvinė analizė rodo, jog įmonės veiklos rezultatai analizuojamu laikotarpiu kito labai dinamiškai.

Remiantis horizontalia ir vertikalio turto analize, galima teigti jog įmonės turtas analizuojamu 2007 - 2010 metų laikotarpiu tendencingai mažėjo, t.y. nuo 10.589.900 Lt sumažėjo iki 8.230.579 Lt. Ši mažėjimą lėmė ženklus ilgalaikio turto vertės mažėjimas dėl įmonės turtui taikomo trumpo nusidėvėjimo termino, kadangi po 2007 m. pabaigoje atliktų investicijų į transporto parko plėtrą bei atnaujinimą įmonė buvo sustabdžiusi tolimesnes investicijas ir vykdė tik nežymų parko atnaujinimą 2009 m. bei 2010 m. pabaigose. Tuo tarpu trumpalaikis turtas analizuojamu laikotarpiu išaugo beveik dvigubai. Neigiamai vertintina tai, jog trumpalaikio turto augimą 2008 m. sudarė pokyčiai pirkėjų įsiskolinimo srityje, kai atsirado 826.426 Lt abejotina skola, reorganizavus vieną iš pagrindinių įmonės klientų. Ši skola buvo tik dalinai gražinta 2010 m., pusė skolos nurašyta į veiklos nuostolius, o likusią 189.780 Lt sumą debitorius įsipareigojo gražinti per 2011 m. Kitais metais trumpalaikio turto augimą taip pat labiausiai įtakojo debitorių įsiskolinimo augimas. Pirkėjų įsiskolinimo lyginamasis svoris UAB Vežėjas turto struktūroje išaugo nuo 15,2 iki 44,7 proc. ir tai rodo mažėjantį įmonės pirkėjų mokumą bei sumažėjusią atsiskaitymų politikos kontrolę. Dėl pirkėjų įsipareigojimų nevykdymo 6 kartus sumažėjo ir įmonės turimų pinigų ir jų ekvivalentų suma.

Dėl vykusių turto struktūrinių pokyčių, analizuojamu laikotarpiu ilgalaikio ir trumpalaikio turto santykis pakito nuo 80/20 proc. iki 46/54 proc. Remiantis šiais pokyčiais galima daryti išvadą, jog tai signalizuoja apie senstantį įmonės transporto priemonių parką bei būtinybę jį atnaujinti, kadangi įmonės pajamas generuoja būtent ilgalaikis turtas, t.y. transporto priemonės.

Atlikta UAB Vežėjas horizontalioji ir vertikalioji nuosavo kapitalo ir išsipareigojimų analizė rodo, jog įmonėje dominuoja skolintas kapitalas, kurio lyginamasis svoris per 2007 - 2010 m. svyravo nuo 89,4 iki 82,3 proc. įmonės kapitalo ir išsipareigojimų struktūroje. Kadangi didžiąją išsipareigojimų dalį sudaro lizingo išsipareigojimai, tai jiems amortizuojantis atitinkamai didėjo nuosavo kapitalo dalis bendroje kapitalo ir išsipareigojimų struktūroje. Tai reiškia, kad vis didesnė UAB Vežėjas turto dalis yra dengiama savininkų lėšomis. Mažėjančią kreditorių riziką rodo ir Finansinio sverto mažėjimas analizuojamu laikotarpiu nuo 8,41 iki 4,64, reiškia, jog išsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis mažėjo, kas atitinkamai mažina kreditorių riziką ir teigiamai veikia įmonės perspektyvas skolintis ateityje, nepaisant to, jog tai dar toli gražu neatitinka siektinos finansinio sverto 0,5 reikšmės, kuris rodytų, jog įmonės nuosavas kapitalas 2 kartus dengtų įmonės išsipareigojimus.

Apibendrinant pelno nuostolio ataskaitos dinaminį bei struktūrinių pokyčių analizę, galima daryti išvadą, jog įmonės tikslas gauti kuo didesnę pelną po atliktų investicijų į vilkikų parko ženklų išplėtimą 2007 m. pabaigoje pradėjo realizuotis tik 2009 m. pabaigoje, tačiau to negalima vertinti kaip nesėkmingų investicijų, kadangi jos padėjo įmonei išgyventi ekonominio nuosmukio laikotarpiu, kai nepaisant ženklaus kuro kainų šuolio ir mažėjančių pervežimo paslaugų įkainių, įmonė sugebėjo dirbti santykinai efektyviau, ir nepatirti ženklių nuostolių, su kuriais susidūrė nemaža dalis transporto sektoriaus įmonių. Tiesa šis investicinis sprendimas sąlygojo ir įmonės nemokumo rizikos padidėjimą, kuri galėjo būti ir bankroto priežastimi, kurio tikimybė 2007 m. bei 2009 m. buvo vertinama kaip labai aukšta. Tuo tarpu 2010 m. ekonomikos atsigavimas teigiamai įtakojo įmonės rezultatus, kurie absoliučia verte buvo prastesni lyginant su 2009 m. tik dėl to, jog įmonė patyrė netipinių nuostolių, t.y. buvo nurašytos beviltiškos debitorių skolos, bei nuostolingai parduotas įmonei priklausęs butas. Susirūpinti verčia tik didėjanti savikainos dalis tenkanti vienam pardavimų litui, kurią sąlygojo senėjantis vilkikų parkas ir dėl to augančios kuro, kelių mokesčių bei vilkikų remonto sąnaudos, kas vėlgi rodo parko atnaujinimo būtinybę siekiant gerinti įmonės veiklos efektyvumą, ko pasėkoje būtų galima gauti didesnę grynąją pelną.

Atlikus UAB Vežėjas pardavimo pajamų koreliacinę analizę, buvo atrinkti tokie ekonominės aplinkos veiksniai, kurie įtakoja įmonės pardavimo pajamas: Europos sąjungos šalių bei Lietuvos bendras vidaus produktas, vidutinis Lietuvos gyventojų darbo užmokestis ir kuro kaina. Gautas koreliacinis ryšys svyravo nuo 0,086 iki 0,97, o tai nurodė stiprų tiesioginį ryšį su visais pasirinktais veiksniais, išskyrus vidutinį Lietuvos gyventojų darbo užmokestį, su kuriuo koreliacijos

koeficientas buvo mažiausias. Atsižvelgiant į tai, jog ryšys tarp UAB Vežėjas pardavimo pajamų pokyčio bei Europos sąjungos šalių bendrojo vidaus produkto bei kuro kainų pokyčių buvo stipresnis lyginant su Lietuvos analogiškų rodiklių pokyčiais, būtent jie buvo pasirinkti daugianarei regresinei analizei atlikti. Apskaičiavus daugianarės regresijos lygtį ir atlikus įmonės pardavimų prognozavimą 2011-2012 metams, koreliuojant pardavimų pajamų pokytį su Europos sąjungos šalių BVP bei kuro kainų pokyčiais buvo nustatyta, jog 2011 m. UAB Vežėjas pardavimų apimtys, kaip rezultatinis kintamasis, atsižvelgiant į ekspertų pateiktus priklausomųjų kintamųjų veiksnių pokyčius, išaugs 25,19 proc., o 2012 m. dar 5,2 proc. Atitinkamai tikėtina, jog UAB Vežėjas 2011 m. pardavimų pajamos išaugs iki 26.393.932 Lt, o 2012 m. iki 27.776.983 Lt.

Tyrimo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino, t.y. veiklos bei aplinkos veiksnių analizė leidžia tiksliai ir teisingai įvertinti realią įmonės padėtį bei vystymosi tendencijas. Atlikus UAB Vežėjas veiklos vertinimą, remiantis įmonės finansinių ataskaitų duomenimis, pritaikant horizontalią, vertikalą ir santykinių rodiklių analizių būdus, įvertinus aplinką, kurioje veikia įmonė ir numačius perspektyvas, nustatyta, jog įmonės būklė paskutiniaisiais analizuojamais metais gerėjo ir turi potencialą toliau gerėti. Remiantis tyrimu, būtina pateikti pasiūlymus, kurie galėtų pagerinti įmonės veiklos rezultatus didinant įmonės veiklos efektyvumą ateityje:

- ✓ Būtina didinti debitorinių išskolinimų valdymo kokybę, stiprinti atsiskaitymų politikos kontrolę įmonėje, nes kaip matyti iš atliktos vertikaliosios ir horizontaliosios įmonės finansinės analizės, šie rodikliai yra linkę didėti. Pirkėjų išskolinimai atitinkamai sulaiko apyvartines lėšas, mažėja įmonės turimų pinigų ir jų ekvivalentų kiekis, įmonė, negaudama apmokėjimų, turi skolintis, o tai didina jos išipareigojimus bei mokėtinas sumas. Apsisaugoti nuo debitorių nemokumo rizikos galima ir finansiniais instrumentais kaip faktoringo paslaugos ar debitorių draudimas. Nors šios paslaugos kainuoja, tačiau tai lemtų mažesnę apyvartinių kreditų naudojimo poreikį bei padėtų apsisaugoti nuo abejotinių skolų nurašymo į veiklos nuostolius, kas ženkliai sumažina įmonės gaunamą pelną, juolab kad įmonės dirba su stambiomis ekspedicinėmis bendrovėmis ir debitorių diversifikacija yra žema.
- ✓ Mažėjantis grynasis įmonės pelningumas rodo, jog dėl senstančio įmonės transporto priemonių parko, įmonės kapitalo efektyvumas mažėja, todėl atsižvelgiant į teigiamas ekonominės aplinkos prognozes manoma, jog tai palankus metas įmonei atnaujinti senesnius nei 5 metų vilkikus, kurie dirba mažiau efektyviai. Remiantis atliktomis finansinių ataskaitų prognozėmis, įvertinus vilkikų parko atnaujinimą po 20 vienetų 2011 m. bei 2012 m., įrodyta, jog įmonės veiklos rezultatai ir finansinė būklė ženkliai pagerėtų, t.y. parko atnaujinimas leistų sumažinti savikainos sąnaudų dalį, ko pasekoje išaugtų įmonės grynasis pelningumas iki 5 proc., kuris teigiamai veikia tiek turto tiek

nuosavybės pelningumus. Be to atliktos investicijos ne tik atsipirktų, bet ir leistų didinti nuosavą kapitalo dalį, kas padidintų įmonės galimybes pasiskolinti lėšas vilkikų parko atnaujinimui ar plėtrai ateityje palankesnėmis sąlygomis.

- ✓ Ateityje įmonės plėtra turi būti saikinga ir o ne tokia drastiška kaip 2007 m. kai per metus transporto priemonių parkas buvo papildytas 15 naujų vilkikų bei 10 seniausių vilkikų pakeisti naujais. Tokia išvada daroma, kadangi pastarųjų metų patirtis rodo, jog ekonominė situacija rinkoje gali keistis labai greitai ir visiškai ne ta linkme kaip norėtų įmonių vadovai, kas atitinkamai paveikia įmonės mokumą ir gebėjimą vykdyti prisiimtus įsipareigojimus, o prisiimama didelė rizika gali ne tik didinti įmonės veiklos efektyvumą, kas sąlygoja pelno didėjimą, bet taip pat tapti ir veiklos tęstinumo trikdžiu ar net bankroto priežastimi ateityje.

LITERATŪRA

1. Auštrevičius P., Pukevičius D., Treigienė D. (1991). Šiuolaikinių ekonomikos terminų enciklopedinis žodynas. Vilnius.
2. Bagdavičius J. (1999) Ekonomikos teorijos žodynas. Vilnius.
3. Barych L. (1974). Financial statement analysis. New Approach. Prentice Hall, Inc. Englewood cliffs.
4. Bernstein L. A. (1993). Financial statement analysis. Theory, Application and Interpretation. New York: Irwin.
5. Black C. (2004). Applied Financial Accounting and reporting. London: Oxford University Press.
6. Brigman E. F., Daves P. R. (2004). Intermediate financial management. USA, Thomson, South-Western, p. 230.
7. Broom L. (1992). Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. Kaunas: Littera Universitatis Vytauti Magni.
8. Buračas A., Svecevičius B. (1994). Biznio, bankų, biržos terminų žodynas – žinynas. Vilnius.
9. Buškevičiūtė E., Mačerinskienė I. (1999). Finansų analizė. Kaunas: Technologija.
10. Buškevičiūtė E., Mačerinskienė I. (1999). Finansų analizė. Kaunas: Technologija.
11. Butkus F. B. (2003). Organizacijos veiklos operatyvaus valdymo pagrindai. Vilnius: Eugrimas.
12. Cibulskienė D. (2007). Įmonių kapitalo struktūros formavimas finansų rinkos globalizacijos procesuose: mokslo monografija. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, p. 272.
13. Dzikevičius A. Kapitalo struktūros sprendimai. Prieiga internete: <http://finansai.tripod.com/struktura.htm> [žiūrėta 2010 02 11].
14. Europos komisijos internetinis tinklapis. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/index_lt.htm [2010-03-07]
15. Eurostato duomenų bazė. Prieiga internete: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database. [2010-03-07].
16. Forster G. (1978). Financial Statement Analysis. Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey.
17. Gibson Ch. H. (1992). Financial Statement Analysis, using Financial Accounting Information. Fifth Edition. Cincinnati Ohio: South-Western Publishing Co.
18. Gineitienė Z., Korsakaitė D. ir kt. (2003). Verslas. Vilnius: Rosma.

19. Grigaravičius S. (2003) Įmonių nemokumo diagnostika ir jų pertvarkymo sprendimai. Kaunas.
20. Gronskas V. (2005). Ekonominė analizė. Kaunas: Technologija.
21. Įmonių bankroto valdymo departamento internetinis tinklapis. Prieiga internete: <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php>. [2010-03-07]
22. Įmonių finansinės būklės vertinimo rodikliai 1996-1999. (2000). Vilnius. Statistikos departamentas.
23. Jewell, Bruce R. (2002). Integruotos verslo studijos. Vilnius: The Baltic Press.
24. Juozaitienė L. (2007). Įmonės finansai: analizė ir valdymas. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
25. Kancerevyčius G. (2006). Finansai ir investicijos. II-as atnaujintas leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla.
26. Klimavičienė I., Šlekienė D. (2000). Įmonės veiklos finansinis įvertinimas. Kaunas: Technologija, p. 10.
27. Kučinskas V., Kučinskienė R. (2002). Vadybos įvadas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
28. Lazauskas J. (2005). Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė. Vilnius: Technika.
29. Lietuvos statistikos departamento internetinis tinklapis. Prieiga internete: <http://www.stat.gov.lt/lt/>. [2009-10-03; 2010-02-16; 2010-04-13].
30. Mackevičius J. (2007). Įmonių veiklos analizė. Vilnius: TEV, p. 510.
31. Mackevičius J. (2008). Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, tyrimo ir vertinimo sistema // Informacijos mokslai: Vilnius.
32. Mackevičius J., Poškaitė D. (1998). Finansinė analizė. Vilnius: Katalikų pasaulis.
33. Mackevičius J., Poškaitė D. (2003) Finansinio svėro apskaičiavimas ir interpretavimas//Ekonomika. Vilnius, Nr. 61.
34. Mackevičius J., Rakštekienė A. (2005). A. Altman modelių taikymas Lietuvos imonių bankrotui prognozuoti. Pinigu studijos.
35. Martišius S. (1992). Regresinės ir koreliacinės analizės metodai. Vilnius: VU I-kl.
36. Neverauskas B., Rastenis J. (2001). Vadybos pagrindai. Kaunas : Technologija.
37. Norvaišienė R. (2005). Įmonės investicijų valdymas. Kaunas: Technologija.
38. Obi C. P. (1998). Verslo finansų pagrindai. Kaunas: Technologija.
39. Palepu K. G., Healy P. M., Bernard V. L. (2004). Business Analysis and Valuation Using Financial Statements. Thomson, South – Western.
40. Paliulis N., Chlivickas E. (2004). Valdymas ir informacija. Kaunas: Technika.

41. Paliulis N., Chlivitskas E. (1998). Vadybos pagrindai. Vilnius: Technika.
42. Poškaitė D., Novikovas M. (2006). Pelningumo rodiklių naudojimas siekiant nustatyti sandorių tarp asocijuotų asmenų kainodarą// *Ekonomika*, Nr.76, p. 71-87.
43. Robbins S. P. (2003) Organizacinės elgsenos pagrindai. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
44. Rutkauskas A. V., Stankevičius P. (2006). Investicinių sprendimų valdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
45. Rutkauskas V., Stankevičius P. (2004). Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
46. Seilius A. (1998) Organizacijų tobulinimo vadyba. Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla.
47. Stickney C. P. (1993). Financial Statement Analysis. A strategic Perspective. Second edition. The Dryden Press.
48. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R. Jr. (1999). Vadyba. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
49. Stoškus S. (2002) Bendrieji vadybos aspektai. Šiauliai: Šiaulių leidykla.
50. Tarptautiniai apskaitos standartai 2002. (Vertimas iš anglų kalbos). (2002). Vilnius: Lietuvos Respublikos apskaitos institutas, p. 7.
51. Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“. Prieiga internete: [http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis /doc/Nemokumo%20studija.doc](http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc) [2009-08-14].

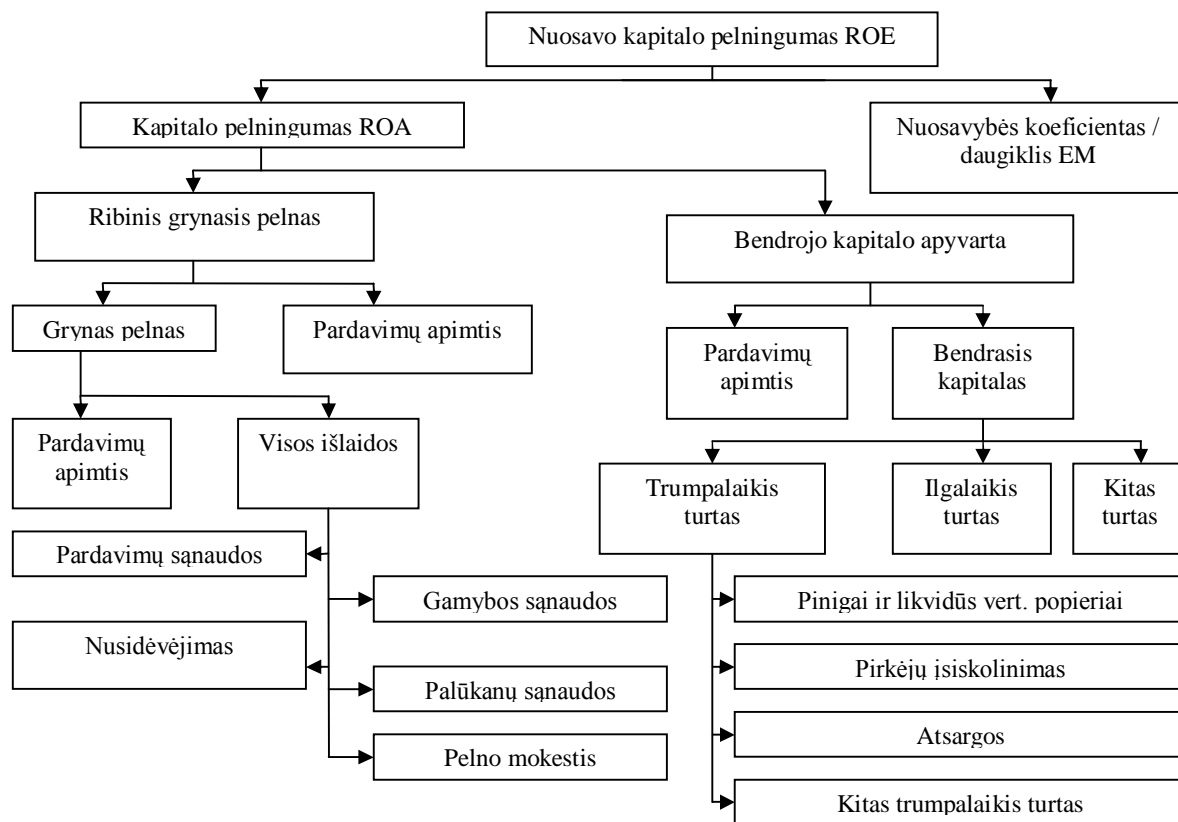
PRIEDAI

Organizacinės valdymo struktūros

Pavadinimas	Apibūdinimas
Paprastoji	Būdingas nedidelis suskirstymo į padalinius laipsnis, didelė kontrolės apimtis ir nedaug formalizavimo. Čia būna tik du arba trys vertikalūs valdymo lygiai, nėra griežtų darbuotojų suskirstymo į padalinius, o sprendimų valdžią turi vienas asmuo. Ši struktūra taikoma mažose firmose, kur vadovas ir savininkas yra tas pats asmuo. Paprastoji struktūra vertinama dėl paprastumo, ji greitai lanksti, ją nebrangu išlaikyti. Silpnybė pasireiškia jos išsaugojimu tik mažose organizacijose.
Biurokratinė	Biurokratija apibūdinama labai šabloniškais veiklos užduotimis, kas pasiekama pasitelkus specializaciją, formalizuotas taisykles, į funkcinis padalinius sugrupuotas užduotis, centralizuotą valdžią, siaurą kontrolės apimtį ir sprendimus, priimamus laikantis įsakymų grandinės. Jos stiprybė – įgalina labai efektyviai vykdyti standartizuotą veiklą. Trūkumas - fanatiškas taisyklių laikymasis ir specializacijos sukeliama konfliktai tarp žemesnio lygio padalinių. Dėl nelankstumo pokyčių atžvilgiu biurokratija nėra populiarė.
Matricinė	Matricinę struktūrą naudoja reklamos agentūros, mokslinės laboratorijos, universitetai, pramogų kompanijos. Matrica suderina dvi skirstymo formas – pagal funkcijas ir pagal produktus. Matricos privalumas tas, kad čia galima koordinuoti įvairialypius, sudėtingus ir vienas nuo kito nepriklausančius veiksmus. Matricinę struktūrą tikslinga panaudoti tada, kai atliekami ypač sudėtingi darbai ir reikalingi aukštos kvalifikacijos vykdytojai problemoms per trumpą laiką spręsti. Taip pat privalumas tas, kad efektyviai išdėstomi specialistai. Pagrindiniai matricos trūkumas – sudėtingumas. Iš tikro, jei atsakingi žmonės gauna tiek horizontalių, tiek vertikalų įpareigojimų, gali kilti nesklandumų, nes pažeidžiamas vienvaldystės principas
Funkcinė	Vadovų darbo pasidalijimo pagrindu F. Taylor sukūrė funkcinę valdymo struktūrą. Valdymo darbo turinys išskaidomas į keletą valdymo funkcijų grupių. Šioms funkcijoms atlikti specializavosi tam tikros darbuotojų grupės. Funkcinis vadovas atsakingas tik už atskirą organizacijos darbo sritį. Šis valdymo variantas naudojamas didelėje įmonėje, gaminančioje plataus asortimento produktą (Stoškus, 2002). Privalumai: geresnė pavaldinių kontrolė, specialiųjų gebėjimų panaudojimas ten, kur labiausiai reikalingi, t.y. pasiekama masto ekonomija. Trūkumai: nėra tikslios atsakomybės, galima kiekvienos grandies narių „izoliacija“, tad sunkiau dirbti susitelkus ir siekti tikslų, horizontalių ryšių silpnumas

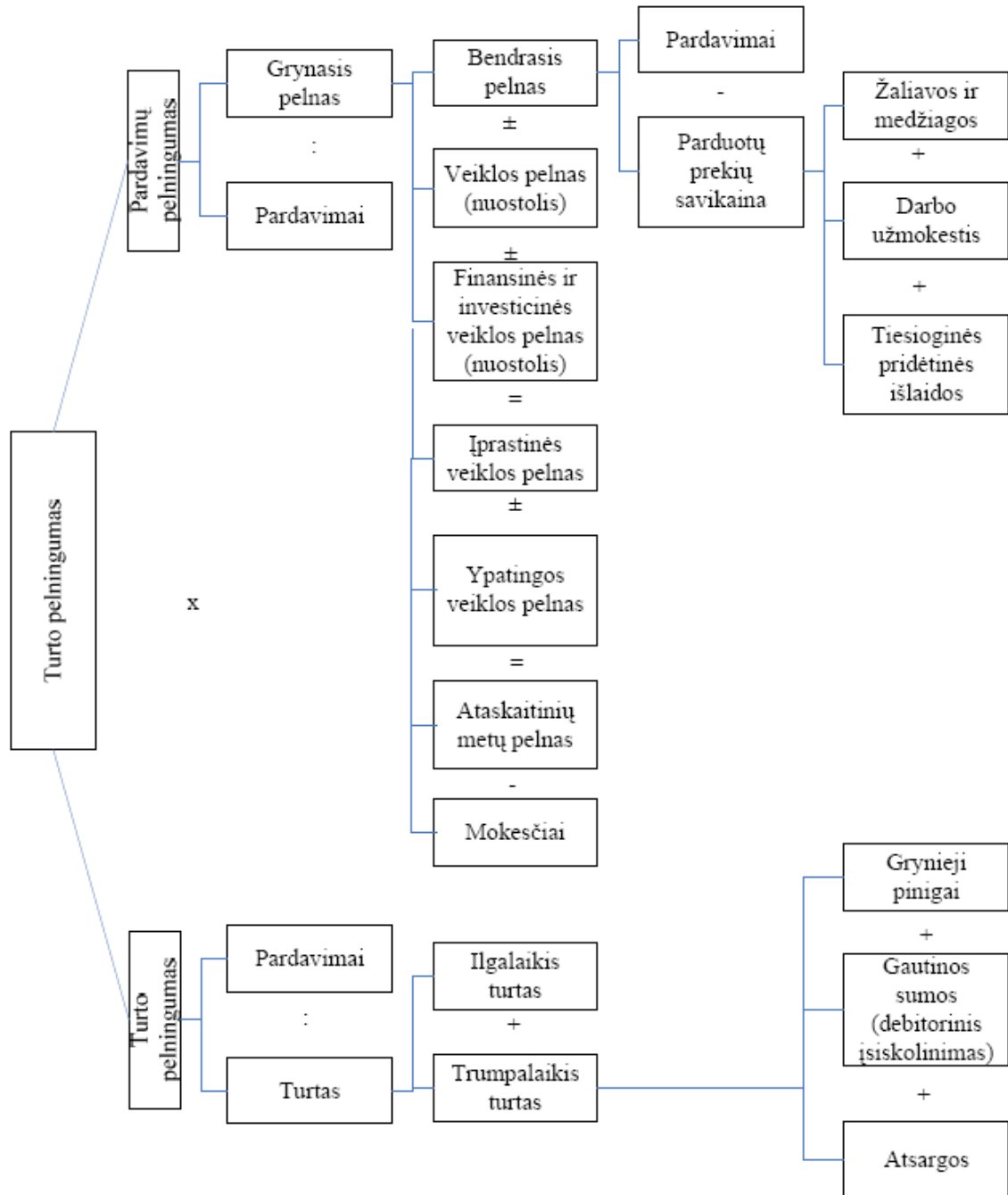
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Robbins (2003), Butkum (2003), Gineitiene, Korsakaite (2003).

Nuosavo kapitalo pelningumo piramidinės analizės, pagal Du Pont modelį, grafinis vaizdas

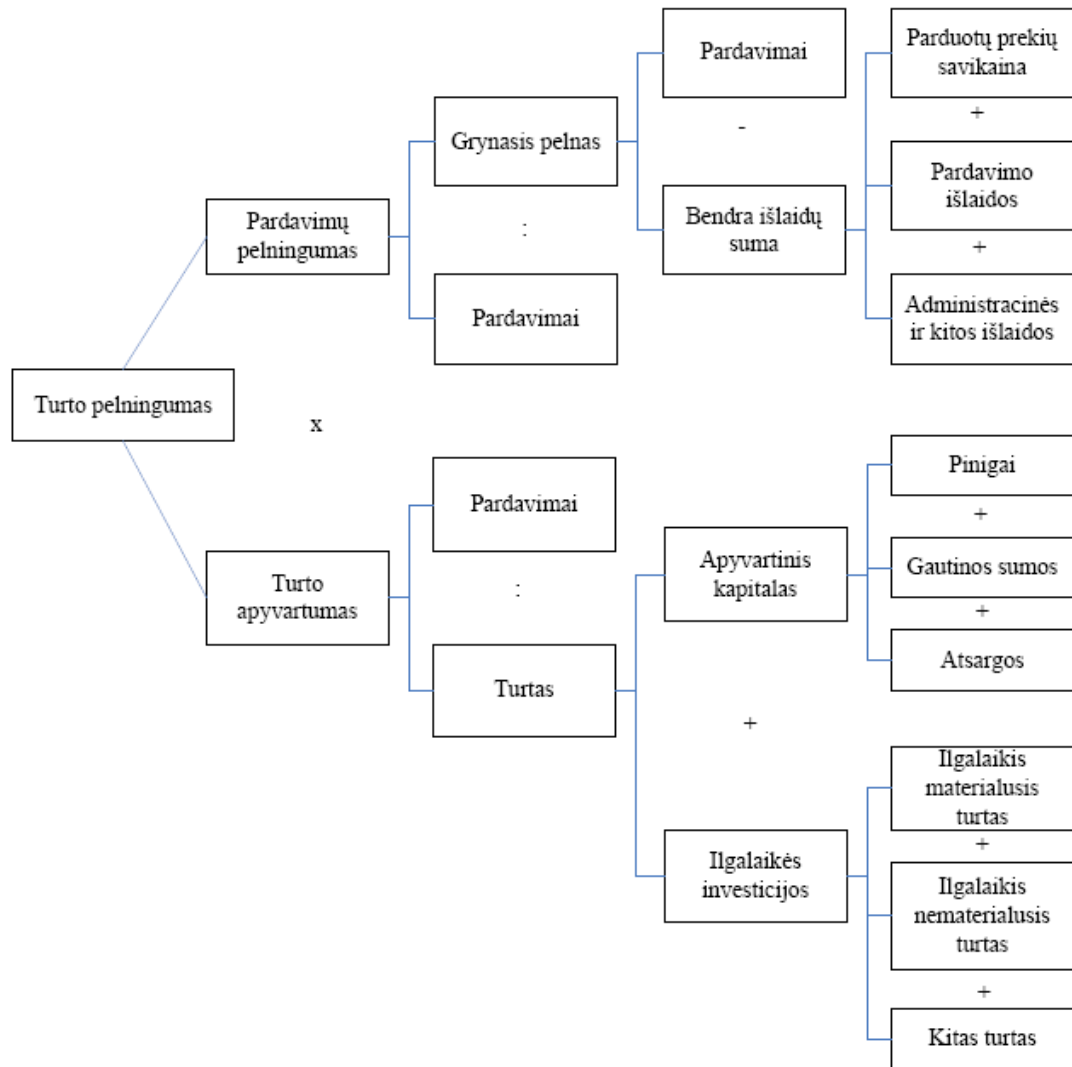
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Obi (1998).

Turto pelningumo piramidinės analizė, pagal Du Pont modelį

Šaltinis: Mackevičius, Poškaitė (1998)

Turto pelningumo piramidinė analizė, pagal L. Berstein modelį

Šaltinis: Mackevičius, Poškaitė (1998)

UAB Vežėjas 2007 – 2010 m. balansų duomenys

	2007	2008	2009	2010
A. Ilgalaikis turtas	10.589.900	7.374.224	5.463.467	3.782.175
I. Nematerialus turtas	5.920	1.672	137	3
II. Ilgalaikis materialus turtas	10.583.980	7.372.552	5.463.330	3.782.172
II.1. Pastatai ir statiniai	381.478	359.813	338.148	2.043
II.2. Mašinos ir įrengimai	10.202.502	7.012.739	5.125.182	3.780.129
B. Trumpalaikis turtas	2.620.134	3.243.572	4.672.913	4.448.404
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir neb. vykdyti sutartys	194.616	211.952	538.196	336.927
I.1. Atsargos	133.739	90.978	242.539	121.632
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	0	3.558	137.069	60.474
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	60.877	117.416	158.588	154.821
II. Per vienerius metus gautinos sumos	2.057.241	2.946.068	4.014.214	4.026.628
II.1. Pirkėjų išskolinimas	2.009.971	2.074.750	3.103.184	3.676.077
II.2. Kitos gautinos sumos	47.270	871.318	911.030	350.551
III. Kitas trumpalaikis turtas	62.497	74.328	87.542	31.075
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	305.780	11.224	32.961	53.774
TURTAS IŠ VISO	13.210.034	10.617.796	10.136.380	8.230.579
A. Nuosavas kapitalas	1.403.176	1.401.600	1.440.465	1.458.677
I. Kapitalas	632.000	632.000	632.000	632.000
II. Rezervai	432.728	771.177	771.177	808.465
II.1. Privalomasis	63.200	63.200	63.200	63.200
II.2. Kiti rezervai	369.528	707.977	707.977	745.265
III. Nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	338.448	(1.577)	37.288	18.212
B. Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	11.806.858	9.216.196	8.695.915	6.771.902
I. Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	6.701.302	7.136.230	3.250.984	3.050.984
II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	5.105.556	2.079.966	5.644.931	3.720.918
II.1 Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	3.445.256	1.083.880	4.085.246	2.767.984
II.2 Finansinės skolos	450.000	355.746	73.908	200.000
II.3 Skolos tiekėjams	719.489	584.567	1.118.792	605.454
II.4. Pelno mokesčio įsipareigojimai	100.689	0	0	16.096
II.5. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	67.754	40.693	112.416	125.356
II.6 Kt. mokėtinos sumos ir trumpalaik. įsipareigojimai	322.368	15.080	54.569	6.028
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	13.210.034	10.617.796	10.136.380	8.230.579

Šaltinis: UAB Vežėjas duomenys

UAB Vežėjas 2007 – 2010 m. pelno (nuostolio) ataskaitų duomenys

	2007	2008	2009	2010
I. Pardavimai	16.701.894	18.455.587	16.156.214	21.083.099
II. Parduotų prekių savikaina	14.994.413	17.046.664	15.175.764	19.478.739
III. Bendras pelnas (nuostolis)	1.707.481	1.408.923	980.450	1.604.360
IV. Veiklos sąnaudos	737.996	857.167	711.386	1.420.007
V. Veiklos pelnas (nuostolis)	969.485	551.756	269.064	184.353
VI. Kita veikla	(233.256)	115.674	213.103	178.353
VI.1. Pajamos	43.088	166.511	228.401	178.353
VI.2. Sąnaudos	276.344	50.837	15.298	-
VII. Finansinė ir investicinė veikla	(297.093)	(658.683)	(443.302)	(328.398)
VII.1. Pajamos	295.016	580	436	2.790
VII.2. Sąnaudos	592.109	659.263	443.738	331.188
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	439.136	8.747	38.865	34.308
IX. Ypatingoji veikla	-	-	-	-
X. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	439.136	8.747	38.865	34.308
XI. Pelno mokestis	79.045	10.324	-	16.096
XII. Grynasis pelnas (nuostolis) paskirstymui	360.091	(1.577)	38.865	18.212
Nusidėvėjimas ir amortizacija	3.032.615	3.065.093	3.048.598	3.230.376

Šaltinis: UAB Vežėjas duomenys

UAB Vežėjas 2007-2010 m. turto horizontali analizė

	2007	2008			2009			2010			2007/2010
	Vertė	Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Bazinis pokytis
	Lt	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	%
A. Ilgalaikis turtas	10.589.900	7.374.224	(3.215.676)	(30,4)	5.463.467	(1.910.757)	(25,9)	3.782.175	(1.681.292)	(30,8)	-64,3
I. Nematerialus turtas	5.920	1.672	(4.248)	(71,8)	137	(1.535)	(91,8)	3	(134)	(97,8)	-99,9
II. Ilgalaikis materialus turtas	10.583.980	7.372.552	(3.211.428)	(30,3)	5.463.330	(1.909.222)	(25,9)	3.782.172	(1.681.158)	(30,8)	-64,3
II.1. Pastatai ir statiniai	381.478	359.813	(21.665)	(5,7)	338.148	(21.665)	(6,0)	2.043	(336.105)	(99,4)	-99,5
II.3. Mašinos ir įrengimai	10.202.502	7.012.739	(3.189.763)	(31,3)	5.125.182	(1.887.557)	(26,9)	3.780.129	(1.345.053)	(26,2)	-62,9
B. Trumpalaikis turtas	2.620.134	3.243.572	623.438	23,8	4.672.913	1.429.341	44,1	4.448.404	(224.509)	(4,8)	69,8
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir neb. vykdyti sutartys	194.616	211.952	17.336	8,9	538.196	326.244	153,9	336.927	(201.269)	(37,4)	73,1
I.1. Atsargos	133.739	90.978	(42.761)	(32,0)	242.539	151.561	166,6	121.632	(120.907)	(49,9)	-9,1
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	0	3.558	3.558	100,0	137.069	133.511	3.752,4	60.474	(76.595)	(55,9)	
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	60.877	117.416	56.539	92,9	158.588	41.172	35,1	154.821	(3.767)	(2,4)	154,3
II. Per vienerius metus gautinos sumos	2.057.241	2.946.068	888.827	43,2	4.014.214	1.068.146	36,3	4.026.628	12.414	0,3	95,7
II.1. Pirkėjų įsiskolinimas	2.009.971	2.074.750	64.779	3,2	3.103.184	1.028.434	49,6	3.676.077	572.893	18,5	82,9
II.2. Kitos gautinos sumos	47.270	871.318	824.048	1.743,3	911.030	39.712	4,6	350.551	(560.479)	(61,5)	641,6
III. Kitas trumpalaikis turtas	62.497	74.328	11.831	18,9	87.542	13.214	17,8	31.075	(56.467)	(64,5)	-50,3
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	305.780	11.224	(294.556)	(96,3)	32.961	21.737	193,7	53.774	20.813	63,1	-82,4
TURTAS IŠ VISO	13.210.034	10.617.796	(2.592.238)	(19,6)	10.136.380	(481.416)	(4,5)	8.230.579	(1.905.801)	(18,8)	-37,7

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas 2007-2010 m. kapitalo horizontali analizė

	2007	2008		2009			2010			2007/2010	
	Vertė	Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Bazinis pokytis
	Lt	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	%
A. Nuosavas kapitalas	1.403.176	1.401.600	(1.576)	(0,1)	1.440.465	38.865	2,8	1.458.677	18.212	1,3	4,0
I. Kapitalas	632.000	632.000	0	0,0	632.000	0	0,0	632.000	0	0,0	0,0
II. Rezervai	432.728	771.177	338.449	78,2	771.177	0	0,0	808.465	37.288	4,8	86,8
II.1. Privalomasis	63.200	63.200	0	0,0	63.200	0	0,0	63.200	0	0,0	0,0
II.2. Kiti rezervai	369.528	707.977	338.449	91,6	707.977	0	0,0	745.265	37.288	5,3	101,7
III. Nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	338.448	(1.577)	(340.025)	(100,5)	37.288	38.865	(2.464,5)	18.212	(19.076)	(51,2)	-94,6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas 2007-2010 m. mokėtinų sumų ir įsipareigojimų horizontali analizė

	2007	2008			2009			2010			2007/2010
	Vertė	Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Bazinis pokytis
	Lt	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	%
B. Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	11.806.858	9.216.196	(2.590.662)	(21,9)	8.695.915	(520.281)	(5,6)	6.771.902	(1.924.013)	(22,1)	-42,6
I. Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	6.701.302	7.136.230	434.928	6,5	3.250.984	(3.885.246)	(54,4)	3.050.984	(200.000)	(6,2)	-54,5
II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	5.105.556	2.079.966	(3.025.590)	(59,3)	5.644.931	3.564.965	171,4	3.720.918	(1.924.013)	(34,1)	-27,1
II.1 Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	3.445.256	1.083.880	(2.361.376)	(68,5)	4.085.246	3.001.366	276,9	2.767.984	(1.317.262)	(32,2)	-19,7
II.2 Finansinės skolos	450.000	355.746	(94.254)	(20,9)	73.908	(281.838)	(79,2)	200.000	126.092	170,6	-55,6
II.3 Skolos tiekėjams	719.489	584.567	(134.922)	(18,8)	1.118.792	534.225	91,4	605.454	(513.338)	(45,9)	-15,8
II.4. Pelno mokesčio įsipareigojimai	100.689	0	(100.689)	(100,0)	0	0,0	0,0	16.096	16.096	0,0	-84,0
II.5. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	67.754	40.693	(27.061)	(39,9)	112.416	71.723	176,3	125.356	12.940	11,5	85,0
II.6 Kt. mokėtinos sumos ir trumpalaik. įsipareigojimai	322.368	15.080	(307.288)	(95,3)	54.569	39.489	261,9	6.028	(48.541)	(89,0)	-98,1

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas turto vertikaloji analizė 2007-2010 m.

	2007		2008			2009			2010			2007/2010
	Lt	%	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Bazinis pokytis, %
A. Ilgalaikis turtas	10.589.900	80,2	7.374.224	69,5	-10,7	5.463.467	53,9	-15,6	3.782.175	46,0	-7,9	(34,2)
I. Nematerialus turtas	5.920	0,0	1.672	0,0	0,0	137	0,0	0,0	3	0,0	0,0	(0,0)
II. Ilgalaikis materialus turtas	10.583.980	80,1	7.372.552	69,4	-10,7	5.463.330	53,9	-15,5	3.782.172	46,0	-7,9	(34,2)
II.1. Pastatai ir statiniai	381.478	2,9	359.813	3,4	0,5	338.148	3,3	-0,1	2.043	0,0	-3,3	(2,9)
II.2. Mašinos ir įrengimai	10.202.502	77,2	7.012.739	66,0	-11,2	5.125.182	50,6	-15,5	3.780.129	45,9	-4,6	(31,3)
B. Trumpalaikis turtas	2.620.134	19,8	3.243.572	30,5	10,7	4.672.913	46,1	15,6	4.448.404	54,0	7,9	34,2
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir neb. vykdyti sutartys	194.616	1,5	211.952	2,0	0,5	538.196	5,3	3,3	336.927	4,1	-1,2	2,6
I.1. Atsargos	133.739	1,0	90.978	0,9	-0,2	242.539	2,4	1,5	121.632	1,5	-0,9	0,5
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	0	-	3.558	0,0	0,0	137.069	1,4	1,3	60.474	0,7	-0,6	0,7
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	60.877	0,5	117.416	1,1	0,6	158.588	1,6	0,5	154.821	1,9	0,3	1,4
II. Per vienerius metus gautinos sumos	2.057.241	15,6	2.946.068	27,7	12,2	4.014.214	39,6	11,9	4.026.628	48,9	9,3	33,3
II.1. Pirkėjų įsiskolinimas	2.009.971	15,2	2.074.750	19,5	4,3	3.103.184	30,6	11,1	3.676.077	44,7	14,0	29,4
II.2. Kitos gautinos sumos	47.270	0,4	871.318	8,2	7,8	911.030	9,0	0,8	350.551	4,3	-4,7	3,9
III. Kitas trumpalaikis turtas	62.497	0,5	74.328	0,7	0,2	87.542	0,9	0,2	31.075	0,4	-0,5	(0,1)
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	305.780	2,3	11.224	0,1	-2,2	32.961	0,3	0,2	53.774	0,7	0,3	(1,7)
TURTAS IŠ VISO	13.210.034	100	10.617.796	100	-	10.136.380	100	-	8.230.579	100	-	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas ilgalaikio turto vertikalioji analizė 2007-2010 m.

	2007		2008			2009			2010			2007/2010
	Lt	%	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Bazinis pokytis, %
A. Ilgalaikis turtas	10.589.900	100,0	7.374.224	100,0	0,0	5.463.467	100,0	0,0	3.782.175	100,0	0,0	-
I. Nematerialus turtas	5.920	0,1	1.672	0,0	0,0	137	0,0	0,0	3	0,0	0,0	(0,1)
II. Materialus turtas	10.583.980	99,9	7.372.552	100,0	0,0	5.463.330	100,0	0,0	3.782.172	100,0	0,0	0,1
II.1. Pastatai ir statiniai	381.478	3,6	359.813	4,9	1,3	338.148	6,2	1,3	2.043	0,1	-6,1	(3,6)
II.2. Mašinos ir įrengimai	10.202.502	96,4	7.012.739	95,1	-1,3	5.125.182	93,8	-1,3	3.780.129	99,9	6,1	3,6

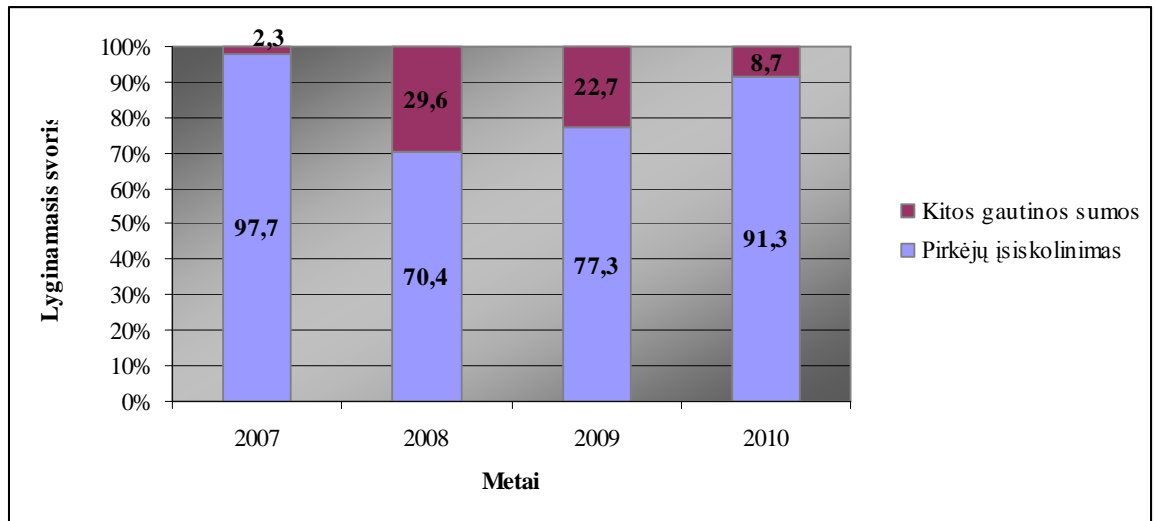
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas trumpalaikio turto vertikalioji analizė 2007-2010 m.

	2007		2008			2009			2010			2007/2010
	Lt	%	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Bazinis pokytis, %
B. Trumpalaikis turtas	2.620.134	100	3.243.572	100	-	4.672.913	100	-	4.448.404	100	0,0	-
I. Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	194.616	7,4	211.952	6,5	-0,9	538.196	11,5	5,0	336.927	7,6	-3,9	0,1
I.1. Atsargos	133.739	68,7	90.978	42,9	-25,8	242.539	45,1	2,1	121.632	36,1	-9,0	(32,6)
I.2. Išankstiniai apmokėjimai	0	-	3.558	1,7	1,7	137.069	25,5	23,8	60.474	17,9	-7,5	17,9
I.3. Nebaigtos vykdyti sutartys	60.877	31,3	117.416	55,4	24,1	158.588	29,5	-25,9	154.821	46,0	16,5	14,7
II. Per vienerius metus gautinos sumos	2.057.241	78,5	2.946.068	90,8	12,3	4.014.214	85,9	-4,9	4.026.628	90,5	4,6	12,0
II.1. Pirkėjų įsiskolinimas	2.009.971	97,7	2.074.750	70,4	-27,3	3.103.184	77,3	6,9	3.676.077	91,3	14,0	(6,4)
II.2. Kitos gautinos sumos	47.270	2,3	871.318	29,6	27,3	911.030	22,7	-6,9	350.551	8,7	-14,0	6,4
III. Kitas trumpalaikis turtas	62.497	2,4	74.328	2,3	-0,1	87.542	1,9	-0,4	31.075	0,7	-1,2	(1,7)
IV. Pinigai ir pinigų ekvivalentai	305.780	11,7	11.224	0,3	-11,3	32.961	0,7	0,4	53.774	1,2	0,5	(10,5)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas per vienerius metus gautinų struktūros dinamika 2007 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas 2007-2010 m. kapitalo ir įsipareigojimų vertikalioji analizė

	2007		2008			2009			2010			2007/2010
	Lt	%	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Bazinis pokytis, %
A. Nuosavas kapitalas	1.403.176	10,6	1.401.600	13,2	2,6	1.440.465	14,2	1,0	1.458.677	17,7	3,5	7,1
I. Kapitalas	632.000	4,8	632.000	6,0	1,2	632.000	6,2	0,3	632.000	7,7	1,4	2,9
II. Rezervai	432.728	3,3	771.177	7,3	4,0	771.177	7,6	0,3	808.465	9,8	2,2	6,5
II.1. Privalomasis	63.200	0,5	63.200	0,6	0,1	63.200	0,6	0,0	63.200	0,8	0,1	0,3
II.2. Kiti rezervai	369.528	2,8	707.977	6,7	3,9	707.977	7,0	0,3	745.265	9,1	2,1	6,3
III. Nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	338.448	2,6	(1.577)	(0,0)	-2,6	37.288	0,4	0,4	18.212	0,2	-0,1	(2,3)
B. Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	11.806.858	89,4	9.216.196	86,8	-2,6	8.695.915	85,8	-1,0	6.771.902	82,3	-3,5	(7,1)
I. Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	6.701.302	50,7	7.136.230	67,2	16,5	3.250.984	32,1	-35,1	3.050.984	37,1	5,0	(13,7)
II. Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	5.105.556	38,6	2.079.966	19,6	-19,1	5.644.931	55,7	36,1	3.720.918	45,2	-10,5	6,6
II.1 Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	3.445.256	26,1	1.083.880	10,2	-15,9	4.085.246	40,3	30,1	2.767.984	33,6	-6,7	7,5
II.2 Finansinės skolos	450.000	3,4	355.746	3,4	-0,1	73.908	0,7	-2,6	200.000	2,4	1,7	(1,0)
II.3 Skolos tiekėjams	719.489	5,4	584.567	5,5	0,1	1.118.792	11,0	5,5	605.454	7,4	-3,7	1,9
II.4. Pelno mokesčio įsipareigojimai	100.689	0,8	0	0	-0,8	0	0	0,0	16.096	0,2	0,2	(0,6)
II.5. Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	67.754	0,5	40.693	0,4	-0,1	112.416	1,1	0,7	125.356	1,5	0,4	1,0
II.6 Kt. mokėtinos sumos ir trumpalaik. įsipareigojimai	322.368	2,4	15.080	0,1	-2,3	54.569	0,5	0,4	6.028	0,1	-0,5	(2,4)
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	13.210.034	100	10.617.796	100	-	10.136.380	100	-	8.230.579	100	-	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB Vežėjas 2007-2010 m. pelno (nuostolio) ataskaitų horizontali analizė

	2007	2008			2009			2010			2007/2010
	Vertė	Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Vertė	Pokytis		Bazinis pokytis
	Lt	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	Lt	Lt	%	%
I. Pardavimai	16.701.894	18.455.587	1.753.693	10,5	16.156.214	(2.299.373)	(12,5)	21.083.099	4.926.885	30,5	26,2
II. Parduotų prekių savikaina	14.994.413	17.046.664	2.052.251	13,7	15.175.764	(1.870.900)	(11,0)	19.478.739	4.302.975	28,4	29,9
III. Bendras pelnas (nuostolis)	1.707.481	1.408.923	(298.558)	(17,5)	980.450	(428.473)	(30,4)	1.604.360	623.910	63,6	-6,0
IV. Veiklos sąnaudos	737.996	857.167	119.171	16,1	711.386	(145.781)	(17,0)	1.420.007	708.621	99,6	92,4
IV.1. Pardavimo sąnaudos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
IV.2. Bendrosios ir administracinės sąnaudos	737.996	857.167	119.171	16,1	711.386	(145.781)	(17,0)	1.420.007	708.621	99,6	92,4
V. Veiklos pelnas (nuostolis)	969.485	551.756	(417.729)	(43,1)	269.064	(282.692)	(51,2)	184.353	(84.711)	(31,5)	-81,0
VI. Kita veikla	(233.256)	115.674	348.930	(149,6)	213.103	97.429	84,2	178.353	(34.750)	(16,3)	-176,5
VI.1. Pajamos	43.088	166.511	123.423	286,4	228.401	61.890	37,2	178.353	(50.048)	(21,9)	313,9
VI.2. Sąnaudos	276.344	50.837	(225.507)	(81,6)	15.298	(35.539)	(69,9)	0	(15.298)	(100,0)	-100,0
VII. Finansinė ir investicinė veikla	(297.093)	(658.683)	(361.590)	121,7	(443.302)	215.381	(32,7)	(328.398)	114.904	(25,9)	10,5
VII.1. Pajamos	295.016	580	(294.436)	(99,8)	436	(144)	(24,8)	2.790	2.354	539,9	-99,1
VII.2. Sąnaudos	592.109	659.263	67.154	11,3	443.738	(215.525)	(32,7)	331.188	(112.550)	(25,4)	-44,1
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	439.136	8.747	(430.389)	(98,0)	38.865	30.118	344,3	34.308	(4.557)	(11,7)	-92,2
IX. Ypatingoji veikla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
X. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	439.136	8.747	(430.389)	(98,0)	38.865	30.118	344,3	34.308	(4.557)	(11,7)	-92,2
XI. Pelnas mokėstis	79.045	10.324	(68.721)	(86,9)	0	(10.324)	(100,0)	16.096	16.096	0	-79,6
XII. Grynas pelnas (nuostolis) paskirstymui	360.091	(1.577)	(361.668)	(100,4)	38.865	40.442	(2.564,5)	18.212	(20.653)	(53,1)	-94,9
<i>Nusidėvėjimas ir amortizacija</i>	<i>3.032.615</i>	<i>3.065.093</i>	<i>32.478</i>	<i>1,1</i>	<i>3.048.598</i>	<i>(16.495)</i>	<i>(0,5)</i>	<i>3.230.376</i>	<i>181.778</i>	<i>6,0</i>	<i>6,5</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

UAB „VEŽĖJAS“ 2007-2010 m. pelno (nuostolio) ataskaitų vertikali analizė

	2007		2008			2009			2010			2007/2010
	Lt	%	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Lt	%	Pokytis, %	Bazinis pokytis, %
I. Pardavimai	16.701.894	100	18.455.587	100	0,0	16.156.214	100	0,0	21.083.099	100	0,0	-
II. Parduotų prekių savikaina	14.994.413	89,8	17.046.664	92,4	2,6	15.175.764	93,9	1,6	19.478.739	92,4	(1,5)	2,6
III. Bendras pelnas (nuostolis)	1.707.481	10,2	1.408.923	7,6	(2,6)	980.450	6,1	(1,6)	1.604.360	7,6	1,5	(2,6)
IV. Veiklos sąnaudos	737.996	4,4	857.167	4,6	0,2	711.386	4,4	(0,2)	1.420.007	6,7	2,3	2,3
V. Veiklos pelnas (nuostolis)	969.485	5,8	551.756	3,0	(2,8)	269.064	1,7	(1,3)	184.353	0,9	(0,8)	(4,9)
VI. Kita veikla	(233.256)	(1,4)	115.674	0,6	2,0	213.103	1,3	0,7	178.353	0,8	(0,5)	2,2
VI.1. Pajamos	43.088	0,3	166.511	0,9	0,6	228.401	1,4	0,5	178.353	0,8	(0,6)	0,6
VI.2. Sąnaudos	276.344	1,7	50.837	0,3	(1,4)	15.298	0,1	(0,2)	0	0,0	(0,1)	(1,7)
VII. Finansinė ir investicinė veikla	(297.093)	(1,8)	(658.683)	(3,6)	(1,8)	(443.302)	(2,7)	0,8	(328.398)	(1,6)	1,2	0,2
VII.1. Pajamos	295.016	1,8	580	0,0	(1,8)	436	0,0	(0,0)	2.790	0,0	0,0	(1,8)
VII.2. Sąnaudos	592.109	3,5	659.263	3,6	0,0	443.738	2,7	(0,8)	331.188	1,6	(1,2)	(2,0)
VIII. Įprastinės veiklos pelnas (nuostolis)	439.136	2,6	8.747	0,0	(2,6)	38.865	0,2	0,2	34.308	0,2	(0,1)	(2,5)
IX. Ypatingoji veikla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-
X. Pelnas (nuostolis) prieš apmokestinimą	439.136	2,6	8.747	0,0	(2,6)	38.865	0,2	0,2	34.308	0,2	(0,1)	(2,5)
XI. Pelno mokestis	79.045	0,5	10.324	0,1	(0,4)	0	0	(0,1)	16.096	0,1	0,1	(0,4)
XII. Grynas pelnas (nuostolis) paskirstymui	360.091	2,2	(1.577)	(0,0)	(2,2)	38.865	0,2	0,2	18.212	0,1	(0,2)	(2,1)
Nusidėvėjimas ir amortizacija	3.032.615	18,2	3.065.093	16,6	(1,5)	3.048.598	18,9	2,3	3.230.376	15,3	(3,5)	(2,8)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal UAB Vežėjas duomenis

Lietuvos krovinio transporto keliais sektoriaus įmonių veiklos rodikliai 2007 – 2009 m.

Rodiklis	2007	2008	2009
Darbuotojų skaičius	25	29	30
Pardavimo pajamos, tūkst. Lt	3959	5795	4552
Turtas iš viso, tūkst. Lt	3035	3647	2935
Bendrasis pelningumas, %	24	17,1	19,3
Grynasis pelningumas, %	2,1	-1,2	-3,5
Pagrindinės veiklos pelningumas, %	3,1	-1,1	-2,6
Įprastinės veiklos pelningumas, %	2,6	-1,3	-3,3
Ilgalaikio turto grynasis pelningumas, %	4,7	-3,6	-7,4
Turto grynasis pelningumas, %	3,1	-2,4	-4,8
Nuosavo kapitalo grynasis pelningumas, %	16,7	0,4	2,2
Panaudoto kapitalo pelningumas, %	8,5	0,5	-3,2
Veiklos rentabilumas, %	2,5	-1,2	-3,2
Administracinių ir pardavimo išlaidų koeficientas, %	19,1	17,9	22,4
Einamojo likvidumo koeficientas	1	0,9	1
Kritinio likvidumo koeficientas	0,9	0,8	0,9
Grynojo apyvartinio kapitalo koeficientas	0	0	0
Atsargų apyvartumas	0	0	0
Pirkujų įsiskolinimo apyvartumas	8,1	8,4	6,4
Apyvartinio kapitalo apyvartumas	2,3	-3	1,4
Ilgalaikio turto apyvartumas	2,1	2,3	2,4
Turto apyvartumas	1,3	1,5	1,5
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas	7,2	7,5	5,9
Įsiskolinimo koeficientas, %	76,6	82,3	82,2
Ilgalaikio įsiskolinimo koeficientas, %	39,3	38,6	34,9
Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas, %	30,3	33,4	38,6
Finansinės priklausomybės koeficientas, %	266,8	257,7	168,9
Skolos ir nuosavo kapitalo santykis	114,4	100,6	31,9
Skolos ir panaudoto kapitalo santykis	56,9	62,3	54,6
Bendrojo mokumo koeficientas	0,3	0,2	0,2
Manevringumo koeficientas	1,2	1,2	1,1
Auksinės balanso taisyklės koeficientas	1	1	0,9
Išaidos darbo apmokėjimui tenkančios vienam darbuotojui, tūkst. Lt	17	22	19
Pardavimo pajamos tenkančios vienam darbuotojui, tūkst. Lt	157	186	147
E. Altmano bankroto tikimybės rodiklis (įmonėms, kurių akcijos nekotiruojamos VP biržose)	1,9	1,6	1,5
E. Altmano bankroto tikimybės rodiklis (paslaugų veiklos įmonėms)	0,9	0,1	0,1

Šaltinis: Statistikos departamento duomenys

UAB Vežėjas savikainos sąnaudų struktūros prognozė 2011 – 2012 metams

Lyginamieji svoriai procentais, lyginant su pardavimo pajamomis	2010	2011	2012
Kuro sąnaudos	38,7	38,5	38,5
DU ir komandiruočių sąnaudos	18,3	20,0	22,0
Nusidėvėjimas	15,3	17,2	16,3
Draudimo sąnaudos	2,6	2,1	2,0
Kelių mokesčio sąnaudos	10,8	8,1	7,3
Remonto sąnaudos	5,2	4,0	4,0
Kitos sąnaudos	1,5	1,5	1,5
Bendros savikainos sąnaudos	92,4	91,4	91,6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

PAGRINDINIŲ SAVOKŲ ŽODYNAS

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šiais šaltiniais:

Auštrevičius P., Pukevičius D., Treigienė D. Šiuolaikinių ekonomikos terminų enciklopedinis žodynas. Vilnius: 1991.

Bagdanavičius J. Ekonomikos teorijos žodynas. Vilnius: 1999.

Buračas A., Svecevičius B. Biznio, bankų, biržos terminų žodynas – žinynas. Vilnius: 1994.

A

Analizė – tyrimas, kruopštus aplinkybių bei priežasčių nustatymas;

B

Balansas - įmonės (juridinio asmens) finansinės atskaitomybės dokumentas, kuriame nurodomas visas įmonės turtas, savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai;

Bankas – finansų įstaiga, telkianti iš skolintojų jų laikinai laisvas lėšas ir santaupas, teikianti kreditus, tarpininkaujanti atliekant piniginius atsiskaitymus, leidžianti į apyvartą pinigus, vertybinius popierius, atlikinėjanti su jais susijusias operacijas ir kitas funkcijas;

Bankrotas – įmonės, banko arba fizinio asmens padėtis, kuriai esant jie nepajėgia apmokėti skolų ir vykdyti kitus turtinius įsipareigojimus;

Birža – vieta, kurioje sudaromi finansiniai, prekybiniai ir kiti sandėriai. Tai akcijų, vertybinių popierių bei kitų gamybinių išteklių pirkimo ir pardavimo vieta;

E

Efektyvumas – veiklos, išteklių ar darbo laiko rezultatyvumas, veiksmingumas; apibendrintas produktyvumo rodiklis;

Ekonominis pelnas – pelnas likęs iš bendrųjų pajamų atskaičius visus kaštus, tarp jų ir alternatyviuosius;

F

Finansavimas – įvairių lėšų teikimas (kreditai, vertybinių popierių išleidimas ir pan.).

Finansavimasis – įmonių veiklos finansavimasis iš savų lėšų;

Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos – įmonės per ataskaitinius metus padarytos sąnaudos, susijusios su finansinės ir investicinės veiklos pajamų gavimu;

G

Gamyba – prekių ir paslaugų kūrimo procesas;

Grynasis pelnas - įmonės (juridinio asmens) uždirbtų bendrųjų pajamų dalis, kuri lieka atėmus įprastinės veiklos sąnaudas, ypatinguosius praradimus bei sumokėtus mokesčius;

H

Hipotezė – neįrodytas ir patikrinimo reikalaujantis atskirų procesų ar įvykių bei jų galimos sekos aiškinimas;

I

Investicijos - ūkinė veikla, kurios metu ištekliai naudojami kuriant naują realų kapitalą. Bendriausia prasme investicijos yra veikla, kurios naudingumas išryškėja ne iškart, o ateityje;

K

Kapitalas: 1) kaip gamybos veiksnys reiškia priemones, kurios sukurtos žmonių darbu ir naudojamos produktams bei paslaugoms kurti, pvz.: mašinos, įrengimai, gamybiniai pastatai ir pan.; 2) kaip pinigai reiškia fondus, kurie skirti kapitalui, kaip gamybos veiksniumi, pirkti; 3) apskaitoje gali reikšti įmonės nuosavą kapitalą grynąjį turto arba akcininkui priklausančią bendrovės turto dalį;

Kaštai - įmonės produkcijos gamybai sunaudotų išteklių piniginė suma. Bendresne prasme kaštai suprantami kaip bet kokios sąnaudos, būtinos tikslui pasiekti;

Koeficientas- dydžių santykio ar pokyčio rodiklis;

Kreditas – paskola, skolintieji aktyvai.

Kotiravimas - vertybinių popierių kurso nustatymas fondų biržoje, prekių kainų nustatymas prekių biržoje; užsienio valiutos kurso nustatymas;

L

Lėšos – piniginiai ištekliai, aktyvai, apyvartinės lėšos;

Likvidumas – galimybė paversti grynaisiais pinigais;

M

Mokesčio tarifas - mokesčio dydis apmokestinimo vienetui;

Mokumas - įmonės, banko gebėjimas laiku apmokėti įsipareigojimus, taip pat ir ilgalaikius; apmokestinime mokumas - tai fizinio ar juridinio asmens galėjimas mokėti mokesčius;

N

Nusidėvėjimas - ilgalaikio materialiojo turto vertės sumažėjimas, jos dalį sistemiskai perkeliant į produkcijos vertę;

P

Pajamos – įplaukos, uždarbis;

Palūkanų norma - skolinamojo kapitalo kaina; skolos dalis procentais, rodanti, kokia pinigų dalis, didesnė už pradinę skolos sumą, turi būti sumokėta;

Pelningumas - vienas iš įmonės turto, kapitalo, aktyvų, finansavimo šaltinių panaudojimo efektyvumo rodiklių;

Pelno (nuostolio) ataskaita - įmonės (juridinio asmens) finansinės atskaitomybės dokumentas, kuriame pateikiami duomenys apie įmonės veiklos finansinius rezultatus per ataskaitinį laikotarpį;

Privilegiuotoji akcija - akcija, kurios dividendai išmokami pirmiau nei paprastosios akcijos dividendai;

R

Rizika – galimas pavojus veiklai dėl prasilenkiančio kainų augimo ar vertės sumažėjimo, lyginant su pelnu, investavimo metu;

ROA (return on assets) – įplaukos iš aktyvų;

ROE (return on equity) – nuosavybės grąža, pelningumas;

S

Snaudos - bet koks išteklius, kurį verslo įmonė naudoja prekėms gaminti arba paslaugoms teikti (darbo jėga, medžiagos ir žalia- vos, įrengimai, kapitalas, žemė ir t. t.);

Savikaina - įmonės (juridinio asmens) pardavimų ir atliktų paslaugų pajamų dalis, likusi atskaičiavus iš visų uždirbtų pajamų pajamas sunaudotas žaliavoms, komplektavimo gaminiams ir perparduoti skirtoms prekėms pirkti (atėmus grąžinimus, diskontus, nukainojimus ir visus mokesčius, susijusius su pirkimais);

Strateginiai sprendimai - kurie nors aukščiausio lygio sprendimai, lemiantys ilgalaikių perspektyvinių programų sudarymą;

T

Turtas – vertybių visuma; kapitalas; nuosavybė; ištekliai;

U

Uždaroji akcinė bendrovė - akcinė bendrovė, kurios akcijas turi teisę įsigyti tik steigėjai, o akcininkai gali parduoti savo akcijas tik prieš tai informavę kitus akcininkus ir gavę jų sutikimą;

V

Veikla – sąmoningai organizuoti veiksmai, siekiant nustatytų uždavinių ar tikslų įgyvendinimo.